

COMISIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

ACTE ROMÂNEȘTI DIN ARDEAL

PRIVITOARE

ÎN CEA MAI MARE PARTE LA

LEGĂTURILE SECUILOR CU MOLDOVA

DE

N. IORGA.

Extras din Buletinul Comisiei Istorice a României, II.

BUCUREȘTI

ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ

1916

P R E F A Ț Ă

Articolul d-lui N. Iorga din Buletinul Comisiei Istorice a României, II, apare în puține exemplare și în această ediție separată, cu paginatura Buletinului.

Un indice deosebit nu-i facem. Pentru consultarea documentelor cuprinse într'însul, cetitorii se vor folosi de indicele ce va apărea mai târziu ca suplement la vol. II al Buletinului.

Regelele documentelor sunt făcute de subsemnatul.

I. Bogdan.

București, 18 Noembrie 1916.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Introducere	179
A. Scrisori domnești.	
I. Vasile Lupu către orășenii din Oșorheiu, Iași, 4 Mai 1652	193
II. Gheorghe Ștefan către aceiași, Totruș, 5 Mai 1656 . . .	193
III. Gheorghe Ștefan către vornicul de Vrancea, Totruș, 5 Mai 1656	194
IV. Elisabeta, soția lui Gheorghe Ștefan, către dirigătorul de Vrancea, 20 Oct. <1658>	194
V. Duca vodă către orășenii din Oșorheiu, Iași, 16 Iulie 1671.	195
VI. Antonie Ruset vodă către aceiași, Iași, 1 Iulie 1676 . .	196
VII. Nicolae Mavrocordat vodă către boeri și slujitori, Iași, 2 Septembrie 1710	196
VIII. Grigorie Ghica vodă către fostul mare jîtnicer Radul Racoviță, Iași, 27 Mai 1729	197
IX. Constantin Mavrocordat vodă către șaugăii dela Ocnă, Iași, 5 Iulie 1734	197
B. Scrisori ale Cămărașilor de Ocnă.	
X. Miron cămărașul către birăul de Oșorheiu, 18 Aprilie <1676?>	198
XI. Ilie Pleșca cămărașul către birăul și orășenii din Oșorheiu, 23 Martie 1676	199
XII. Acelaș către aceiași, 3 Mai 1677	199
XIII. Acelaș către aceiași, 25 Mai 1677	200
XIV. Dracachi și Aslan, cămărași de Ocnă, către orășenii din Oșorheiu, 6 Iunie 1685.	200
XV. Hurmuz cămărașul către aceiași, 28 Mai 1720	201
XVI. Dedu, fost logofăt al doilea, către orășenii din Oșor- heiu, 30 Mai 1725	201
C. Scrisori ale birăilor de Ocnă.	
XVII. Birăul din Ocna către birăul din Oșorheiu, Ocna, 5 Septembrie (fără an)	201
XVIII. Birăul din Ocna către birăul din Vașarheiu, 24 Mai (fără an)	202

	<u>Pag.</u>
XIX. Birăul din Ocna Ion către birăul din Vașarheiu, 10 Noemvrie 1744	202
XX. Birăul din Ocna Iani și șaugăii de acolo către birăul din Oșorheiu, 19 Noemvrie 1750	203

D. Scrisori de boieri.

XXI. Un părcălab moldovean către Lazar Iștvan, comitele („biruitorul“) Ciucului, c. 1660—1661	203
XXII. Iordachie Ruset către comitele Petru Apor („Apoltű“), 2 Dechemvrie (fără an).	204
XXIII. Iordachie Ruset mare vornic către birăul crăesc din Gurghiu (Giurgiu, <i>ung.</i> Gyergyö), 4 Mai (fără an) . . .	205
XXIV. Ion Buhuș, fost mare medelnicer, către orășenii din Oșorheiu, Ocna, 3 Iunie <c. 1700>.	206
XXV. Toader Cantacuzino, fost vistiernic, către Iliăș Gherge, birăul crăesc din Gurghiu, Cucuteni, 13 Sept. <1697?>	207
XXVI. Toader Cantacuzino vistiernic către soția lui Lazar Iștvan, fost birău crăesc în ținutul Ciucului, Iași, 20 Iunie <1681>	207
XXVII. Constantin Arapul, părcălab, către căpitanul din Gurghiu („Giurgeu“) (fără loc și dată)	208
XXVIII. Un boier din neamul Ruseteștilor către birăul crăesc și „sătenii“ dela Vașorheiu, Ocna, 9 Iunie (fără an)	209
XXIX. Ștefan Ruset fost stolnic către Petru Apor („Aporiű“): listă de giuvaeruri încredințate spre păstrare acestuia, 2 Dechemvrie 1716	210

E. Scrisori felurite.

XXX. Sătenii din Comănești dau o mărturie „jupânului“ Lazar Ferent, 18 Aprilie 1709	212
XXXI. Ermonahul Eftihie Abăza din mănăstirea Slatina către lăcuiitorii Vasile și Grigore Dobrean <de pe Bistrița>, 29 Iunie 1720	212

F. Scrisori de negustori.

XXXII. Matei Brașoveanul către „jupânul“ Ciachi (Csáky), <Brașov?>, 16 Ianuarie 1699	213
XXXIII. Costin Nianiul către un Radul, 1720/1721	213
XXXIV. Hagi Gheorghe Pernea către Sogi (Szócs?) Mihai, birăul din „Vașarei“, 2 Fevruarie 1760 (fără loc)	214
XXXV. Dumitru Theodoru (?) către un Lazul din Chezdi-Vașarheiu, <Vașarheiu>, 10 Martie 1777	214
XXXVI. Chitanță dela un Brașovean către birăul din Vașarheiu, 15 Noemvrie 1778	215

	<u>Pag.</u>
XXXVII. Un Gr<igore> al lui Constantin către Sion Samuil, „curator“ în Chezdi-Vaşarheiu, Braşov, 17 Martie 1780 .	215
XXXVIII. Micu Voicu din Braşov către birăul <din Ciuc>, 1 Dechemvrie 1781	216
XXXIX. Dimitrie Dimu către Burcuş din Chezdi-Vaşar- heiu, Braşov, 31 Mai 1784	216

G. Scrisori istorice.

XL. Dionisie, candidat la episcopia de Rădăuţi, către voe- vodul Mihai Viteazul şi fiul său Nicolae, 19 Iunie 1600 .	216
XLI. Gorgan spătarul, Matei aga şi Tudosie spătarul către Nagy Pál căpitanul, <Făgăraş?>, 11 Martie 1632	218
XLII. Gheorghe Ştefan, voevodul Moldovei, către Gheorghe Racoţi, principele Transilvaniei, Iaşi, Aprilie 1653 (vezi planşa anexată la sfârşitul acestui volum)	219
XLIII. Gheorghe Ştefan, voevodul Moldovei, către Constantin Şerban, voevodul Țării Româneşti, Iaşi, 18 August 1657.	219
XLIV. Mihnea („Mihail Radul“) vodă către oraşenii din Cluj, 4 Septemvrie 1658 (fără loc)	224
XLV. Dumitraşco ceauşul către un căpitan Ionaşco, <1658>	225
XLVI. Dumitraşco Cantacozino, voevodul Moldovei, către Mihai Apafi, principele Transilvaniei, Iaşi, 19 Ianuarie 1674	225
XLVII. Boierii munteni Gherghe Băleanul, Stroe vornicul, Ivaşco logofătul şi Hriza vistierul către Mihai Apafi, 4 Dechemvrie 1673 (fără loc)	226
XLVIII. Toader Cantacozino, fost vistiernic, către Iliaş Gherghi birăul crăesc, Cucuteni, 13 Septemvrie (fără an)	229
XLIX. „Incviziţie“ în chestiunea averii Diicului Buicescului, spătarului din Țara Românească, făcută la Sibiu din porunca principelui Mihai Apafi, la Dechemvrie 1680 .	230
L. Mărturie a lui Anastasie, fost vistier al lui Duca vodă, către Székely László, 10 Iulie 1686	232
LI. Constantin, voevodul Moldovei, către nobilii unguri Ke- mény Simon şi Rhedey Pál, 2 August 1705.	233
LII. Raport către Brâncoveanul despre întâmplările anului 1711 (?)	234
LIII. Dovadă de bună purtare dată de divanul Țării Româ- neşti baronului von Enzenberg, Bucureşti, 14 Fevruarie 1791	235

H. Acte privitoare la familia Buiceştilor.

LIV. Preda stolnicul către cumnatul său, nobilul ungar Káposy Istvan <c. 1650>	235
LV. Şerban, voevodul Țării Româneşti, către Székely László,	

	<u>Pag.</u>
ginerele postelnicului Preda Buicescul, București, 22 Noemvrie 1682	237
LVI. Constantin, voevodul Țării Românești, către schilerii dela Dragoslavele și dela Căineni, 28 Mai 1689	239
LVII. Pitarul Dumitrașco Poenariul către postelnicul Constantin Cepturoianul, 1 Iunie 1694 (fără loc)	239
LVIII. Diicul Buicescul către soru-sa Stanca, soția lui Székely László, 13 Dechemvrie 1702 (fără loc)	240
LIX. Constantin voevod către Scorei Lațco, ispravnicul din Vitănești al lui Székely László, 8 August 1713	242
LX. Căpitanul Vintilă Bucșanul către nepotul său Adam, feciorul Stancăi Buiceascăi, 28 Mai 1717 (fără loc)	243
LXI. Hotărâre de boieri în privința moșiei Groșșani din jud. Romanai a neamului Buiceștilor, 20 Iunie 1725	244
LXII. Hotărâre a divanului Craiovei în procesul lui Székely Adam cu rudele sale din Țara Românească, Craiova, 4 Iulie 1729.	245
LXIII. Zapisul lui Preda din Păsat și al rudelor lui către Ion Podbăniceanul, <Groșșani>, 14 Iulie 1729.	246
LXIV. Adeverința vornicului Constantin Buzescu pentru moșia Groșșani a boierilor Buicești, 10 Octomvrie 1730	247
LXV. Divanul din Craiova către Ioan Podbăniceanu și Stan Bădescul, 31 Mai 1732	247
LXVI. Hotărâre a unei comisii de boieri în privința unei moșii arendate la Bălteni de Székely Adam, Bălteni, 20 Iunie 1732.	248
LXVII. Mărturia plăeșilor din Smărdăștețul către Ștefan Túróczy, vechilul lui Székely Adam, 17 Septemvrie 1732	249
LXVIII. Ioan Podbăniceanul către contele Iojica, Craiova, 11 Octomvrie 1732.	250
LXIX. Divanul din Craiova către oamenii din satul Prisaca, 27 Noemvrie 1733.	251
LXX. Zapisul unor moșneni din Groșșani pentru această moșie, 5 Dechemvrie 1733.	252
LXXI. Genealogia neamului Diicului Buicescului (fără loc și dată).	253
LXXII. Mărturie a moșieșilor din Veățelul în favoarea contelui Székely Adam, 3 Ianuarie 1735	254
LXXIII. Cererea ispravnicului contelui Székely Adam ca să i se facă dreptate în procesul cu moșnenii din Prisaca (fără loc și dată, probabil 1735).	255
LXXIV. Divanul din Craiova către moșnenii din Prisaca, 28 Septemvrie 1735	256
I. Acte făgărășene privitoare la muntele Brătîla.	
LXXV. Zapisul logofătului Mihai Brătîianul către Székely János din Iași (țara Făgărașului), 20 Iulie 1673	256

	<u>Pag.</u>
LXXVI. Zapisul logofătului Mihai Brătianul și al fiului său Gheorghe către Székely László din satul Iași (țara Făgărașului), 20 Aprilie 1678	257
LXXVII. Judecata făcută de trei nemeși din Făgăraș în procesul lui Székely László cu boierul Mihai Brătianul, Făgăraș, 9 Mai 1678	257
LXXVIII. Zapis de împrumut al logofătului Mihai Brătianul, al fratelui său Marco și al fiului său Gheorghe către Székely László, <Brătie>, 4 Mai 1768	258

K. Alte legături teritoriale ardelenice cu Țara Românească.

LXXIX. Permis de a întemeia o slobozie dela Constantin, voevodul Țării Românești, către Teleki Pál, 25 Noemvrie 1708	259
LXXX. Document dela Grigore Ghica vodă pentru niște munți din județul Argeș, 5 Mai 1750	260
LXXXI. O judecată între stolnicul Sandul și sătenii din Voineasa și Mălaia, pentru 13 munți, 5 Septemvrie 1759 .	261
LXXXII. Mărturia mai multor boieri pentru niște munți din județul Gorj, 17 August 1768	262

L. Acte relative la istoria bisericilor românești în Ardeal.

LXXXIII. Vlădica Ștefan din Bălgrad către nobilul Adam Raț din Teiuș, 2 Dechemvrie 1648	263
LXXXIV. Călugării din mănăstirile Cașinul și Dobromira către principele Ardealului Mihai Apafi, 10 Noemvrie 1661	263
LXXXV. Actul de numire al lui Daniil ca episcop al Romanilor din Ardeal, de către Mihai Apafi, Micola, 20 Aprilie 1662	265
LXXXVI. Circulară a lui Sava Brancovici, mitropolitul Bălgradului, 12 Martie 1677	266
LXXXVII. O hotărâre de judecată a vlădicăi Athanasie din Bălgrad, 19 Octomvrie 1701	266
LXXXVIII. Ancheta unui protopop Ion Călianul în Archid, comitatul Sălăgiului, 10 Martie 1709	267
LXXXIX. Ancheta în potrivea unui popă One din Archid, 31 Mai 1710	269
XC. Poruncă către preotul din Tarcea a vlădicăi Athanasie din Bălgrad, 8 Aprilie 1713	271
XCI. Hotărâre a aceluiaș vlădică, Sibiu, 25 Iunie 1713 .	271
XCII. Împuternicire a aceluiaș către nobilul Alexi Orban, Bălgrad, 8 Aprilie 1713	271
XCIII. Instrucție a protopopului Nicolae Vinețeanul către lăcuiitorii din satul Varviți (fără loc și dată)	272

Acte românești din Ardeal

privitoare în cea mai mare parte la

legăturile Secuilor cu Moldova.

Introducere.

A existat cândva o bogată secțiune românească — după alta slavo-românească, mai veche — în arhivele Ardealului. Ea nu era concentrată numai la Bălgrad, scaunul crailor, ci se împărția și către toate orașele Ardealului, atât în cetățile Sașilor, cât și în târgurile mai sărace și mai puțin cunoscute ale Secuimii. Aceasta fără a mai vorbi de scrisorile românești pe care le primiau particulari înrudiți sau împrieteniți cu familiile boierilor noștri, case de negoț și asociații, cum a fost Compania grecească, și, în sfârșit, ceea ce se păstră prin mănăstirile românești, a căror zestre, și în ce privește actele, s'a împrăștiat la desființarea lor în veacul al XVIII-lea, și prin reședințele episcopiiilor, — din al căror tezaur se mai păstrează la fața locului numai ceea ce se află în arhivele, încă necatalogate și întrebuințate cu mult prea puțin, ale Blajului.

Aceste scrisori încep cu veacul al XVI-lea, pe când cele slavonești se coboară, prin lucrurile descoperite în Brașov, până la începutul celui al XV-lea. Cu deosebire de la 1600 înainte limba latină decade în Ardeal, cum decade la noi limba slavonă. Graiul vulgar se impune în amândouă țările, acea limbă înțeleasă care era la noi a unui popor absolut unitar, iar dincolo — maghiara — numai a clasei dominante, de la Curte și din castele. De aici nevoia pentru Românii din amândouă principatele de a-și avea un

scriitor de ungurește, pe care-l întâlnim încă din zilele lui Petru Cercel la Munteni, din ale lui Petru Șchiopul, de la care avem cele dintâi scrisori ungurești, în Moldova. Și, în schimb, nevoia pentru orașele săsești de a-și plăti un logofăt românesc pe care izvoarele ce publicăm aici ni-l arată și la Sibiiu și la Oșorheiu, unde după 1730 el scâlceiază groaznic limba noastră, și pentru principe chiar, pentru cancelaria lui de stat nevoia de a-și avea la îndemână oameni cari să priceapă scrisori ce se trimeteau de boeri în limba lor, ba întâmplător să le și răspundă ori să le comunice, — cum s'a făcut la 1738 cu un act din 1680, — piese de care aceștia aveau nevoie în judecățile lor.

Asemenea scrisori și documente românești, care, afară de cele din arhivele orașenești, sunt foarte risipite, iar o mare parte din ele strămutate pe cale administrativă, după 1867, la Pesta, s'au descoperit, semnalat și publicat de noi numai foarte târziu și fără a se urmă — adesea din lipsa de mijloace la cei cari ar fi știut să și-l facă — un plan științific. Venit în Ardeal mai mult întâmplător, B. P. Hasdeu a găsit un oarecare număr și le-a semnalat sau publicat în „Columna lui Traian“, operă cu atât mai folositoare, cu cât originalele s'au pierdut adesea. Răposatul Gr. Tocilescu, căruia i s'au semnalat actele slave și române de la Brașov, n'a apucat a le tipări și nici ediția atentă a d-lui I. Bogdan n'a fost încă isprăvită. Din partea mea, am tipărit actele românești de acolo și, adesea numai în extrase, din scurtimea vremii de care dispuneam și din condițiile, cu totul particulare, ale lucrului, pe cele din Bistrița; am semnalat sau și publicat altele din Sibiiu, Sighișoara etc., și mai ales din arhivele regatului Ungariei (*Studii și documente*, IV).

Deși fusesem la Cluj, am simțit o mare surprindere plăcută, când d-l profesor Andrei Veress a prezintat Academiei Române fotografiile după acte românești din Muzeul Ardelean, pe care le-am tipărit în vol. IX din *Studii și documente*. O nouă și mare recoltă de fotografii a venit acum în urmă Academiei, tot de la d-l Veress. Publicarea și lămurirea lor e scopul lucrării de față.

* * *

Cele mai multe din documentele nouă privesc legăturile Moldovei cu Secuimea, de la jumătatea veacului al XVII-lea până târziu în veacul următor. Ele vin din depozitul de la Oșorheiu

numai, care el însuș nu e poate decât superficial explorat — și ar trebui să se caute și în arhivele de comitate —, fără a se mai încerca, după cât se pare, și în arhivele celorlalte târguri din acelaș ținut secuesc : Murăș-Oșorheiul, Odorheiul și Sepsi-Sângiorgiu.

Pentru a se înțelege mai bine cuprinsul acestor piese, câteva observații asupra rosturilor secuești mai vechi nu vor fi fără folos.

S'au făcut multe și îndrăznețe, adesea interesate, teorii cu privire la originea acestei ciudate populații, în locuința, felul de lucru, îmbrăcămintea, viața sufletească și alcătuirea fizică a căreia găsim atâtea asemănări cu propria noastră națiune. Teoria unei obârșii hunice a fost destul de larg împărtășită, și în Ungaria, și adăugim că ea apare documentar pentru întâia oară, într'o mărturie incontestabilă, numai la 1554¹.

Vom aminti însă — lucru de ținut în samă și în ce privește tăcerea izvoarelor asupra neamului românesc însuș în veacurile mai vechi pe acest pământ ardelean, carpatin — că *nicio mențiune nu se face de Secui în acte autentice înainte de anul 1224*. Atunci ei, cari pentru *trei neamuri (genera)* vor avea cu vremea *șapte scaune (sedes)*, nu se găsesc decât într'o simplă localitate, Sepsi mai târziu în limba lor, iar atunci „Sebus“, ceea ce corespunde românescului Sebeș, ce se găsește încă într'un loc din Ardeal, precum și în Banat (Căvăran-Sebeș, Caransebeș) : „Siculi terre Sebus“². Acea *terra*, o „țară“ ca a Bârsei, a Oltului, după datina românească, eră un scaun (*sedes*), un județ deci, și numele de Székely (Săcuiu), de la *szék* „scaun (de judecată)“, nu înseamnă alta decât judec (cnez) în vechiul înțeles de om supus unui jude și apoi în cel mai nou de țăran liber.

Ca și Românii, ei aveau dela început atribuții militare, precize, localizate, așa cum li se puteau da numai de regii Ungariei care i-ar fi stabilit într'o anume funcțiune. Și anume ajutor general craiului ce se luptă în Moldova, jumătate căpitanilor săi, iar pentru Țara Românească jumătate și o cincime numai, datorita pentru

¹ Szabó Károly, *Székely Oklevéltár*, II (Cluj 1876), p. 113 : „Universi Siculi, a priscis semper temporibus, quibus maiores eorum, duce Attila, ad partes regni nostri transsilvanas venissent ibique consedissent“. Și Sigismund Báthory vorbește de „vigoarea lor hunică“; *ibid.*, V (Cluj 1896), p. 169. Cf. *ibid.*, I (Cluj 1872), *passim*.

² Și la 1404 „Sedes Sebes“; *ibid.*, III (Cluj 1890), p. 20.

luptele în Apus fiind neasemănat mai mică¹. Au frunzași militari, *primipili* în actele latine, *lovaség* în ungurește, „maiores exercitus“, și un *comes*, conte, care, la început numai pentru ei, ales poate dintre dâșșii, nu e altceva decât ceea ce este pentru Români voevodul².

Ca și la Români, adunarea satului, obștea ținutului, cu frunzași cari își iau partea din „birșaguri“³, are întinse atribuții judecătorești, care se păstrează cu sfințenie până foarte târziu, chiar după slăbirea libertății primitive. Ca și Români, Secuii dau dijma vitelor: „decima Siculorum et Blacorum“, se spune la 1256⁴. Ca și la noi moșia e oarecum a tuturor, și la orice schimbare de proprietate, ca și la stingerea neamului, vecinii — rudele — au dreptul lor decisiv.

Această asemănare în datini dă, fără îndoială, de gândit. Ea exclude dela început ideea unei colonizări pe pământuri nelocuite, în care Români ar fi venit ca fugari, după dorința regelui Ungariei de a-și împopora țara, sau ca Pecenegii prinși, cari, în sălașe asemenea cu ale robilor tătari din Moldova veacurilor al XV-lea și al XVI-lea, erau împărțiți între biruitori sau ținuți pentru apărarea țării în condiții particulare. Noi n'am luat fără îndoială nimic din cultura populară a Secuilor; cine ar putea însă tăgădui că din cultura noastră populară ei n'au luat⁵?

Au luat și numele de persoane pe care le găsim în cele mai vechi izvoare, — altele ceva mai noi dând caracteristice nume maghiare păgâne. Cel dintâiu Secuiu pomenit anume e Bogomir fiul lui Subuslav, „conte și conducător — adevă *voevod*, căci aceasta înseamnă latinescul *ductor* — al Secuilor“ în 1235⁶. Și mai pe urmă găsim pe „Secuiul Zocuslav“⁷. Apoi pe „contele Moise“⁸ —, și numele de Moise a rămas îndătinat la dâșșii. Dar aceste nume din Biblie, în legătură, poate, cu anumite erezii balcanice trecute și la Români, ca și numele în -mir (cf. Tihomir) și -slav (cf. Seneslav)

¹ *Ibid.*, p. 138 și urm.

² Cf. *ibid.*, I, p. 5.

³ *Ibid.*, III, p. 141.

⁴ *Ibid.*, I, p. 13, 14.

⁵ Să amintim și vestirea războiului prin focul aprins pe dealuri ; *ibid.*, p. 198.

⁶ „Bogemerius filius Zubuslav, comes et ductor Siculorum“, *ibid.*, I, p. 7.

⁷ *Ibid.*, p. 18.

⁸ *Ibid.*, p. 28.

sunt caracteristice în vremea cea mai veche pentru Români, până ce ele fură înlocuite în familia domnitoare munteană prin nume dinastice venite din țările de peste Dunăre.

Dar numele de localități nu seamănă cu ale noastre, care vin cele mai multe de la aspectul terenului sau de la numele descălecătorului de sat. Aici, ca în anume părți din Balcani numai, unde biserica latină a colonizat¹, sunt nume de sfinți, începând cu cel mai vechiu : Szent-Lélek din 1251² și urmând cu Sântămăria (Nagy Boldog Asszony), Szent-György, Szent-Demeter etc. Sfinții sunt cei obișnuiți în Răsărit. Dar cine a putut face această impunere de nume ? Cari au fost călugării catolici cu putere militară și politică în aceste părți ? Răspunsul, oricât de neobișnuit ar părea, nu poate fi decât acesta : aceiași cari au dat Prusiei colonizate de ei „Marienburgurile“ sale. Deci Teutonii, cari se știe că au avut țara Bârsei și părțile vecine, și nu numai la Sud, spre Cumania noastră, care, dealminterea, se prelungia și spre Moldova. Și pe pământul Țării Românești ei apar colonizând Sași și „Unguri“ catolici. Dacă prin această ipoteză Attila și-ar pierde drepturile de părinte și Secuimea șapte secole de vechime, ce putem face !

Deosebiri dialectale s'ar explica atât prin găsierea unei populații românești mai vechi, cât și prin amestecul, neapărat, cu Peenegii, supuși lor ca țărani liberi³.

La început erau aici în Secuime numai satele de grăniceri. Orașul era Brașovul. Așezările cele vechi ar fi fost deci cele de Sud. În ce chip s'a făcut întinderea spre Apus, pe Mureș, aceasta ne-o arată actele care vorbesc de cedarea pământurilor castelului regal Turda, pe Arieș, pentru apărarea Coroanei de o răscoală de Cumani și pentru o împotrivire biruitoare contra Tătarilor, la sfârșitul aceluia veac al XIII-lea⁴. Szent-Lélek chiar, așezat în hotar, era un castel regal⁵, cel puțin după năvălirea tătărească și refacerea defensivă a Ardealului față de ținuturile răsăritene care de acum înainte se țineau de Hordă.

¹ Cf. C. Jireček, *Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer*, Viena 1897, p. 3 și urm.

² Szabó, o. c., I, p. 8.

³ V. mai sus, p. 4.

⁴ Szabó, o. c., I, p. 21 și urm.

⁵ „Castrum finitimum et regale“, *ibid.*, p. 17, an. 1271; cf. p. 8, an. 1251.

Căci acest moment al mării năvăliri pe care Secuii n'o purtă împiedeca, — deși, cum o dovedește nimicirea cetății Milcovului, reședința episcopului Cumanilor, *care eră și episcop secuiesc*¹, Tătarii trecură pe la dânșii, — înseamnă un mare moment de schimbare în viața Secuimii. Până atunci, în cele câteva decenii dela întemeierea scaunului lor, așezarea lor se aplecă mai mult *către versantul milcovean al muntelui*, unde pe alocurea ei se substituiriă complet populației românești, fără să aducă însă, atât de solid eră vechiul strat cultural, alte elemente noi decât ale limbii și ale confesiunii. Cumanii stăpânitori se retrăseseră înaintea ostașilor Marelui Maiestru teutonic și ai regelui. Acuma însă dealungul Carpaților măcar Secuii închiseră granița. Szent-Lélek ajunsse o cetate de hotar.

Mulți din Românii acestor locuri fuseseră desrădăcinați de năvălire. Ei nu mai aveau de ce să stărnească de partea ardeleană a muntelui, când supt Tătari, stăpâni depărtați, cu dări puține, situația lor eră mult mai ușoară. De aceea, odată cu facerea de noi castele regale, se așezară Români noi pentru a le servi, *iobagiones castrenses*, ca aceia pe cari-i aflăm și pe lângă cetățile din vestul Ardealului, oameni liberi, ostași respectați, sate cu privilegiu de autonomie. Prin ei pătrundeau și drepturi ale Coroanei în acest teritoriu care la început eră închis pentru sine, nedatorind regelui decât dijma unor anumite teritorii, *dicacio boum*, o cantitate oarecare de boi, și daruri la nuntă sau la naștere între membrii dinastiei². Încă de supt Arpadieni, întărindu-se la Odorheiu cetatea Udvard, al cărui nume de altfel, transmis prin Români, vine de la *dvor*, curte, poartă (cf. Bender, turc. poartă), se așează Români, într'o *villa Olahorum*, și la 1301 eră aici cnezul Ursul de care ascultau toți: aveau datoria numai de a îngriji de lemne pentru cetate, fiind scutiți și de darea boilor, „a signatura boum“, și de „orice *dicacio* după datina Secuilor“. Se mai dădeau „căpițe“ de fân, zise după românește *capecie*, „bisericii din Udvard“, firește catolică³. Așa va fi fost din vechi și la cetatea Várhégy, care eră „în-

¹ Deși actul din 1228 al episcopului Teodoric, prin care se predică Secuilor, cari nu trebuie să se supere pentru schimbarea de nume a episcopatului, arătându-li-se că pentru Dumnezeu tot una e „Secuicul, Cumanul și Românul“ (și la Szabó, o. c., I, p. 6-7), e fals, tocmai din cauza presupunerii acestor idei la Secui.

² Cea mai amănunțită arătare *ibid.*, II, p. 100-101.

³ *Ibid.*, I, p. 29-31; Hurmuzaki, I, p. 553-4, n° CCCCLXII.

chinată castrensilor¹, *castrensibus dicatum*, și la bulevardul din munți, „Szekélynez^{1a}”, pe care Tătarii le dăruiseră. „Siculitatea²” nu mai eră deci în acest timp o situație spre ale căreia privilegii să trebuiască a râvni alte elemente, așezate fără vreo diplomă de colonizare. Noua dinastie a Angevinilor acordă Românilor o situație militară mare, pe care până la un oarecare punct știu s'o și răsplătească. Pe de altă parte, ea creiă târguri regale în mijlocul Secuimii, câte unul de fiecare scaun³, total scutite de găzduirea și întreținerea dregătorilor secui, față de cari aveau numai îndatoriri foarte restrânse⁴. „Locus fori Siculorum”, Vașarheiu, e pomenit încă din 1344⁵; „Toriavasár” se prefăcù în Chezdi-Vașarheiu în veacul al XV-lea⁶, și tot de atunci e Sân-giorgiul secuiesc⁷.

Atunci se întemeie însă, printr'o emigrație din Maramureș, țara liberă a Moldovei, pe un loc unde de câtăva vreme numai, dela retragerea stăpânirii tătărești, fusese o provincie regală, un voevodat, cu acelaș nume de „țară moldovenească”. Această țară eră o amenințare pentru drepturile Coroanei ungare în Ardealul răsăritean. Secuimea căpătă o mare însemnătate militară, dar în acelaș timp ea pierdù o mare parte din avantajile vechii sale autonomii. Cercetările regale, ca aceea a lui Ludovic cel Mare în 1370 la Vașarheiu⁸, costau scump. Pe de altă parte, cetățile de hotar trebuiră înnoite și întărite, mai ales după ce Moldova nordică a lui Bogdan voevod se coborî până în acele regiuni ale Vrancei, în care totdeauna se păstrară vechi resturi dintr'o autonomie, care nu e fără legături cu cea secuiască. Se făcù din nou castelul Gurghiului, Görgény, care eră supus numai șpanului⁹. Demnitatea de șpan sau conte al Secuilor fu încredințată unor oameni cari aveau și alte rosturi la acest hotar, și anume în toată întinderea acestui hotar, căci se încercă acum creiarea, pe lângă voevodatul Ardea-

¹ Szabó, o. c., I, pp. 62-63.

² *Ibid.*, p. 52.

³ *Ibid.*, p. 123.

⁴ *Ibid.*, p. 270.

⁵ *Ibid.*, pp. 51, 76. Cf. și pp. 235, 254-255.

⁶ *Ibid.*, p. 122 și urm.; II, p. 51 (1538: încă numele vechiu), pp. 136-137.

⁷ *Ibid.*, I, p. 122.

⁸ *Ibid.*, p. 76.

⁹ „Ad honorem comitis Siculorum pertinens”; *ibid.*, p. 119.

lului, a unei margini totdeauna gata de luptă, care se întindea dela Braşov până în munţii Maramureşului, provincie credincioasă opusă provinciei rebele. Şi pentru a i se atribui şi caracterul românesc, mai potrivit pentru susţinerea cu succes a acestei rivalităţi, sarcina pe care o purtase întâi Andrei, în zilele lui Bogdan chiar, fu încredinţată unor duşmani ireductibili ai aceluiaş Bogdan şi ai neamului său, unor pretendenţi la stăpânirea Moldovei, neamurilor lui Dragoş, a cărui seminţie fusese izgonită din noua ţară liberă, lui Balica şi Drag, încă din 1387, când ei apar pentru întâia oară ca şpani ai Secuilor¹. Şi în acelaş timp Secuii sunt mânaţi peste hotare, împotriva privilegiului lor de a lupta numai acasă — privilegiu călcat, dealminteri, şi atunci când fuseseră duşi la Vidin contra Bulgarilor; ei mergeau să urmărească la 1394 până la Hârlău, pe Ştefan-vodă Moldoveanul².

Satele româneşti se întăresc în acest timp. Breţcul ajunse o mare comună, în care stăteau şi câţiva Secui frunţaşi, rămânând ea totuşi o *villa valachalis*. Se încercă aducerea de Români din Moldova vecină³. Casa ermiţilor Sf. Paul din Sâncraiu⁴ şi în curând aceea a Franciscanilor din Cic erau alt cuiu strein în vechea casă a Secuilor.

În curând, dealtfel, Ardealul fu prins întreg de o mare mişcare împotriva cheltuitorului rege Matiaş, îndrăgit de războaiele pentru glorie. Se produse o răscoală, care fiind înăbuşită, regele atacă Moldova, unde i se păruse a descoperi îndemnul. Secuii fură târaţi şi ei în această campanie din 1467, din care se întoarseră frânţi. Ei păstrară însă şi mai departe repulsia faţă de autoritatea regală, răspândind zvonuri false despre moartea lui Matiaş⁵. Şi în acelaş timp ei se întorceau către marele voevod vecin Ştefan, deşi acesta-i prădase odată, în urmărirea duşmanului părintesc, Petru Aron. La 1471 o scrisoare a domnului muntean Radu cel Frumos spune limpede că *măcar două scaune, Odorheiul şi Cicul* — dar se adaugă şi „item eciam de aliis sedibus“ —, *dau dijmă lui Ştefan-*

¹ *Ibid.*, pp. 80-81.

² Dar în acest timp Secuii, cari întăresc Bodul, pradă în Ardeal; *ibid.*, III, pp. 22-23, 35.

³ *Ibid.*, I, p. 121.

⁴ *Ibid.*, p. 218.

⁵ *Ibid.*, p. 222.

*vodă și merg supt steagul lui*¹. De aceea nu mai eră de nevoie ca, în marea primejdie turcească din 1475, regele să-i îndemne a sări în ajutorul Moldovei². Dacă Secuii luptară — și cu avânt — la Podul Innalt, cum o spun toate izvoarele, unul din ele, foarte bine informat, *adauge că ei ascultau de dânsul ca de domnul lor*³.

Această stare de lucruri dură mai mult timp. Când Matiaș muri, cei doi principii poloni cari pretindeau Ungaria, Vladislav și Cazimir, se adresară amândoi prin soli acestei republici de țărani liberi și ostași, oferindu-i jurământ pentru privilegiile, ca să capete jurământ de credință. Apoi, când autoritatea celui dintâiu se stabili, voevodul ardelean Ștefan Báthory, care se laudă că e craiu și voevod în Ardeal și că „ține de păr“ pe domnul său, căzù asupra lor cu toată puterea tiraniei sale. Plângerea lor disperată din 1486 înseamnă lucruri grozave: exiluri, omoruri, spânzurători, scoateri de ochi și ciuntiri de degete, bătăi cu vergi de fier ale nobililor, înjugarea la care, sarcina de a ciuru grâul, târârea de cozi a fetelor lor, expunerea la ger, arjerea femeilor la foc de călți, amenințarea că pruncii vor fi trași în frigare, nimicirea moșiilor, prădarea vitelor. Și de șapte ori să-i certe regele, nu-i pasă, și cine merge la Curte ar trebui să mai aibă un cap, ar fi strigat voevodul. Coroana n'are niciun folos dela ei. Cetatea Odorheiului se refăcuse, și Secuii se făceau a crede că „nu s'a mai auzit un lucru ca acesta“⁴.

Atunci mulți Secui trecură în Moldova, primind mai bine iobăgia de acolo a vecinilor decât „libertatea“ de acasă. „Unii dintre locuitorii pământului Măriei Voastre“, spune jaloaba, „au arat și semănat în Moldova și în Țara Românească și s'au dat ca iobagi voevozilor acelor stăpâniri, părăsind țara Măriei Voastre, și mulți s'au hotărât a fugi în domnia acelor voevozi, pentru prea marile apăsări ale voevodului“⁵. „Nu ne dăm capul pe mâna

¹ Hurmuzaki, XV, pp. 78-9, n° CXXXVII.

² Szabó, o. c., I, p. 222.

³ Dlugosz, ed. II-a, XIV, p. 621.

⁴ Et, quod peius est, nunquam auditum, in medio nostri castellum erexit; Szabó, o. c., I, p. 273; cf. și vol. III, p. 123 (lucru la cetate în 1492).

⁵ „Nonnulli ex incolis terre Maiestatis Vestre in Moldavia et partibus transalpinis araverunt et seminaverunt seque wayvodis dictorum regnorum in iobagionem dederunt, terram Maiestatis Vestrae relinquentes et in dominium dictorum wayvodatum fugere propter maximas oppressiones wayvode multi decreverunt; *ibid.*, I, p. 276 (=Hurmuzaki, II², pp. 344-345).

lui, chiar dacă noi toți cu soțiile și fiii noștri ar trebui să ieșim din regat și să trecem în alte țări¹.

În zadar vorbeau ei însă de straja efectivă pe care de veacuri o dăduseră fără cheltuială, de ajutorul de oaste pe locuri depărtate, udate cu sângele lor și acoperite de oasele strămoșilor făcute movilă. Nu li se făcù dreptate, până la privilegiul din 1499 al lui Vladislav² și acela din 1519 al lui Ioan Zápolya, a cărui putere întreagă se răzîmă pe Ardeal, unde erà voevod și de unde erà să se ridice apoi ca rege³.

Dar și după aceea orașe secuiești ca Sepsi-Sângiorgiul refuzară a-și da censul⁴, a se supune judei și juraților, și dădură jos semnele de pe cărciume, bătând pe cei ce veniau la târg. Și după aceea — cu toată prada moldovenească în Secuime la 1529⁵ — nobili din Secuime stăteau în cea mai strânsă legătură cu domnul Moldovei, care-și avea dela Ștefan cel Mare încoace două cetăți la cele două capete ale „scaunelor“ lor, Ciceul și Cetatea de Baltă. Când Petru-vodă Rareș fugi în Ardeal, acești vecini îl primiră, îl adăpostiră, îl ascuseră și-l gătiră de cale; cutare din scrisorile lor de înștiințare, dela unul la altul, se păstrează încă⁶. Târgurile secuiești se bucuraseră de ocrotirea lui Rareș care, la 1541, „primia orașul Vașarheiu în tutela sa“ — și fiindcă la 1538 îl adăpostise pre dânsul — și porunciă „să nu se facă vreo pradă ori cu foc, ori cu sabie, ori cu fier“, supt pedecapsa capului⁷. Cât privește obștea Secuilor, la 1529, Petru-vodă le seriă, nu ca „prietenilor noștri iubiți“, cum se adresă Brașovenilor, ci ca „preaiubiților noștri credincioși“, „fidelibus nostris sincere dilectis“⁸. Și, când, întors fiind el în scaun, se judecau, la 1542, în Ardeal planurile lui de viitor, secretarul reginei Izabela, văduva lui Zápolya, spunea împede: „Dacă voevodul Moldovei va intră în țară, mulți, ba toți,

¹ Caput nostrum ad ipsum nunquam confidimus, eciam si nos omnes cum uxoribus et filiis nostris de regno exire ad alias terras oporteat; Szabó, o. c., I, p. 279 (=Hurmuzaki, II², p. 346).

² Szabó, o. c., III, p. 138 și urm.

³ *Ibid.*, I, p. 337 și urm.

⁴ *Ibid.*, II, p. 17, an. 1525. Nemulțămiri și în 1535; *ibid.*, p. 31.

⁵ Hurmuzaki, XV, p. 310 și urm.

⁶ *Ibid.*, p. 380, n° CCCXVII.

⁷ Szabó, o. c., II, p. 69. Pentru „educillatio vini“, *ibid.*, IV (Cluj 1895), p. 94-95.

⁸ Hurmuzaki, XV, pp. 345-6, n° DCXLIII.

bănuiesc să aibă înțelegere cu Secuii, cari sunt oameni schimbători, șireți, nestatornici, ceea ce scot eu de acolo că până în această vreme prin niciun fel de argumente și mijloace nu s'au putut aduce ca pentru binele și păstrarea țării și pentru birul de plătit împăratului turcesc să dea ceva la un loc cu alții; care lucru e de mare primejdie pentru țară și de mare rău“. Și îndată după aceasta vine acest loc, cunoscut și de mare interes: „Și anume Românii stăpânesc o bună parte a țării, cari s'ar uni ușor cu ei pentru limba lor, care e aceeaș¹⁴. Moldova eră un loc de refugiu obișnuit al Secuilor, și în zadar i se cerea lui vodă să spânzure pe fugarii vinovați de hoție². Tot în vederea stărilor de lucruri neconținut tulburate din Moldova se întăriră ruinele dela Szent-Lélek³ și se căută a se face, cu toată înviersunata împotrivre a Secuilor, cari arătau că Moldovenii pot năvăli și pe alte căi, o palancă la pasul Oituzului⁴. La 1555 erau Secui ca prinși dincoace de munți⁵. Cu tot marele privilegiu dat Secuimii de regele Ferdinand Austriacul la 1554⁶, ținutul se răscoală întreg la 1562, unindu-se și orașele, în cari prințul Ioan Sigismund Zápolya trebuie să se mulțamească a pedepsi, ca la Chezdi-Vașarheiu, numai căpeteniile, răspunzătoare pentru cele petrecute⁷. Că în fruntea tuturor nemulțămirilor țărănești erau Secuii, o dovedește conducerea de unul dintre ei, Gheorghe Dozsa, a cunoscutei răscoale; un Ioan Secuiul provocase la 1513 o mișcare a Sașilor de rând contra frunțașilor nației⁸. „Secuii au ridicat gălcevi împotriva tuturor voevozilor pe rând“, spunea unul din

¹ „Si vaivoda moldaviensis ingredietur regnum, plerique, [imo] omnes suspicantur quod habeat intelligentiam cum Sicutis, qui sunt homines versuti, callidi, inconstantes, id quod ex eo colligunt quia usque ad hoc tempus nullis rationibus et modis adduci potuerunt, ut pro bono et conservatione regni et tributo caesaris pendendo quidque in commune conferant, que res cum magno regni periculo et malo est coniuncta. Et aliqui Valachi possident bonam regni partem, qui levi de causa propter linguae societatem illis adhaerent (cetește : adhaeserunt)“; Hurmuzaki, II, pp. 306-307, n^o CLXXI. Cf. *ibid.*, XI, p. III, nota 8.

² Szabó, *o. c.*, V, p. 58-59.

³ *Ibid.*, III, p. 192, nr. 546; IV, p. 371.

⁴ *Ibid.*, II, p. 103-104. Pentru Brețe, vezi *ibid.*, p. 134 și urm.

⁵ *Ibid.*, p. 131.

⁶ *Ibid.*, p. 112 și urm.

⁷ *Ibid.*, pp. 167-168, 257; III, p. 319 și urm.

⁸ *Ibid.*, pp. 180-181, 185, 201-202, 207, 210 și urm.

administratorii Ardealului la 1515¹. Se încercă și smulgerea orașelor de supt autoritatea regală, pentru a le face „cetăți libere“ cu drept de bălcu săptămânal și anual, ca în 1520 pentru Sângiorgiu din Cic, până atunci numai un *oppidum*². Creșterea Sepsi-Sângiorgiului amenință astfel la 1525 prosperitatea Brașovului³.

Răscoala din 1562 aduse desființarea străvechiului privilegiu care acordă libertatea oricui întră în Secuime ca locuitor și dreptul oricărui Secuiu de a se mută unde-i place. Se creieră „donatari“, domni de pământ și aici, ca în Ardealul propriu zis. Cei cari după răscoală se refugiaseră în orașe, fură aduși înapoi la locul șerbiei lor⁴.

Această măsură a Báthoreștilor făcù din Secui cei mai mari dușmani ai stării de lucruri din Ardeal. Noi emigrații spre Moldova se produsură fără îndoială, întărindu-se elementul românesc din Carpați. Pe de altă parte, familii nobiliare, ca familia Beldy, erau strâns legate și prin întâmplătoare rosturi de familie cu domnii noștri. În garda ungurească ce se întâlnește în Moldova încă dela Petru Șchiopul, mare parte erau desigur dintre Secui, într'un timp când elemente secuiești ca Moise Székely luptau și în oștile lui Ștefan Báthory, apăsătorul nației, care ajunsese rege în Polonia.

Chiar dela început, Mihai Viteazul a plătit Secui pentru luptele sale împotriva Turcilor. Încă din Decembre 1594, Ioan Beldy de Uzon, din Bodola și Szent-Lélek, capătă voie de a trece în Țara Românească, împreună cu „un anume număr de călări și pedestri“⁵. Până la capăt, Secuii figurează pe listele ostașilor lui Mihai, printre cei mai slab plătiți⁶. *Dela intrarea lui în Ardeal ei așteptau vechile lor libertăți, pe care le și căpătară, în numele împăratului, pentru a le pierde apoi, iarăși, odată cu căderea lui.* Innainte de a peri la 1603 ca principe, de mână românească, Moise Secuiul fusese unul din auxiliarii lui Mihai, unul din membrii Sfatului său ardelenesc și, când el se ridică spre a lua puterea, icoana stăpânului pe care-l trădase îi stătea înaintea

¹ *Ibid.*, p. 190. Prădăciuni ale lor în 1518, *ibid.*, p. 197-198; V, p. 43 și urm.

² *Ibid.*, III, pp. 208-209, nr. 561; pp. 209-210, nr. 562.

³ *Ibid.*, pp. 238 și urm., 241 și urm.

⁴ *Ibid.*, IV, p. 21 și urm.

⁵ *Ibid.*, p. 122, nr. 737; cf. *ibid.*, V, p. 56-57.

⁶ *Analele Academiei Române*, XX, p. 468 și urm.

ochilor ca model de urmat. Dar, când se dădu lovitura cea mare lui Mihai, 4.000 de Secui rămași credincioși voevodului¹ se îndreptară asupra Brașovului și Cohalmului. „Secuii se adună iarăși în tabără din porunca lui Mihai-vodă“, se scrie la 27 Septembrie 1600 din cel de pe urmă oraș². „Spun că voiesc în scurt timp să puie pe Ștefan Csáky cruciș în țapă. Iar Mihai-vodă are o putere așa de mare, încât nădăjduiește ca pe toți Ardelenii să-i bată, și o va face între Sighișoara și Mediaș peste câteva zile, și va pune să seucidă grozav toți Nemții, prin sabie și altfel. Aceasta o auziră ai noștri la Odorheiu, și au fost acolo când s'a ținut adunare și au primit scrisorile lui Mihai-vodă³. In zadar li se vorbea de „scumpa lor patrie“ din partea Sașilor, ca aceia din Mediaș⁴. Dar și aici nobilii, înzestrați de curând cu moșii pe pământurile libere ale vechii Secuimi, se ridicaseră cu furie împotriva „tiranelului“, a „Faraonului valah⁵“, și ei contribuiră esențial la căderea lui.

Totuși, când fu vorba de ales între Nemți și între Sigismund Báthory, Secuii se dădură de partea acestuia, pe care-l serviseră și în campania munteană dela 1595, și în schimb li se întări libertatea tradițională, în ultima zi din anul care văzută moartea lui Mihai⁶. Ei aveau să fie administrați de doi „prefecți sau căpitani“, aleși anual de prinț pe o listă prezentată de dâșii. Minele de fier se vor exploata fără a li se atinge drepturile. Dar nobilii ridicați după răscoală rămaseră și ei în drepturile lor câștigate. Târgurile își văzură tot odată privilegiile întărite⁷. Brețul, acum un *oppidum*, fu recunoscut ca având dreptul de a duce cu carele și caii locuitorilor săi marfa descărcată la dâșii pentru aceasta, între Oșorheiu și Trotuș; erau datori însă a ține strajă la hotar și a culege știri din amândouă principatele vecine⁸. După scurta stăpânire a Imperialilor, Secuii salutară cu bucurie pe principii localnici, hotărâți a nu se mai atinge de autonomia lor socială și militară⁹.

¹ Szabó, o. c., IV, p. 140, nr. 752.

² *Ibid.*, p. 143, nr. 755. Cf. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria până la mișcarea lui Horea*, București 1915, capitolul „Mihai Viteazul“.

³ Szabó, l. c.

⁴ *Ibid.*, V, p. 165-166.

⁵ *Ibid.*, p. 165, nr. 1024.

⁶ *Ibid.*, IV, p. 150 și urm., nr. 761; V, p. 169 și urm.; VI, p. 19 și urm.

⁷ *Ibid.*, IV, p. 154-155.

⁸ *Ibid.*, p. 155 și urm.

⁹ Grija lor despre conflictul cu nobilii, *ibid.*, VI, p. 2.

Așa-i găsiră și așa-i lăsară cei doi Rákóczy, din vremea cărora încep actele românești: privilegiu, corespondență de graniță, scrisori între boierii noștri și nobilii lor, pe care le dăm aici. Vom adăugi înaintea de a le analiza că, precum vovezii dădeau privilegiu Secuilor, așa principii ardeleni, ca Gabriel Bethlen, se adresează Troțușenilor din vecinătate¹. Reproducem actul lui de scutire pentru aceștia, datat din „tabăra dela Farkasvágó“ în Trei Scaune, 5 August 1616.

„După ce din strașnica poruncă a puternicului, nebiruitului nostru împărat, cu voia lui Dumnezeu am plecat în ajutorul și întru apărarea țerii Moldovei, târgul numit Troțuș al prea-puterniciei sale fiind în drumul nostru, și voind a apăra sărăcimea dintr'însul de orice turburători și săvârșitori de volnicii, vestim că pe acești Troțușeni, persoanele lor, vitele lor și orice averi ale lor îi luăm sub deosebita noastră ocrotire și purtare de grijă, și poruncim tuturor credincioșilor noștri de toate stările ca nimenea să nu îndrăznească a supăra, a păgubi sau a săvârși vreo volnicie împotriva persoanelor, vitelor, păsărilor și bucatelor numiților Troțușeni. Căci, dacă cineva va face din potrivă, să fie sigur că nu-l vom lăsa nepedepsit. Iar vouă, Troțușenilor, voesc să vă dau de știre ca nimenea dintre voi să nu pribegească, cu persoana și cu vitele sale, ci fiecă om care a fugit să vie acasă, să rămână la casa lui, să-și vadă de trebile viețuirii și să ne aștepte fără frică: vom purta de grijă ca să nu fiți supărați de nimeni, și vă vom apăra pe fiecare, mic și mare²“.

Iar din Iași chiar veniau nobililor din Secuime, ca lui Ștefan Petki, „căpitan suprem în Cic, Gurghiu și Cason“, în 1649, scrisori de informații dela conaționali așezați în capitala Moldovei³. Scrisori ungurești dela hotarul secuiesc dau mai târziu știri despre luptele pentru scaun ale lui Gheorghe Ștefan⁴. Iar la 1663 cei doi puternici Cantacuzini, Toma și Iordachi, scriu din Iași lui Ștefan Lazăr, care eră acuma „jude“ în cele trei scaune de hotar, pentru a-i spune cât s'au bucurat de știrile lui despre mișcările

¹ Pentru cărăușia lor vezi *ibid.* V, p. 54-55.

² Originalul ungurese în Szabó, VI, la această dată. — Traducerea o dătoresc d-lui S. Albini.

³ *Ibid.*, p. 186-187 (e iscălită de Paul Beke).

⁴ *Ibid.*, p. 215.

oștilor, în care se află și Toderașco „Theodoricus“, fiul lui Iordachi, „căci ai noștri prin Ardeal de loc nu pot trece“, și de armele dăruite lui Ștefan Ruset, fiul lui Toma¹.

Documente.

A. Scrisori domnești.

I.

Io Vasilie Voevodă bjiu mlstiiu gsprū zemli moldavskoī daat-amū cartea domniei meale birăului și tuturorū orășianilorū dinū târgu dinū Oșorhiaiu dinū Țara Ungurească, ca să fie tare și putearnică cu cartea domniei meale a ținea² muntele Haoșulū³, care munte să chiaamă Cheșcheșū-Jiroșū și iaste la hotarulū țărăi domniei meale, și l-aamū fostu datū domniia mea și mai denainte vreamē de l-aū ținutū eī acelu munte, carele mai susū scrie, și acmū l-aamū datū să-lū ție eī și să-și pue stănilē pre acelu munte. Iarū Mihalēu Freanți să nu mai aibă nicō treaabă, ce să aibă a-ī scoate birăulū stănilē și dobitocele lui de pre acelu munte. Numai ce să aibă a da birăulū și cu orășeanii vinitulū țărăi ce iaste, iarū altū nime să nu să mai ameastece de acmū innainte. Тоє пишк гсдѣми; инак не бсдет.

✠ Иис, к лт. зрѣ (7160-1652), Маї 4 дн.

Io Vasilie Vodă⁴.

Pelinū.

(Pecete.)

(Oșorheiu.)

II.

† Io Ghiorghii Stefanū voevodū, bjiu mlstiiu gpdrū zemle moldavskoī, dat-amū cartia domniei meale birăului și tuturorū orășeanilorū dinū târgu dinū Oșorheiu dinū Țara Ungurească, să

¹ *Ibid.*, p. 285-6.

² Original: a știnea.

³ Havas.

⁴ Cum se vede din actele ce am publicat în volumul XV din colecția Hurmuzaki, în acest timp Gheorghe Rákóczy nu era fără temeri în ce privește hotarul Moldovei.

fie tare și putiarnică cu carte domniei mele a ținea muntele Haulșulă, care munte să chiiamă Cheșcheș-Jiroșă și iaste înă hotarulă țărâi domniei mele, să aibă a-lă ținea cumă l-aă ținută și măi denainte vreamă, și să-și pue stănilă pre acelu munte, iară altulă nime să n'aibă nice o treabă, numai ca să aibă a da birăulă și cu orășeanii vinitulă țărâi ce iaste, și să aibă a să hrăni, și altulă nime să nu să ameastece. ИНАК НЕ БЪДЕТ.

✚ Totrușă, lt. 7164 (=1656), Mai 5.

† **ГЛАМ ГПДНЬ ВЕЛЛА.**

Io Ghiorghie Stefană Voevodă¹.

(Oșorheiu.)

III.

† Io Ghiorghie Stefană voevodă, bjiiu mlstiiu gpdră zemle moldavscoi, scriemă domnia mea la sluga noastră, la vorniculă de Vrancea, și la toți oamenii de acolo, cariî sinteți socotitori la toți munții Vrancei ce sintu de hotarulă țărâi noastre Moldovei, dămu-vă știre: pre unde să voră prileji a înbla păstoră cu oi și cu de alte bucate a tărgului Oșorheului, deaca veți vedea cartia domniei mele, iară voi toți să aveți a-î lăsa să înble cu paace, să înble să să hrănească cu paace, întru nemică să nu-î învăluți; numai ca să aibă ei a da ce iaste adeatiulă domniei, cumă iaste obiceiulă de vacă.

ТОЕ ПИШЕМ ГПДЕМН.

✚ Totrușă, lt. 7164 (=1656), Mai 5.

† **ГЛАМ ГПДНЬ ВЕЛЛА.**

Io Ghiorghie Stefană Voevodă.

(Oșorheiu.)

IV.

† Ilisafă gspjda gspdnă Io Ghiorghie Stefană voevodă, bjiiu mlstiiu gpdră zemli moldavscoi, scriemă domnia mea la sluga noastră la diregătoriulă de Vrancea și toți oamenii de acolă, cariî sinteți socotitori la toți munții Vrancei, cariî sintu de hotarulă țărâi noastre Moldovei, dămu-vă știre: pre unde să voră prileji a

¹ In acest an, solia lui Ioan din Dej, apoi a lui Acațiu Barcai în Moldova (l. c., p. 1255 și urm.).

înbla păstori cu mascuiri țârguluî Oșârheaiuluî, deaca veți vedea cartea domnii meale, iară voi toți să aveți a-î lăsa să înble foarte întru bună pacea; întru nimicū să nu-î învăluîți, niē de a dzeacea să nu li ia mascuiri, nime întru nimicū să nu cutedze a-î învălui, pre cartea domnii meale. Aăasta scriemū; într'altū chipū să nu fie. **Ș Oșorheî, Oc. 20.**

Elisafta **гспжда гспднѣ Іу Гиррге Стефан коєкода бжїю млстїю гспдрь землн мвладксквн**, scriemū domnia mea la sluga noastră, la diregătoriuluî de Vraance dinū sudū Put<na> (?)¹.

(Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

V.

† Io Duca voevodū, mlstiiu bjiu gspdarū zemli moldavseōi, dat-amū cartia domniei miale birăuluî și tuturorū orășianilorū dinū țârgu dinū Oșârhaiū dinū Țara Unguriască, ca să fie tari și putiarnici cu cartia domniei miale a-și ținia muntele Haoșuluî, care munte să chiamă Cheșeșeșū-Jiroșū și iaste înū hătarulū țârăi domniei miale, și l-amū fostu datū domniia mia și mai dinnainte vreamē de l-aū ținutū ei acelu munte, carele mai susū scrie, și acumū li-aamū datū să-lū ție ei și să-și pue stânile pria acelu munte. Iarū altulū nime să n'aibă nicio treaabă, numai ca să aibă a da birăulū și cu toți Oșârheanii venitulū țârăi ce iaste, iarū altulū nime să nu sâ mai amiastece, ce numai ei să aibă a să hrăni pria acelu munte. **Инак не бѣдѣт.**

† **Слава гспднѣ велика.**

Ș ІІс, вл. 7179 (=1671), Iul. 16.

Io Duca Voevod.

(Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

¹ Doamna Safta așteptă în Secuime, la 1658, rezultatul năvălirii soțului ei pribeag în Moldova, unde fusese înlocuit de G.L. orghe Ghica. Cf. Iorga, *Studii și documente*, IV, p. CCXCI. Cf. *ibid.*, pp. 273-5. Din Oșorheiu scrie ea „marii judecese” a Brașovului și la 17 Mai din acest an, cu nădejdea de a putea „ieși în țară”; Iorga, *Brașovul și România*, pp. 292-3, nr. 10. — Pentru rostul Vașarheiului în acest an, Hurmuzaki, XV, p. 1287, n^o MMCCCLXXXI.

VI.

† Io Antonie Rusetu voevodă, boj. mlst. gspdră zemle moldavsece, dat-amă cartia domnii miale birăului și tuturoră orășianiloră dină Oșorheiă dină Țara Unguriască, să fie tară și putiarnică cu cartia domnii miale a-și ținia muntele Haoșulă, care munte să chiamă Chesșesș-Jiroșă și iaste înă hotarulă țărăi domnii miale, și aă fostă dată și mai denainte vriame de l-aă ținută eă acelă munte, carele mai susă scrie, și acmu le-amă dată să-lă ție eă și să-și pue stănele pre acelă munte, iară altulă nime să n'aibă nice o triabă; numai ce să aibă a da birăulă și cu toți Oșorheianiă vinitulă țărăi ce iaste, iară altulă nimia să nu să mai amiastece, ce numai eă să aibă a să hrăni pre acelă munte. ИНАК НЕ БЪДЕТ.

Ѓ Мс, lt. 7184 (=1676), Iul. 1.

Io Anton Voevod¹.

Andreă Moțocă.

(Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

VII.

† Io Nicolae Alexandru voevoda, bjiuă mlstiiă gspdară ziamli moldavsecoi, scriemă domniia mia la boiară și la toți slujitoriă cariă veți înbla oră cu ce fială de slujbă a domniei miale la ținutulă —. Vă facemă știre tuturoră pentru doispărdziace păstoră și purtătoră de grijia bucateloră dumisale luă Ștefană Danielă boiariulă de Țara Unguriască², cari omină sântă streină, de Țara Unguriască, Ungurianiă, vecini dumisale, iară nu omină de Țara Moldovei. Pentru aceia, daca veți vedea cartia domniei miale, iară voi toți să aveți a le da forte bună pace loră și bucateloră dumisale, de tote dările și angăriile, căteșă voră fi pre alți lăcuiitoriă înă țara domniei miale; și caiă loră de olacă, carăle și boiiă la podvodzi nime să nu le ia; și să aibă volnă a să hrăni pre loculă acela carele flă va năimi stăpănulă loră de la lăcuiitoriă țărăi, și a pășuna bucatele dumisale mai susă pomenitulă boiariă, fără de nice o oprialiște de cătră nime, ce de spre toți să aibă bună pace.

¹ Pentru legăturile Ardealului cu Moldova în acest an, v. *ibid.*, p. 1359 și urm.

² Gheorghe Rákóczy I^u întrebuintă pe un Ioan Daniel; *ibid.*, pp. 1064, 1069, 1181.

Că cine s'arū ispiti peste cartia domniei miale a le face vr'unū valū, bine să știe că de mare certare va fi de la domnia mia. Aăasta scriemū. **Ї Мс, лт. 7219** (=1710), Săpt. 2.

Io Nicolae Voevod.

(Pecete mică.)

(Cluj.)

VIII.

† Io Grigorie Ghica voevoda, bojiiu milst. gspdrū zemli moldavskoī, scriemū domnia mē la boiariulū nostru dumnalū Radulū Răcovițe bivū velū jieniceriū. Facemū știria că la domnie mē s'aū jăluitū Lupulū fečorulū lui Dumitrașco, Mihaī și cu Neculaī, dzicându c'aū păscutū șesă sute de mascurī a oamenilorū de Oșerhei de la Svții-Gheorghie pă<nă> la Svții-Dimitrie, și la Svții <Dimitrie> i-aū <dusū și i-aū> închisū în ocolū pe obiceiū, să margă ceia cu bucatele să le dea mascurī și să le dē simbrie pe anū, că aū fostu tocmala să fie datorī (?) opincile ă-aū fostu dzisū că li-aū datū, iarū baniī, pecumū li-aū fostu tocmala, căte optu banī, nu li-aū datū niciunū banū. Și aū mersu birăulū de Oșerheiū în tările lui și aū slobodzitū mascurī dinū ocolulū lorū (?) și i-aū luatū a cuī aū fostu, și până astădzī sintu oameniī săracī, — pecumū dzisă ă-aū și marturī. Ce iată că-ți scriemū dumitalia să-și aducă acești purcarī marturī, și, de orū mărturisi cu sufletele lorū cumū nu l-aū plătitū simbrie, să cauți dumneata să te aḡungī cu acelū birăū, să-ī faci știre: orī să aducă baniī, simbrie oamenilorū, orī să vie la ḡudecată. Și, de a vrē să stē la dreptate, bine, iarū de nu, să ne faci știrea. Aăasta scriemū.

Ї Мс, лт. 7237 (=1729), Mai 27.

(Pecete mică.)

(Oșorheiū.)

IX.

Io Costantinū Neculaī voevoda, boj. milst. gspdrū zemli moldavskoī, scriemū domnia mea la birău și la toți șagăi de la Ocnă. Ve facemū știre că aicea la domnia mē veniră orășeniī denū târgulū Oșorheiului denū Țara Ungurască și ne aretare cărți vechi

de la reposați domni ce au fostu mai naintea de noi, scriindu acele chertți pântru unu munte ce să chiamo Cheșcheșu și Jiroșu, carele iaste dă hotarulă țerii Moldovei, cumă au fostu datū acelu munte acestorū oreșenilorū ca se-și pue stinele pre acelu munte, să fie dă pașune bucatelorū, și venitulū țerii pântru loculū acela pă obiceiū se-lū dē; și pără acumū totū au ținutū ei cu pace muntele acela, iarū acumū jeliure că opriti voi de pe muntele acela, dzicându-le că se-și aducă cărțile acele aicea la noi, să să cetescă. Viindu acumū aice, ne aretară cărțile într'acestū chipū scriindu cumū amū zisū mai susū, și, rugându-ne ei că l-au datū și noi voiă se-și ție stenele pă la celū munte, domniia mē încă au socotitū, fiindu feră pagubă țerei, le-au datū această voia, ca să fie volnicī a ține acelu munte de pașune bucatelorū, cumū au ținutū și mai înaintea pă muntele acesta; și alții¹ să nu să mai amestece, numai venitulū locului să dē pă obiceiū, precumū dau și alte munți. Și voave încă ve poruncimū să le dați pace, și nime să nu stē împotrivă chertții domni mele; iarū, de va avē cineva a ve pari dentr'alții moșeniī, să vie fațe.

✂ **Mc**, leatū 7242 (=1734), Iul. 5.

(Copie. Oșorheiū.)

B. Scrisori ale cămărașilor de Ocnă.

X.

† Alū nostru bunū prietenū și de aproape megieșū, dumneata birău de Oșorheiū, sănătate poftimū dumatile de la Dumnădzăū. Aici la noi au vinitū omulū dumatile Șimonū pentru muntele Chișchieșulū, carele l-ați ținutū dumniavostră și într'alți ani, avându și carte de la Duca-vodă²; care amū văzutū și noi carte. La care noi acmū fără carte domnului nostru ce este acmū³ nu putemū să dămū voe șaugăilorū să-lū vândză dumilorū vostre. Iarū dumniavostră să trimitiți omū și carte această la Eșū, la domnulū nostru, și va da carte domnului nostru, și așē omū da și noi voe șaugăilorū; și iarū

¹ De două ori: și alții.

² V. mai sus, n^o V.

³ Antonie Ruset?

dumniavoastră li-ți lu<a> cumă l-ați luat și într'alți ani, și noi încă ni-ți voe să-lă luați iară dumn<ea>voastră. Și fiț dumn<ea>ta sănătosu. Ap. 18.

Ală dumitale bună prietenă

Mironă cămărașă.

La ală nostru bună prietenă dumnială birăulă de la Oșorheiă, cu sănătate să să dè¹.

(Oșorheiu.)

XI.

† Ilie cămărașă de Ocnă amă dată scrisoare a nostre la mănele dumiloră sale birăulă și altoră lacuitori denă orașă dănu Oșorheiă, dănu Țara Ungurească, că să-și adune mărha² dumiloră sale înă plaiulă muntelă pre loculă țereă Moldoveă, a Măriei Sale lui voda, domnelăi nostru, și de nimene să nu hie opriți; căci de toți domneă ao isprăvită eă să hie volnică să-și ție mărha la muntele. Păntu cela locuri³ văzându⁴ și noi derese de la domneă și cămărași mai denainte a nostre, le amă facută și noi tarie, să nu li facă nimene vală. Iară carele le va face vală, cu noi își va întraba. De ačasta scriemă. **Ек** <лт.> 7184 (=1676), Mart. 23.

Ază Ilie Pleșca cămărașă iscală⁵.

(Oșorheiu.)

XII.

† Ilie Pleșca, cămărașulă de Ocnă, după cinstită cartia Măriei Sale lui voda facemă și noi știre cu častă scrisoare a noastră, cumă amă dată voe și slobodzenie birăulă și tuturoră orașianiloră dină orașă dină Oșarheiă, dină Țara Unguriască, să fie volnică a-și pune stănilă înă muntele ce să chiamă Haoșulă și Cheșchișă-Jiroșă, ce

¹ Un Miron (Ciogolea?) mai fusese cămăraș de Ocnă, împreună cu Dumitrașco Boul, la 1656 (Iorga, *Brașovul și Românii*, pp. 30-1, n° 2). În 1652 el se ocupă de o comandă a lui Vasile Lupu (*ibid.*, pp. 95-6, n° 4).

² Vitele.

³ Adecă: *pentru acel lucru*.

⁴ În orig. *vănzându*.

⁵ Cămărașul Ilie pare a administra la 1677. V. n-rele următoare.

iaste înu hotarulū țărăi Moldovei, precumū ș'aū pusū stănilē și altă dată. Pentru acia să n'aibă triabă nime cu dănsiū, a-ī învălui întru nimică. Număi birăulū și cu toți Oșorheiani dinū Oșarheiū să aibă a ne da poclonulū nostru, precumū aū datū și la alți cămărași, precumu-ī de vacū. Ačasta facemū ștīre.

Lt. 7185 (=1677), Mai 3.

Azū Ilie Pleșca căm<ărașū> iscalū.

(Oșorheiu.)

XIII.

† Ilie Pleșca cămărașū scriemū și facemū ștīre cu častă scrisoare a noastră, pentru rândulū muntelū, ce le aū fostu colacii¹ Oșorhienilorū, ne aū adusū, și de anulū de estīmpu, și de anū; să să ștīe. De ačasta scriemū.

Vlt. 7185 (=1677), Mai 25.

Azū Ilie Pleșca cam<ărașū> iscalū.

(Pecete ruptă.)

(Oșorheiu.)

XIV.

† **Єтo аз** cămărași de Ocna Dracachi și Aslanū dat-amū carte a noastră dumilorū salea tărgovețilorū denū tărgu denū Oșorhei, să hie volnicēi să-și pue marfa² la munte, pre hotariulū Ocnăei, să pască, pre unde aū pascutū și de alte date, precumū aū cărți și de alți boeriī cămărași de Ocna, care aū fostu mai naīnte de noi, precumū aū și cărți. Decī voi șavgăi, carele înblați la munte, iată că vă facemū ștīre să nu le faceți vr'oo trasură³, că la noi ș'aū adusū colaci⁴, precumū le'ū fostu adetulū. Iară carele

¹ Darul: de obicei „colacul“ era pentru descoperire.

² Ca și *marha*: vitele.

³ Oprire, „zăberire“, „zăbor“. Vezi Iorga, *Documentele Bistriței și Brașovul și Români*, tabla lucrurilor.

⁴ V. nota penultimă.

să va ispiti ei să facă vr'oo trasură, va petreace ruşine de la noi. Aăsta facemū ştire. 1685¹, Iun. 6.

Draacachi cămăraşu. Ὁσῶρῆις καμαράσης Ὁκνας².

(Oşorheiu.)

XV.

† Dat-amū răvaşulū nostru târgoveaţilor dea Vaşarhei să fiea volnici a-şū punea ciriad<a> înū munte, şi nime să nu-ī învāluiască întru nimicū, că li-amū datū noi voea. Dea aăsta facemū ştire.

✠ Ocnă, lt. 7228 (=1720), Mai 28.

Hurmuzū cămăraşū³.

(Oşorheiu.)

XVI.

† Dat-amū scrisorea noastră târgoveaţilor dea Oşorhei, să fiea volnici să-şi vāraze ciurda dea bucate, vaci şi cai, înū muntele Oeniū, şi nime să nu-ī învāluiască. Aăsta facū ştire.

Dedū bivū vtorū logf.

Lt. 7233 (=1725), Mai 30.

(Oşorheiu.)

C. Scrisori ale birăilor de Ocnă.

XVII.

† La bunū prietenulū nostru, la dumnealū Sočū Iştioanū, birăulū dinū Oşarheiū, cu sănātaate ne închināmū dumitale. Altă, facū ştire dumitale că ni să jălui cestu fečorū alū nostru anume Vasilie pre Cocī Iştioanū pre celū micū, dzicāndu că-ī datorū cu

¹ Cifre.

² Forma românească defectuoasă a acestor scrisori se explică printr'aceia că şi grāmăticii erau une ori greci. Vezi Iorga, *Privilegiile şangăilor de la Târgu-Ocna*, în *Analele Academiei Române*, XXXVII, pp. 248-9.

³ De aici neamul Hurmuzachi. Un Hurmuzachi fusese vameşul Brâncoveanului. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, p. 399.

5 lei de vr'o doî ai, și ș'au fostu pusă și chizâșie (*șters*), zapisă pe frate-său (*șters*), căc... lintu cumă să-î trimită bani, și până acmu nu i-au măî trimisă bani. Ce iată facă știrea dumitale să-î dai strănsoare să trimită bani, că, netrimiteșu bani, să știi dumneata că să va face zeberială unora ce oră hi drepti. Ce să dai strănsoare să dea bani, cumu-î scrii zapisulă. Și fi dumneata sănătosă.

✂ Ocnă, Sep. 5.

(Iscălitură grecească nedescifrabilă).

(Oșorheiu.)

XVIII.

† Cinstite dumneata birău de Vașelhe, dumitale cu sănătate mă închină, și poftescu de la milostivulă Dumnedzău puțină scrisore noastră să aple pe dumneata cu bună și fericită sănătate, împreună cu toată cinstită casa dumitale. Alta, facemă știrea dumitale pintru muntele nostru care l-ați păscut¹ dumneastră cu čurda până acumă, de acumă să știi dumneata că² nu vă-lă măî dămă, și să nu vă suiți čurda acolia, căci acumă neî trebui totă noa³, nu vomă să-lă măî dămă. Iară, de aveți dumneastră nescar<e> zapisă pe munți Mării Sale lui vodă, să le aduceți aice, să le vadă Mărie Sa vodă. De ačasta facă știrea dumitale. Să fi dumneata sănătosă.

† De bine voitoră dumitale

Birăulă de Ocnă.

Maî înă 24.

(Oșorheiu.)

XIX.

† Cinstite și ală mieă măî mare și ea ună frate, dumneata Ștefană Secheri⁴ birău dă Vașarheaî, dă la Dumnezeu sănătate și totă binele rogă ca să-ți trimiță. Alta, înștiințezu pă dumneata pintru trei cași care ai trimisă, i-au adusă, pintru muntele Chișcheiașulă și Jireșulă, după obiceiă. Număi te poftescu să-mă

¹ Orig. greș. *păscată*.

² Orig. are aici încă odată „de acumă“.

³ „Tot nouă“.

⁴ Székely.

trimiți o păreache de cuțițe. Și voi mulțumi dumitale. Aăasta, și fiî dumneata sănătosu.

Alū dumitale ca unū frate
Ionū birău de Ocnă¹.

Noem. 10 d., lt. 7253 (1744).

Cinstituluî alū mieū ca unū frate dum. Stefanū Secheri,
birău otū Vașarheaî, cu sănătate să să dea.

(Oșorheiu.)

XX.

† Adică eū Iani birău otū Ocnă, împreună cu toți șaugăi otū tamū, dat-amū zapisulū nostru la mână dumisale Coiaămu (*sic*), dinū Oșorheiu birău, pentru ca să <șă> știe că amū vândutū iarba dinū Chișchieșu, ca să o pască cu vitile, și bani amū luatū toți, șapte lei banî noi; iarū, de arū vē cineva ia<r> să <șă> pună înpotrivă, și s'arū face vr'o cheltuală, să fie totū de spre noi, care mai ġosū ș'orū iscăli pentru credință. Și amū pusū și degitile ca să <șă> criază. Eū, Iani birău; eū, Ștefanū Cuăcucū (?).

7259 (=1750), Noev. 19.

(Oșorheiu.)

D. Scrisori de boieri.

XXI.

† Cinstitute dumn<ea>ta Lazorū Iștioanū, biruitorulū țanutuluî Őuculuî, dumitale potfesco bună sănătate. Cătră aăasta, tămplându-să cestuî omū a dumitale pre la casa mē, ce n'amū pututū să nu cercu de bună sănătate dumitale, și mă rogū dumitale să ne fiî dumneata frate și prietenū. Fire'șū scrisū dumitale multū, ce nu să tămplă pisarū, ce n'amū avutū a serie, romăindū să le citescă toți. Dumneluî fratele hatmanulū Hăbășesculū² aū dzisū cătră mine

¹ Pentru birăi, v. *Privilegiile șangăilor*, l. c., p. 248 și aiurea.

² Au fost doi hatmani Grigore Hăbășescu: unul luase parte ca serdar la expediția lui Rákóczy în Polonia. E hatmanul bătrânului vodă Ghica (c. 1660). Altul eră vornic la 1670 și a ajuns hatman sub Petriceicu (1673). Despre acesta pare a fi vorba aici. Vezi Prefața la *Studii și documente*, IV și *ibid.*, p. 275, n^o CVIII.

că-ți va serie dumitale de toate. Ce mă rogū dumitale să aibu cunoștință cu dum<ne>ata, iarū ce va fi pofta dumitale, vomū sluji dumitale. Să fii dumneata sănătosū.

A dumitale... mū și bunū prietenū și gata...

ș... r... r... părcălabū.

† La cinstită mână dumisale Lazorū Iștioanū, biruitorū Čuculuī, să să dè, *многo здравіe*¹.

(Cluj.)

XXII.

† Cinstite și alū nostru bunū patronū, ilustrisime domine comesū² Petre Apoltū, cu fiasca dragoste închinându-mă, toate cele de fericire rogū ca să-ți dăruiască milostivulū Dumnedzăū. Alta, n'amū mai multū căstă dată cătră dum., fără cătū daū înștiințare pentru unū Stanū tălharū, care împreună cu doī ce s'au prinsu aič, aū fostū furatū niște cai, și acelu Stanū aū scăpatū, nu s'au pututū prinde. Ce să puī dumneta silință, doarū s'arū putè prinde, c'acole înū Sintū-Lelicū³ este trăitorū; doarū s'arū putè face o chivernisială ca să să înțerce de atâte furțișagurī: aducū de acolo încoace, și de aič fură și ducū într'acolo, de nu să mai potū odihni oamenī de furțișagurile luī. Și această rămăne la bună chivernisala dumitale; pecumū veī socoti, veī face. Și într'aceste pricinī a cestorū tălhușagurī să află și unū Dedulū, fečorulū Țintiī, c'arū fi amestecatū: care de s'a dovedi, aci prindzindu-să, i s'a face canunulū. Darū să știī și dumneta și pentru unū calū murgu cu herulū meū amū fostū scrisū mai înū trecută vreme, și ničunū răspunsu n'amū luatū de

¹ Lazar István e al doilea cu acest nume (cel dintăiu la 1635; Hurmuzaki, XV, p. 1181, n° MMCCX); îl găsim la 1660-1661, *ibid.*, p. 1300, n° MMCCCC, p. 1313, n° MMCCCCXV. Acașiu Barcsai îl numără, împreună cu Ștefan Székely, printre „Secuī răzvrătiți împotriva noastră (și pentru Gheorghe Rákóczy al II-lea). Lazar trecū apoi, după peirea domnului său, în oastea noului principe anti-turcesc Ioan Kemény. Vezi și aici, pp. 14—15.

² Comes, conte.

³ Szent-Lélek.

la dumneta; pentru care calū va spune dum. omulū maī pre largu denū gură. Cu această acmū, și fiī dum. sănătosū. Dech. 2.

Illustritatis Vestrae ca unū fiī: Georgius c. d. R. ¹.

Illustrissimo don. (*sic*) dom. cm. Petro Apor, regi. gudici (*sic*) trium sedium Secularum (*sic*), cum pleno honore detur.

(Cluj.)

XXIII.

† Cinstitū și alū nostru bunū prietinū și de aproape megieșū, dumneta crai-birău de la Ĝurgiū, sănătate iți poftimū de la milostivulū Dumnedzăū. Altă, înștiințămū pe dumneata pentru unū omū alū nostru anume Radulū, care, mergăndū acolo, în Țara Ungurescă, ca să-și cumpere nește postavū și altă ce i-arū trebui, s'aū sculatū unū omū de acolo anume Orsăni dinū satū dinū Oșlibū, și s'aū acolisitū de acestū omū alū nostru, pecumū că iapa ce este elū pe dănsa este a lui, și, fără de nici o dovadă aducăndū-lū înainte dumitale, i-aī luatū iapa ș'aī dat-o acelu Orsăni, și omulū nostru ș'aū datū și chizășū acolo până va veni să să îndreptedze. Și, viindū aice, și tămplăndū-să acelu omū, de la care aū cumpăratū elū iapa, de șede departe, tocma la Galați, aū făcutū zăbavă până aū adusū pe acela omū înainte domnului nostru, și la divanū ș'aū adusū acelu omū șapte oameni de'ū guratū pentru dănsulū, precumū că acē iapă este dreptă dinū bucatele lui. Deci domnulū nostru me'ū scrisū carte ca să-ți scriū dumitale să dai iapa omului să i-o aducă, că, neaducăndū-ī iapa, să știī că omū prinde aci unū Armanū ² saū pe altū cineva de acolo dinū Țara Ungurescă și omū plini iapa omului, — că neč într'onū chipū n'omū priimi ca să fiī omulū păgubașū. Darū și această o socotește dumneta: că oamenii dumiilorū vostre de acolo dinū Țara Ungurescă totdeuna vinū aicē pinū Moldova pentru neguțtorie și alișverisulū lorū, și noi pe nime de acolo nu-ī facemū supărare, iarū oamenii noștri, căți vinū acolo, să și scolă câte unū tălharū de acolo și să acolisăște de dănsulū,

¹ E „Georgius comes de Rosetti“, Iordachi Ruset el însuș. — Petru Apor e dintr'o familie care a mai dat atunci pe Ștefan și, odată, și pe Ladislau (Hurmuzaki, XV, pp. 15-16, 1011). Il găsim și la 1717 (v. mai jos, n^o xxviii).

² Armenii se așează și în Gurghiu la sfârșitul veacului al XVII-lea. Vezi Iorga, *Armenii și Români*, în *Analele Academiei Române*, XXXVI, p. 33.

puindu-î pricină că nu este calul ce merge pe dănsul a lui, aŭ și altă pricină ca acesta li pună, și fără de nicio gudecată sau dovadă pliniți dumnevoastră de la omenii noștri. De care aceste (*sic*) nu sânt fapte megiișești, ci trebuie numai cu dovadă să dovedești dumneta pe oamenii noștri, și așe aflându-să că sânt vinovați, atunci cu dreptate este să plinești dela dănsii ca de la nește oameni răi. Dar numai pe gura unor tălharî și oameni răi trebuie să nu te potrivești dumneta ca să faci zăbereli oamenilor, pentru ca să nu stricăm prieteșugul, fiind megieși de aproape. Și cu ačasta să fii dum. sănătos.

Mai 4.

Ală dumitale bună preatină

Iordachi velă vornic¹.

† Cinstit și ală nostru bună prietină și de aproape megieșă dumnelui crai-birău de la Ĝurgiu, cu bună sănătate.

(Cluj.)

XXIV.

† Precumă aŭ venitu Noghi Ianoș și cu Catai Mihai și aŭ adus colaci, care le este obicei, de pe munțai Ocenei, să fii volnici a-și paști² čurda și marhă de epă ce oră li având, pentru căci ș'aŭ adus colaci la noi, și este cu știre noastră să-și pască bucatele pe acel hotar. Iar, fiind altora de aiure marha, înblând să pască iarba pe acel loc, ca să aibă a ne da știre la noi, că unii ca aceia nu sântu slobodză să-și ducă marha pe acel loc fără știre noastră. Ačasta poroncim.

✂ Ocnă, Iuni 3.

Anume hotarul Jireșul și Chișchieșul, acestea să fii slobodză.

Az Ion Buhuș bivă velă medelniceră iscală³.

(Oșorheiu.)

¹ E tot Iordachi Roset. El moare după 1710 (o biografie a lui vezi la Iorga *Studii și documente*, V, pp. 588-9).

² In orig. *pați*.

³ Cam pe la 1700. — I. B.

XXV.

Alū nostru bunū priiatenū dumnealū Iliiașū Gherghe, crai-birău, dumitale m'înechinū cu bunā sănătaate și poftimū de la milostivulū Dumnedzăū această puțină scrisoare a noastră să afile pre dumn⟨ea⟩ta cu sănătaate. Cătră această facemū știre dumitale, iată că amū trimisū cești oameni ai noștri într'acolo, cari să ne cumpere ceva vită de triaba casei noastre, fiindu și noi lipsiți și scăpați de vită, de aciaste răscoale cău fostū înū țară la noi. Deci, neștiindu oameni noștri rândulū într'acolo, poftimū pre dumn⟨ea⟩ta de unū omū alū dumitale să dai dumn⟨ea⟩ta, să margă cu oameni noștri, unde vorū știe vită vândzătoare, și pre la tîrgurī, să cumpere înc... afară, iară pentru osteniata ce va face omulū dumitaale, f... oameni noștri, nu-ī va hi de la noi înū darū, ce-ī vomū plă⟨ti⟩... Și poftimū pre dumn⟨ea⟩ta să-ți hie dumitaale p... să n... pent'acesta lucru... de va hi fostū pre sama dumisale Doamne⟨i⟩... <La⟩zarū Iștioanū, poftimū pre dumn⟨ea⟩ta să fii dumn⟨ea⟩ta nevoitorū, să n'aibă dodeială. Iară noi încâ ce va hi pofta dumilorū voastre într'acoace, omū hi nevoitorī să slujimū dumilorū voastre. Și amū trimesū dumitaale trei coți și gumătate de postavū supțire de o dulamă, ce de cumū s'aū tîmplatū poftimū pre dumn⟨ea⟩ta să priimești dum⟨nea⟩ta, tîmplându-ne și noi acmū la țară, ce de cumū s'aū prilejitū dumn⟨ea⟩ta veī priimi, fiindu și noi această dată la țară. Și de altă ce va hi pofta dumitaale într'acoace oi sluji dumitaale. Această poftimū pre dumn⟨ea⟩ta, și să fii dumn⟨ea⟩ta sănătosū.

✗ Cucutianī, Sep. 13.

<Ce⟩lū de bine voitorū Toaderū <Cantacuzino⟩ bivū vist. mă înechinu dumitale.

<La alū nos⟩tru bunū priiatenū dumn⟨ea⟩lū Ilișū Gherghe crai-birău cu bunā sănătaate să să dea.

O notiță latină are data de 1697.

(Cluj.)

XXVI.

† Cinstită a noastră ca o soră dumneaei doamna lui Lazarū Iștioanū¹, dumitale ne 'nechinămū cu sănătate și poftimū de la mi-

¹ Vezi mai sus nota la n° XXI. El eră mort la această dată.

lostivul Dumnedzău această scrisoare a noastră să aflu pre dumneata sănătoasă. Scrisoarea dumitale ce ni-ai trimisă ni-au venit, și am înțalesă pentru rândulă oamenilor celora ce scrii dumneata că unii dintr'ăi noștri voră să să ră<dice> să margă înă munții dumiloră voastre, să zeberiască nește oi. Ce eă acestu lucru să știă dumneata că l-amă cercatu; ce nime nu înblă să facă dumiloră voastre zeberială de la dumn<ea>voastră; numai atăta: fiindu nește oameni de țara noastră, căroră li-au scrisă goștinari oile, și, după ce le-au scrisă oile, ei s'au dusă înă Ciucă, și nu voră să dea goștină, ă-au scrisă Măriia Sa vodă acolo la crai-birău de Ūcucă și la alți măi marii Ciuculuă pentru acei oameni, să-și dea gorștina, iară, dacă-și voră da gorștina loră, cătă le face, să șadză unde le va fi voe loră. Și au mărsu cu cărțile gorștinari acolo la Ciucă. Ce pot<e>, de nu le voră da acei oameni gorștina, să și zeberiască. Înă acolo iaste la Totruși, nu să atinge de partea dumiloră voastre nemică, ce acolo, dină partia Ciuculuă, de oră vrea să ia, oră lua. Iară pentru unele ca aciale, cându voră fi acmă, iată că Măriia Sa vodă porceade acmă la Ţarigradă să-și înnoiască domniia; decă aicia omă rămănea noi, ce n'omă vrea să¹ lăsămă noi să să facă unele ca aăstea. Aăsta facemă știre dumitali. Să fiă dumneta sănătoasă.

✂ Măc, Iun. 20.

Al dumitale de bine voitoră
Toaderă vist<iernic>².

(Cluj.)

XXVII.

Ală nostru cinstitū și bună prietenū dumneata mari-căpitanū de țara Ţurgeuluă, să fiă dumneata sănătosă. Scrisoarea ce ai trimisă dumneata la noi înțe<le>s-amă, pentru nește oameni carei au fostă

¹ In original de două ori.

² E fiul lui Iordachi Cantacuzino. Toderășco Iordachi. Vistierul eră văr cu fetele lui Vasile Lupu. A lăsat pe fiii Vasilașco, Ioan și Ilie. Vezi Iorga, *Studii și documente*, VI, pp. 173 și urm., 359 și urm.; cf. pentru el și Introducerea, la sfârșit. Domnul care merge la Poartă e Duca-vodă, în Iunie 1681 (Iorga, *Ucraina moldovenească*, în *Analele Academiei Române*, XXXVI, p. 354 și urm.). Aceasta fixează data scrisorii.

luoatū nește oī de acolo și aū eșitū înū iasta țară ; decī noi, dacă amū vădzutū cartea dumitale, i-amū pusū la temnițe. Decī eī așea daū samă c'aū fostū păcurarī la Ianășū diiacū denū Alfălăū și la Sasū Peterū și la Mateī Gheorghii și la Vargheșū Iștioanū; decī cine sintū cu pagubă să vie de fațe cu aceștī oamenī, vorū sta la 'nchisoare. Și amū pusū dzi înū doa săptămānī, să vie cine are pagubă de aceștī oamenī. Să fīi dumneata sănātosū.

Șeas <e>dzăcī de oī aū luoatū, iarū cinci oī aū datū aceștī oamenī samă că aū rămasū la Ionū denū Alfălăū, ce au fostū păcurarū la Ilișū Gurghie; iarū, de nu veți veni înū doa săptămānī, să vorū slobodzi oamenī denū temnițe.

Și aū spusū că aceaste oī nu le-aū furatū, ce le-aū luoatū pentru nește oī ce aū fostū luoatū Ionū denū pr<eună>, denū turma lorū, patrudzăcī de oī; pentr'aceale oī aū luoatū aceastea. Să vie să stea de față.

† A dumitale bunū prietenū și de bine voitorū, părcălabulū Arapulū de Neamțū.

Costantinū Arapulū părcălabū ¹.

(Cluj.)

XXVIII.

La aī noștri bunī prietenī dumnealūi craiū-birăū și toți săte<niī> denū Vașarheiū.

† Sănătate și totū binele poftimū dumilorū voastria. Cătră această facemū știre : altă n'avemū ce scrie dumilorū voastria, tāmplāndu-să de aū venitū la noi oamenīi dumilorū voastre, și cu colacī, care mulțāmimū de colacī dumilorū voastre. Pentru cai dumilorū voastre, ne spusără aceștī oamenī că sintu la munte. Decī să știți dumneavoastră: dentr'acoace n'orū avē nevoe; dumnea-voastră știmū că sinteți oamenī bunī, nice a veni oamenī răi la satulū dumilorū voastre; numai să dai învățatură oamenilorū care aveți la cai, să păzască pentru oamenī răi cai, să nu-ī fure. Dară

¹ Un Constantin Arapu se întâlnește încă din al XVII-lea veac; Iorga, *Studii și documente*, XXI, pp. 277-8. Acest Arapu n'ar putea fi acela al cărui catastif l-am tipărit în volumul XXII din această colecție, p. 97 și urm.

de altă de spre noi n'au nevoie. Aceasta facem și știre dumiloră voastre. Să fiți dumnevoastră sănătoși. ✝ Ocnă, Iun. 9.

Σὺ <ς> ἀδελφὸ σου με ὄνομα μας 'Ρουσειὺς ¹.

† La ai noștri bunii prieteni crai-birău și toți săteni de la Vașorhei să să de.

(Oșorheiu.)

XXIX.

Aceste odoară toate câte mai gosă sântă scrisă, cândă aș fostu cătanele înă Moldova², și . . . m'au adusă înă Țara Unguriască, le amă lăsată la Măriia Sa Aporiū Petru, să mi le fie, iară, cândă oi tremite, să mi le de, fără nimică altă, căci altă socotială cu Măriia Sa n'amă avută: fiindă înă țara noastră tulburare, li-amă dată să mi le fie. Lt. 7225 (=1716), Dech. 2.

† Ună inelă aură cu 3 diiamanturi.

† Ună gichiră³ aură cu ună diiamantu.

† Ună inelă aură cu diiamantă mare.

† 3 inele aură cu zăranduri.

† 2 inele aură cu zamfiruri mari.

† Ună inelă cu bălașă mare, de aură.

† Ună inelă cu doă rubinuri și cu 5 zăranduri mică.

† Ună inelă cu dupină (*sic*), cu pecete, bărbătescu, săpată, de aură.

† 2 inele nemțești cu cristială.

† O pereche sărji de aură cu zăranduri mari cătă bobulă celă mare.

† O păreche sărji aură căte c'ună rubină și căte 2 zăranduri mică și căte cu 3 picoare de mărgăritară mare.

† O păreche sărji de aură cu dupină, căte cu ună picoră cu mărgăritară și căte cu doă grăunță de mărgăritară susă.

† O sarjă de aură mică și cu o verigă străcată.

¹ Iordachi? El nu se iscăliă grecește niciodată. Vezi și nr. următor.

² In 1716.—Ștefan Ruset Tețcanul, fiul vornicului Manolachi, era stolnic în a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat (Axintie Uricariul, în Kogălniceanu, *Letopisețe*, II, p. 146). Eră „ispravnic (*sic*) de Bacău“, spune tradiția, și el ar fi scutit pe țerani săi de prada Tătarilor în 1717 (*Studii și documente*, I-II, p. 152).

³ „Giohaer“, giuvaer (?).

† Unū inelū cu imeni¹ de aurū, pecete săpată.

† O păreche sărji de aurū cu zmăranduri mai mari decâtū nohotulū² și câte cu unū diiamantū susū înū verigă, și-sū pe<etluite> toate pe o hărtie și cusute.

† O păreche brățări aurū, câte de optū bucăți una, la amăndoă 16 bucăți, într'o bucată 5 diiamanturi și într'o bucată 4 rubinuri, care facū la această păreche 40 diiamanturi și 32 rubinuri.

† Unū căpătarū cu sirmă și cu mărgăritarū și cu 6 poctale³ de aurū și 22 diiamanturi înū poctale și 5 rubinuri cu cuiburi între poctale.

† O păreche brățări tijū aurū, câte de 8 bucăți una, la amăndoă 16 bucăți, la bucată câte 3 diiamanturi și la o bucată câte unū rubinū mare, care facū la această păreche 24 diiamanturi și 8 rubinuri.

† 16 poctale aurū câte cu unū rubinașū micū înū vârvu.

† Unū leftujurū⁴ stricatū, cu 5 rubinuri mici.

† Tijū o cunună aurū de 16 bucăți, cu 19 rubinuri și 32 diiamanturi: pinū cuiburi nu lipsește niciuna.

† Tijū o cunună de aurū de 15 bucăți cu 17 rubinuri mari și 17 diiamanturi mai mici.

† O crucișoară aurū, nemțască, cu cristaluri nemțăști și c'unū lanțujelū de aurū, și altū lanțujelū micū slobodū, tijū aurū.

† 10 șiruri mărgăritare mari, pecetluite.

† 8 șiruri mărgăritare mărunțele, hurmuzū, pecetluite.

† 6 șiruri mărgăritarū, mai mari decâtū celū micū, furmuzū, pecetluite.

† O părechea brățări sucite, prisneă de aurū.

† Unū lanțujelū aurū cu ochi mici.

† Unū lanțujelū veneticū⁵ cu 68 belčuge înū muchi și 68 belčuge sucite, care facū toate belčugele 136.

† Unū lanțuhū aurū de galbeni ungurești, de 117 belčuge înū 3 muchi.

¹ Slav.: nume.

² Năutul.

³ Pafiale.

⁴ Leftișor.

⁵ De Veneția.

† Aceste trei lanțurile de aură sîntă într'un săcrieșă mică de argintă și pecetluită cu 2 peceți.

Aceste toate căte-să, sîntă puse înă nește desăguți mică, și-să pecetluiți cu doă peceți, una la încuetoare, una di-asupra. Ștefană Rusetă bivă stolnică.

(Cluj.)

E. Scrisori felurite.

XXX.

† Noă, seteniă de Comănești, anume eă Ionășcuțe și eă Vasile Mihulă, Ursulă Stoiană, Lupulă Mane, Costantină Bălboe, Sava Dămiiiană, scriemă noă și mărturisimă cu această scrișore a nostră precumă amă luată bani de la domnalăi ăpănulă Lazară Frenți¹, să facemă treădzeci de stogură de fănă aice, la hotarulă Comăneștiloră, dină straje înă ăosă, și la Văsiești, și să fie fănă bună și de vreme; și ne'mă apucată să fie fănulă la Simtă-Mărie gata și înă ărădită, și stogurile să fie de măsură cumă să face, de 12 stănjiniă, și înă susă de treă stănjiniă. Și noă, cariă sîntemă scriși măă susă, sîntemă chizeși: unulă de altă să dămă samă. Iară, de s'are scăpa vr'unulă să nu facă deplină, acela va da înăoită. De această scriemă, și pentru credința ne amă pusă degetele să să criadză.

Lt. 7217 (=1709), Ap. 18.

Ianoșcuță. Vasile Mih. Ursulă Stoiană. Lupulă Mane.
Costantină Bălboe. Sava Dămiiiană.

Și eă, Costantină, amă scrișă și martiriă.

(Cluj.)

XXXI.

† Ermonahă Iftichi Abăza făcut-amă scrișore nostră la mână lui Vasili și lui Grigori Dobrenă ca să fie volnică a ținē ș'a stăpăni branăște pe Bistrețe, precumă fi oblicerulă (*sic*) celă vechă, iară alți nime să nu cutedze, nime <a> înă înă branăște fără știrea loră. Iară cine s'ară ispită a înă, voră fi de mare certare, ori

¹ Pentru familie, vezi mai sus, n° XXI.

pe vale, ori pe înu munte, fără de știre lorū și fără de porunca nostră. Iată că mai datū voe, care s'arū pune înpotriva lorū, să aibă a miarge la vornici de Cănpulungū, să-ī părăscă. De această scriemū.

Vlt. 7228 (=1720), ms. Iuni 29.

(Pecete cu legenda: *СНА ПЕЧЕТЕ СТЬ МОНАСТРО ОТ ГЛАТИНА.*)

† 9 jderī să dē pentru braniște, să să știe¹.

(Cluj.)

F. Scrisori de negustori.

XXXII.

† Adecă Matei Brașovenulū dat-amū zapisulū mieū la mână ăpănului Čachi² precumū să să ști că mi-eū datū dumnalū banī cu dobănūdă f<lorini> 258 tocuma, doo sute și cinzeci și optū, a zecea onspreacea, și mi-eū datū baniī la Crăcunū, la tărūgulū Sibiiulū. Și pentru mai adevărată credința mi-emu pusū și peceatea, ca să să creză înu totu loculū. 1699, Ghenoarie 16³.

Eū Matei.

(Pecete ruptă.)

(Cluj.)

XXXIII.

† Doădzeč și noă lei banī vechī mi-aū datū Radulū, carea banī sintu eū chizeșū pentru dănsulū, la baniī de pe mascurī, și mi-aū făcutū zapisū, și, cāndu mi-a aduce pecetluitulū, să-ī <daū> zapisulū. Peč<etea> să-ī fie dea samă.

Lt. 7229 (1720-1).

Κοστήνοϋ Νιάνιουλ (?)⁴.

(Oșorheiu.)

¹ Pentru alt călugăr din acest neam, Ilarion, fost Ilie, pribeag în Rusia cu Dimitrie Cantemir, v. Iorga, *Studii și documente*, XVI, p. 105 și urm.

² Nu credem că mai trăia încă atunci Csáky László, întrebuințat în negociațiile lui Șerban Cantacuzino cu Imperiului.

³ Cifre.

⁴ Constantin Costin, mare păharnic muntean, fiu al lui Gavril Neaniul. Neaniul a luat în căsătorie pe Maria Antonia Mamucca della Torre, văduvă con-

XXXIV.

† Fericitului mieu bunu priiatinu Sogi¹ Mihai și birău, cu fericire mă închinu la toată femeliia dumitale. Întrebându pentru mine, mă aflu și sănătosu și betiagu. Vrut-amu să te văzu și m'ai ocolitu de la prostă casa noastră; fie-vă Dumnezău întru ajitoru.

Veî ști dumneata că amū trimisū pe acestū omū anume Ionū Chireșulū bumbacū 2 saci, 1 pe sama dumitale, forte frumosū, trebuindū să-lū priimești saculū florinți 75, că e bunū și mare; și să-î găzdueshi pe lângă dumn<ea>ta, să le dai sălaşū, și ce să vorū rugă de dumneata, să le isprăveshi la toate cele folositoare; și să nu mă ocolești venindū aiă la Brașovū, că destulū mii-aū părutū răū că ai mersu la alte părți și pe mine m'ai părăsitū. Aăasta. Să ne vedemū sănătoși. Vechi priiatinu

Hagi Gheorghe Pernea, Fv. 2, 1760.

Ntrebuindu-ți bumbacū, să rămăe la dumneata înū pimniță, iarū bani îmi lipsește. Să-lū ei pentru dragostea mea, că nu veî fi de pagubă, și să-î dai acestui Ionū bani, iară altă dată, câtū veî pohti îți voi da dumitale, ca la unū mai mare patronū. Și vechi prietișigū să nu-lū uiți.

† Cinstitului mieu vechi priiatinu birăului de la Vașareî cu cinste să să dea înū Brașovū².

(Oșorheiu.)

XXXV.

Anno 1777, Martie 10 dn.

† Taică Lazule, sănătate, și dum., jupăne Hanăsū. Veî ști că aū trimisū birău carte ca să trimiți unū sacū bumbacū bunū de la Ganlicu. Ganlicu nu este aicia, și amū luatū de la altă parte, iarū bumbacū bunu, și-lū trimitū să-lū dai birăului de aci; și sammu este χρ; și, de va ajuta Dumnezeū, Lunī vine și jup. Andreiașū

tesă Kálnoky; Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, tabla' pp. 49-50. Trăia în 1740, ba și în Mai 1743, când face, neavând copii, o danie nepotei sale Safta; *Studii și documente*, XXII, pp. 264-5.

¹ Szócs.

² Vezi, pentru acest negustor, Stinghe, *Documente privitoare la trecutul Românilor din Brașov (Șchei)*, I, Brașov, 1901, tabla.

aci la Vaşarhei. Preţu 'f. 85 $\frac{1}{2}$, va spune jupân Andreiaşu; şi este pecetluită, ca să nu-lă schimbe Vaşarieni. Aăasta. Să ne vedemă cu sănătate.

Şi saculă să-lă dea îndărătă golă.

Dumitru Theodoru (?).

(Pe margine:) 1.183 peceţi ciară roşie a jupânului.

La mâna taichi Lazului cu sănătate să să dea, la Chezidivaşarhel.

(Oşorheiu.)

XXXVI.

Amă priimită de la jupănu birău de la Vaşarei ci aă fostu rămasă de la ună sată 20 de bani, bani f. 22, adecă ună tur. (sic) şi doozeci şi doi, şi scrisoaria ce aă fostă, etc.¹.

778, Noem. 15, Braşovă.

(Oşorheiu.)

XXXVII.

Cinstite dumneata jupănu Sionă Samoilă, curatoră în Chizdi-Vaşarhei, cu sănătate mă închină dumitale.

Scrisoarea ce mi-aă trimisă amă priimită, şi văză că-mă scrii pentru saculă de bunbacă, care aă luată dela mine, că ară fi eşită prostă, şi mă miră cumă să iasă aăa prostă, că eă, la căţi amă dată bunbacă înă anulă acesta, nimenea nu mi aă zisă să fie eşită prostă, şi, acumă, cumă tocmă ală dumitale să iasă prostă! Măcară că eă amă dată dumitale voe de ţ'aă alesă care ţ'aă plăcută, şi aăa aă luată, şi nu s'ară cădea nici să-mă pomeneşti, că aăa aă fostă noroculă dumitale. Dară, cândă veă aduce bani, oi vedea de oi face cumă va fi mai bine. Măcară că eă nu săntă datoră a face cu dumneata doao tocmele, că dumneata ţ'aă alesă, şi ţ'aă plăcută, şi l-aă luată, dară numai pentru prieteşugă oi face după cumă amă zisă mai susă. Şi cu aăasta rămăă ală dumitale bună prietenă

Γρ. Κοσταβριου (?).

Braşovă, 1780, Mar<tie> 17.

Cinstitulă dumneală jupănu Sionă Samuilă, curatoră, cu cinste să să dea, Chizdi-Vaşarhelă.

(Oşorheiu.)

¹ Restul nu oferă niciun interes.

XXXVIII.

Dumitale jupăne birău mă închină cu sănătate... dacă ai priimită 2 saci de bunbacă, să trimiți cu jupănu Andreiașu Țigleră ca să-mi aducă dumnealui la Brașov, că săntă bani de trebuință și... gollî să mi-î aducă dumneata, cândă veî veni la Brașov. Ačasta, și rămăi bunū voitorū

1781, Dechem. 1.

Micu Voicu¹.

Că prinū dumnealui jup. Andreas îți potū veni bani.

(Oșorheiu.)

XXXIX.

Ασ<λάν>ια οὐγ. 39 με χρεοστοῦσεν ὁ ἀρχ. Μπόρκος ἀπὸ τὸ Κέστη-Βρασαχέλι, τὰ ὅπια (*sic*) σιμάρις με τὰ ἔσπλεν με τὸν Κοβάτzi Γιοζί, καὶ ἐξώφλισεν. 1784, Μαΐου 31, Βρασόδω.

Δημήτριος Δήμος².

(Oșorheiu.)

Lei, ughi 39, îmi datorîă dumnealui Burcuș (?) de la Chezdi-Vașarheiu pe cari azi mi i-a trimis cu Covaciu Ioje, și s'a încheiat; 1784, Maiu 31, Brașov. Dimitrie Dimu.

G. Scrisori istorice.

XL.

Благочернѣишѣ гсднѣ Іω Михаилѣ вѣвѣдѣ н бгмѣ вѣнчаннѣишѣ снѣ ггѣ Іω Николаѣ вѣвѣдѣ, н никѣгѣдаж сѣпротнѣно ни вѣсѣшаннѣ бѣвѣтн ми, нж ѡт вѣсѣго срдца н ѡт вѣсѣж дшѣж вѣзлю

¹ E pomenit în Cronica bisericii din Șchei. V. Stinghe, *Istoriaa besearecei Șcheilor Brașovului*, Brașov 1900, p. 219. Eră jurat gociman al bisericii Sf. Nicolae; acelaș, *Documente*, II, p. 359 („chir Micul“). Vezi *ibid.*, locurile arătate la p. 372. In această calitate îl aflăm necontenit de la 1770 înainte (*ibid.*, p. 339).

² A nu se confundă cu preotul Dimitrie Duma de pe la 1770; Stinghe, *Documente*, II, p. 336.

БНТИ НХ О ВЪСЕМ ЖИВѢТѢ МОЕМ; и еще къ снмже послѣдованіи и послѣшаніи еже къ прѣвощенниѣмъ геднѣ и вадка митрополитѣ стѣн митрополіи Сѹчаветѣн и въсен Младавѣн, кѹр Днониѣѣ, вебѣшаж сѣ съ страхѹмъ ежѣмъ и благостіѣж ежетвенож и истиннымъ разѣмѹмъ, вѣржченниѣ мнѣ стадо добрѣ паственти и неправенти ѡт вѣсѣкѹго лжквствіа, чета себе съблѹстн вѣсеж снлож своеж, ешеже пакы снм съмотреніемъ еж ѡт ба прѣшѹмъ, очншаж сѣ снмонова съгрѣшеніа еж ѡ мѣздѣ, іако нн прѣжде ржкположеніи, нж нн по херѡтѡннн кѡеж лнѡв хитрѡстѣж и нещиваніемъ вебѣшаж; къ вѣсѣмъ же послѣдѡваніи и послѣшаніи вебѣшаж сѣ съ страхѹмъ ежѣмъ не творити мн ничтѡж по нжжди, нн ѡт црсагѡв и кнѣзствѣнагѡ страха, аще и съмртѣж прѣтѡт, нж нн по прѣшатію мѣзды ѡт кѡго лнѡв; нн крѡмѣ вѣржченное мн вадчестѡв въ тѣжднѹ же дрѣзнжти ѡ ржкположеніи, без повелѣніа митрополантѡва, не тѣчѣа азѣ не наемннхѹ и без подателя, нж и нже къ мнѣ прнвещеніи такѡвѣн, и аще не изѡвалѣ снще не крѣмѣна (*sic*) пастн хѡа стада, лншен еждж сана своего, іавѣ бѡ іако и самн тоѹне прѣшѹмъ. Съписана же быша сѣа ржкѡж моеж Анастасіе, млстію ежкію нпоѡѡѡѣ стѣн епскпн радѡвѣстѣн, в лтѡ 7118 (7108=1600), и нндикта гѣ, мѣца юніе дѣ, на памѡт стгѡв ансла Іѡѹда брата гнѣ.

Днонѡѣ нпоѡѡѣ писѡх рѣк⟨ж⟩ моеа грѣшна¹.

(Traducere de I. Bogdan:)

Evlaviosului domn Io Mihail voevod și de Dumnezeu încununatului fiu al său Io Nicolae voevod <făgăduese> a nu fi niciodată protivnic sau neascultător lor, ci din toată inima și din tot sufletul a-i iubi toată viața mea; și pe lângă această urmare și ascultare, făgăduese preaosfințitului domn și vlădică, mitropolitului sfintei mitropolii a Sucevei și a toată Moldova, lui chir Dionisie, fi făgăduese cu frică dumnezească și cu bunătate dumnezească și cu înțelepciune adevărată, turma incredințată mie s'o păstoresc bine și s'o ferească de orice răutate, să mă țin curat cu toată puterea mea, și cu mintea ce am căpătat-o dela Dumnezeu; mă curăț de păcatul lui Simon, adevă de mită, că nici înainte de hirotonie și nici după hirotonie n'am făgăduit nimic cu vreo șiretenie oare-

¹ Vezi alte acte privitoare la schimbările bisericesti făcute de Mihail Viteazul în Moldova, la Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 29 și urm. Cf. Hurmuzaki, XIV, p. 109 și urm., 721 și urm.

care cu sau gând rău; și pe lângă toată urmarea și ascultarea făgăduesc cu frică dumnezească să nu fac nimic de silă, nici de frica împăratului sau domnului, nici dacă m'ar amenința cu moartea, dar nici prin luare de mită dela cineva; apoi, afară de vlădicia încredințată mie, nu voi îndrăzni a mă amesteca în cele străine, în ce privește hirotonia, fără porunca mitropolitului¹. Și dacă nu voi păstori în felul acesta turma lui Hristos, să fiu seos din treapta mea, căci va fi vădit că în zădar am primit-o. Scrisu-s'au acestea cu mâna mea, a lui Anastasie, din mila lui Dumnezeu ipopsifu (candidat) la sfânta episcopie de Rădăuți, în anul 7108, indictionul 13, luna Iunie în 19, în ziua sfântului apostol Iuda, fratele Domnului.

Dionisie ipopsifu am scris cu mâna mea păcătoasă.

(Colecția de fotografii a Acad. Rom.)

XLI.

† Jupană Gorgană spă<tară>, jupană Matei agahă, jupană Tudosie spă<tară>. Acesta ală nostru zapisu la mâna jupanului Noghi Palu căpitanulă, cumă să știe că i-amă guruită dumnelui ca, dă ne va face alesă de spre Măriia Sahă craihă și de spre vizirulă denă Buda, ca să meargimă în țarahă nostră și la casele nostre și să ne aducemă domnu carele vomă cerea la împărăție, carele vahă pohti țara și noi, ca să fie și pre voiia Mării Sale lu crai, iară noi să avemă a darea jupanului Noghi Pală cincă miă de galbeni. Și pentru credințahă pusu-ne-amă mai josă și pecețile și numele. Пис. мсца мр. ал дни, лѣт. 7140 (7140=1632).

Gorgană spăt. (pecete, se pare, cu un om în scaun), Matei agahă (pecete cu: Măteiă, crucea și, se pare, un om în scaun cu cruce), Theodosie spat.² (camee).

(Cluj.)

¹ Urmează un pasagiu obscur, pe care îl las netradus. — I. B.

² Sunt pribegii împotriva lui Leon-vodă, cu privire la cari vezi Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 4 și urm. Zapisul pare a fi dat din Făgăraș (*ibid.*, p. 10). Alte acte privitoare la dănșii în vol. IV din *Studii și documente*, p. 103 și urm. La nunta lui Nagy Pál, în Mai 1641, Mateiu trimete, ca domn, o mare solie, de 25 de persoane, în frunte cu un Székely, cu clucerul Cârste și clucerul „Mineke”; *ibid.*, p. 217, n° LVI.

XLII.

Io Ghiorghie Ștefanu vovoda, cu mila lui Dumnedzău domnulu țărăei Moldovei, cu vlădicii, cu toți boiarii țărăei, cu viteajii și cu toate rândurile depreună și în chipul lor¹, mărturisimă cu această carte și cu sufletele noastre direapte și creștinești, cumă prealuminatulă craiulă Ardealului, cinstitulă și măritulă Racoți Ghiorghie, nu într' altă chipă, ce pre pofta noastră și înprotiva celui de țară supărătoră, cu numele vovodă, iară cu făptura vrăjmașă, ca să ne mântuiască pre noi, lăcuiitorii țărăii, cu dumnealui Mătei vodă depreună, slobodzitu-ș'ău Mărie Sa cătăva samă de oști, carii într'ăastă țară, nu ca niște vrăjmași, ce tocma ca oamenii noștri de țară, frumosă și pre încetă s'ău purtată, și, iarășă, cându aă fostă voia noastră, denă țară aă eșită. Pre carii mare mărturie, dămă și noi această carte a noastră înă trăgă în Iași, cându aă înblată aă de la Adamă 7161 (=1653), luna Aprilie — dzile, să să știe².

Io Gorghii Ștefanu Vovoda (pecete mică).

(Pecetea Mitropoliei și a episcopiiilor de Roman, de Rădăuți și de Huși).

(Colecția de fotografii a Acad. Rom.)

XLIII.

† Io Gheorghie Ștefanu vovoda, bj. mlst. gspdriū zemli moldavscoi, прѣкѣзлюбленом и срѣчномѣ брата ншем ІѠ Костандин Шербан воевод, бж. млст. гспдрю земли владхискон, много живот и здравіе wt гсда бга жьлает гспдвти.

Cinstită cartia Domniei Tale, iubite frate, scrisă otă Av. 14, de la mână aprodului Domniei Tale cu cinste amă luată Av. 16, și foarte cu dragoste amă cetitū și pre amăruntulū amă înțalesū de toate căte ne ai scrisū Domnia Ta. Dat-amă laudă milostivului Dumnedzău, înțalegându pentru bună sănătata Domniei Tale. Pentru care lucru însămnedzi Domnia Ta, cumă înă căr-

¹ Adecă : în numele lor.

² E vorba de intervenția trupelor lui Rákóczy pentru izgonirea lui Vasile Lupul, „cel de țară supărător, cu numele vovod, iară cu făptura vrăjmaș”. Abia așezat în domnie, Gheorghie Ștefan trebui să plece înaintea lui Vasile, adus înapoi de Cazaci (Iorga, *Studii și documente*, IV, p. CCXLV și urm.). Actul e dovada care trebuia înfățișată Porții. E extrem de interesant și prin aceea că nu mai avem altul românesc din această d'intăiu stăpânire.

țile ce țău adusă sluga Domniei Tale de la dumnealui hatmanulă căzăcescu¹ aŭ scrisă Domniei Tale cană cu bănuială, — carea și bănuiala o înțaliasămă dintru cartia Domniei Tale. De care lueru, iubite frate, ce omă să mai dzicemă altă, n'a<vemă> (*rupt*); ce vedemă că acmă aŭ stătutū lumea totū înă menăcună și 'nă pur<tare> de zarve, că și acasta nu-ă altă fără numai iară ună ni<mică> cu gură amară și reale. Să vorū fi alergatū și pre acolo c<u> gurile> ceale reale, și ei iarășū, fiindū nește oameni îndată prepuitorī, aŭ și luatū înă samă. Facă ce știe, că într'altă chipū nu știmă cumă le vomă dzice. Iată, fiindu purcesă Daneilă² de câteva dzile de aicea, gătat-amă ună omă alū nostru trimisă până acolo la locū, și amă scrisă și la Danielă o carte ca aceia pentru rândulă acelorū mărzaci. Cumă ai avutū Domnia Ta destulă supărare³ și 'nvaluială cu dănsiū până a să porni, creademă Domniei Tale, cândū și noi preste măsură supărū amă avutū până amă pornitū pre unī dintr'ânșiū, de cariū amă făcutū știre Domniei Tale⁴, și 'ncă mai avemă aicea pre Balgi-bașă⁵ și pre altulū, Batărū-aga; iară și aceștia cu deșertū nu orū eși. Iară și acei agi ce aŭ mărșu de aicia, adevărū cu destulă cheltuială i-amă pornitū, iară dacă aŭ mărșu acolo la hanulū, foarte aŭ fostū cu bine și multū aŭ fostū nevoitorī cu bine, precumă să⁶ și adeverișă, și Măriia Sa hanulū încă multe cuvinte bune și de bine înă partea noastră aŭ arătatū, și să arată foarte cu 'ndemnu bunū spre folosulū nostru⁷. Întăiū și pentru acasta cu oile ce aŭ pe-

¹ Bogdan Hmilnițchi.

² E vorba de călugărul Daniil de la Muntele Măslinilor, agent suedez în 1656-7, pe lângă domniī noștri, „Dominus Daniel abbas“, „Dominus Daniel graecus, abbas, nobilis ateniensis“, ori, cum iscălește la 18 August 1657, „Daniel Oliveberg“. Eră de naștere atenian. Vezi asupra lui Hurmuzaki, IX, pp. 74-6, 86-7. Cf. și Prefața la volumul X din aceeași colecție, pp. IV-V. La 8 August st. v., el scriă din Iași despre zvonul de moarte al lui Hmilnițchi, care făgăduise a stăru pe lângă Muscali în vederea păcii sau, dacă nu se învoiesc, a-i atacă; el adăugiă că Tătarii au fost rău prădați de Cazaci (în această scrisoare a se citi „Transylvanisque“ în loc de „Triusque“). E vorba încă de patru coloneli prinși în Tataria, pe cari Daniil nădăjduiă să-i răscumpere cu banii Moldoveanului.

³ Sus: rătomă.

⁴ E vorba de acei cari oferiau prinși de răscumpărat din campania lui Rákóczy în Polonia, la care participaseră și trupe românești.

⁵ Strângătorul peșcheșului de miere al Moldovei.

⁶ Orig. și să.

⁷ Hanul, biruitor al lui Rákóczy, eră Mohammed-Ghirai.

trecută boiarii nevoe, ne au dzisă să nu cumva să dămă ceva, macarū să și închidză pre boiarī și să facă ce orū vrea, iară a da, nemică să nu dămă, până orū mearge și cărțile lui la veziriulū. De care lucru au și gătatū pre hăznatariulū¹, pre Baeramū-Cazi, și au scrisū cărți la veziriulū pentru noi cu aceaste ț<ă>rū nemică să nu ne rușeiască. Hanulū acmū gioī, înū 13 a lui Avgostū, au trecutū <pe la> Măiacū², iară astădzī socotimū noi să fie la Dașovū³, iară Bairamū-Cazi haznatariulū au trimisū pre unū Tătarū alū său cu cărțile acealea ce au scrisū hanulū și aga la veziriulū, să ni le ducă la noi, să le vedemū și să luomū izvodu de pre cărți, să trimitemū izvodulū la boiarī la Țarigradu: de n'orū grăi și dinū gură precumū scriū cărțile, atuncea să nu creademū cuvântulū lorū; și elū va aștepta aciia la satele hănești⁴ până-ī va mearge omulū lui de aicea, acesta ce vine cu aceale cărți, carele vine împreună cu boiarinulū nostru, și va sosi astădzī sau până demeneaață. Ravașulū ce țău trimisū dumn<e>tale acelu vameșū alū Domniei Tale, cetitamū izvodulū: arătū Domniei Tale cumū de câteva i să adevereadză cuvintele. De acela lucru, iubite frate, nu-ī într'altū chipū, ce-ī de credzutū aceastea cuvinte, că multe au ei asupra noastră urdžite înū inimile lorū ceale rale; ce numai milostivulū Dumnedzăū iaste milostivū, de ne trăiaște înaintea acelora gândurī reale a tuturorū; iarū, cu dreptulū, noao ne trebuiaște a ne căuta lucrulū de timpuriū cumū să cade, că ce-ī socotitū mai de vreme, totū iaste și mai nemeritū.

Și mai scris-amū cătră Domnia Ta, iubite frate, urdzindu-să de la acestū căine de vezirū⁵ atătea fealiurī de amestecăturī asupra noastră, și socoteaște Domnia Ta că toate câte și să laudă, totū cu putearea Tătarălorū să laudă, iară ei, alesū Turciū, acmū, acăstă dată, de ostitū⁶ într'aceaste părți pare-mi-să că n'au puteare, ce numai totū cu mână altuia vorū să prindză foculū. Și pre boiarī⁷ cându i-au fostū mustrândū veziriulū înū divanū și li-au fostū <zisū> că a porunci unū cuvântū

¹ Khasnadar, cămărașul de „haznă“.

² La gura Nistrului. Vezi Iorga, *Studii asupra Chilieii și Cetății-Albe*, București 1896, pp. 12, 19, 187, 219, 254.

³ Oceacovul.

⁴ Lângă Căușani. Ele aveau în fruntea lor, mai târziu, un hatman creștin. V. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 261.

⁵ Eră Chiuprului cel bătrân: Mohammed.

⁶ Oștit.

⁷ Capuchehaielele Moldovei.

hanului, și a trimite Bușacul d⟨e va face⟩ țărălor rău și multe ce au fostu dzicându, totu cu lauda Tătarălor le arată, iară nu cu pașea de Silistra¹ saū cu altulū. Că iată și putearea pașei o vădzumū că nu să arată cu atăta puteare, ce c'unū lucru foarte puținū, 500, 600 de oameni; iară, să dzicemū să fie, la cea de apoi, putearea lui și 5.000, 6.000 și 10.000, dară totu de aceaia puteare a lui n'amū gândi, și amū hi noi neferiți înaintea lui, iară lorū toată fala le iaste, alesū într'aceaste părți, pentru Tătari. De care lucru, iubite frate, mai dzis-amū cătră Domnia Ta, de vream ce hanulū vedemū că arată cătră noi voe și cuvântū bunū, ne trebuiaște să ne apucămū tare de poalele hanulū, cu amāndoao mânăle, că fără de voia lui într'aceaste părți nemică nu vorū face Turciī. Adevărū, și cu cheltuială de va fi, iară totū ne are hi mai sprejenială multă cuvântulū hanulū. Că socote, frate, că acmū iată eșiră unū vārvu mare: mai sintū ei mai oameni decâtū toți. Și să dzicemū: și dreptū iaste Liașilorū fiindū dată credință; socoteaște Domnia Ta că să dusără cu toți pentru Leași și să înfundasă într'unū locū înū care, de are hi fostū o socotială bună, are hi petrecutū smentală mare². Și socotimū și cu noi, de câte ori ș'au grăitū, totū au făcutū; de câte ori au dzisū că orū trimite și la Tarigradū cu pără pre Lupulū, au trimisū, și nice odată ⟨denū⟩ cuvântū nu ș'au eșitū, și acmū au fostū dzicându că: n'amū datū cuvontulū nostru³ înū pierdzare, nice pentru toată lumea. Iarăși socotimū, iubite frate, că, de n'omū apuca timpuriū pre hanulū cu rugămente, Turciī, orice are vrea a lucra, cu Tătaraī are căuta să lucreadză. Ce de acestū lucru, iubite frate, precumū va fi și socotiala Domniei Tale, să avemū știre, și fără zăbavă. Iară de pașea, precumū dzicemū și mai susū, mai puțină grijă ne-are fi,— că înaintea pașei pare-mi-să că n'amū dosi. Mai bine să ne mânănce căiniī pământulū nostru decâtū pre alte locuri streine să izidimū. Iată și acmū adunādu-să pașea cu hanulū, mainte făcea cuvântū iarăși dinū Tătari marghiolī⁴ și dzicea cumū, hanulū dacā să va aduna cu pașea, de acolea nu știū cumū să va rumpe lucrulū, și întrebamū și noi: Măriia Sa hanulū treace înū curundu?, iară ei

¹ Păzitor al Dunării întregi, în acest timp.

² E vorba de lupta cu Gheorghe Bákóczy al II-lea, care e descrisă de Kemény, tradus și în românește de un contemporan, probabil tocmăi pentru Gheorghe Ștefan. Vezi Hurmuzaki, XV, p. 1266 și urm., n° MMCCCLVIII.

³ Adecă al Tătarilor.

⁴ Intriganți.

dzicea că nu să știe ce va vrea pașea, că putearia-î dată înŭ mâna pașei. Iată și acestŭ Batărŭ-aga ce iaste aicea, aceastea le dzicia, că iaste și elŭ foarte preste samă marghiolŭ și amestecătorŭ răŭ, iară, daca s'aŭ înpreunatu cu pașea, nice 2 časuri n'aŭ șădzutu înpreună și s'aŭ și despărțitu : hanulŭ aŭ purcesu înŭ cale-și și pașea iară înnapoi spre Cetatea-Albă, aŭ unde va fi acmŭ. Ce să cunoaște că nu foarte caută de cuvintele pașei, ce totŭ înŭ voia lorŭ mai iaste. Er<a> aicia și cestŭ șoimarŭ turcu: fiindŭ atâtea valuri, s'aŭ tămplatu de <aŭ> fostŭ zăbăvitŭ aicea; ce aŭ fostŭ înpreună cu acestŭ Batărŭ-aga de mul<te ori>; ce, fiindu unu omŭ răŭ și amestecătorŭ, multe ș'aŭ fostŭ băgându... și aŭ fostŭ dzicându cătră șoimarŭ: nu vădu Turcii poate hi,... caută să vadză că aceaste țărŭ aŭ fostŭ într'unŭ gândŭ răŭ, și ei aŭ fostŭ <în>chinându țărăle altora; acmŭ că ce-î lasă? Decŭ șoimariulŭ ne era priiatenŭ, ce ne spunea precumŭ știmŭ că le va spune și Domniei Tale. Ce, fiindŭ acesta Batărŭ-Aga unŭ omŭ răŭ și amestecătorŭ, pentru acēa dzicea că nu să știe treace-va hanulŭ curundŭ, că-î putearea înŭ mâna pașei. Dară eu așia socotescu: să cădemŭ de cu vreamē la poala hanului; iară precumŭ veŭ socoti și Domnia Ta, cu n'țălepčunea Domniei Tale, să avemŭ știre.

De spre partia Căzacicilor, încă păn' acmŭ nu s'aŭ așădzatu capulŭ cine va fi. Iară, precumŭ spune dumnealui Săbeșŭ Frianțu ¹, carele să duseasă cu solulŭ șvedŭ ², alaltăeri, Dumeneacă, 16 Av., aŭ sositŭ aicea, ce și oasăle hatmanului tocma într'ačastăși dzi ce aŭ sositŭ dumnealui aicea le vorŭ fi îngrupatu. Și totŭ iaste nediajde să fie hătmaniia totŭ pre fičorulŭ hatmanului ³ și Bihovschi ⁴ să fie totŭ purtătoriulŭ trebilorŭ, ca unŭ cobernatorŭ: fost-aŭ destule amestecături și 'ntre dănsii ⁵, iară așea i s'aŭ părut pre aceștea să să așeadză lucrulŭ la Măriiia Sa la craiŭ, fiindŭ sluga Domn<niei Tale> Pătru Diiacŭ ⁶ acolo,—omulŭ nostru pre cine amŭ

¹ Sebessy Ferencz, trimes ardelean.

² Daniil călugărul.

³ Iurii, cu privire la care v. Iorga, *Ucraina moldovenească*, l. c., p. 347 și urm.

⁴ Wychowski, *pisarul hatmanului*. Cf. și *Lettres de Pierre des Noyers, secrétaire de la reine de Pologne Marie-Louise de Gonzague*, Berlin 1859, p. 18. Pentru împrejurări, *ibid.*, p. 345 și urm.

⁵ După moartea lui Bogdan Hmilnițchi.

⁶ Pare a fi Ardeleanul Petru Budai Diacul, despre care vezi Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, pp. 259, 261.

avută acolo, iaste și omă cană tânără—, ce așea cumă Măriia Sa craiă n'ău prealungitū voroavele, și fiindū Măriia Sa craiă și cană boliacū. Iară dintru Pătru Diiacū să fie înțalesū cumă Șveții iară să fie înpengăndū pre Leași; ce noi dincoace, dinū susū, fiindū cu Leași nu foarte înū prietenie, nu prea putemū prinde vești; iară acmū aū începutū a pleca și ei: să miargă ai noștri la iarmaroace, pentru să să hrăniască și ei; ce de acmū să vorū deșchide căile curundu. Iară, precumū va fi înțalesū Pătru Diiacū, poftimū să avemū știre și noi. І ЛКСН ГЕПДРТИ СЪ БОМ, ЛМНН. Из Мс, Ав. 18, lt. 7165 (=1657).

Io Gorghi Ștefanū Voevodū.

† Прѣвъзлюбленом и срдчном брата ншемъ Іоу Квстандину Шербану воеводу, бж. мастією гспдарю земан влахискою чсти вѣдати¹.

(Aiud.)

XLIV.

† Io Mihailū Radulū voevodū i gsdnū ПИШЕМ ГЕДСМИ ВОАО, cetățeanilorū dela Clujvarū, здравн. Să căutați că acia vorū veni sluga domnii meale Cortū comisū și cliuč(er); ci să aveți a-ī lă-sarea să între în cetate să cumpere cu banī păine, făină, orzū și altū ce va maī trebui domnii meale. Ci să nu-ī opriți, nič să aibă altū valū. И сам реч гскадми. Пис. септ. д., лт. 7167 (=1658)².

(Pecete cu vulturul arhiducal cuprinzând stema munteană, între două lei; legenda: Ioannes Michael...)

(Cluj.)

¹ Alte scrisori românești ale lui Gheorghe Ștefan (1656-1657), în Iorga, *Studii și documente*, IV, p. 50 și urm.

² Pentru tot ce privește pe Mihnea care-și zicea „Mihail Radul“, imitând pe Mihai Viteazul (va fi cetit opera grecească a lui Stavrinou despre erou), vezi Iorga, *Steagul lui Mihnea-vodă Radul*, în *Analele Academiei Române*, XXXVI, p. 529 și urm. Acolo și tratatul său românesc cu Gheorghe-vodă Ghica (p. 537 și urm.). Scrisoarea lui Mihnea e din campania lui ardeleană, alături cu Turcii. — Vezi Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. CCXCIV-V. — O altă scrisoare a lui, către Rákóczy (29 Septembrie 1659), *ibid.*, pp. 57-59, n° LIV. Altă iscălitură a lui, în Iorga, *Socotelile Brașovului*, în *Analele Academiei Române*, XXI, p. 212.

XLV.

† La dumneata căpitanu Ionașco sănătate pohtescu dumitale. Alta, facu știrea dumitale, cându amu venitū aciia la tăbarū (=tabără) amu luatū cai de olacū, și m'amū turnatū, iarū niște Turci i-au tămpinatū și i-au luatū de olacū. Iarū dumneata să mergi la celibiulu, să te închinī cu sănătate dela mene, și să ceri dumneata să-ți dea omulū dumnealū, și să meargă împreună cu Savulū, la cene-și va cunoște, să-ī scoțā. De această facū știrea dumnetale. Să fii dumneata sănătosū.

Alū dumneatale frate de bine voitorū
Dumitrașco căușū¹.

(Arhiva Ungariei din Budapesta).

XLVI.

† Io Dumitrașco Catacozino
voevoda, bj. mlst. gspdriū zemle moldavskoī.

† Luminatulū prințipū Apafi Mihaiū, dinū mila lui Dumnedzāu craiulū Ardialulū și domnulū parțilorū Țării Ungurești și șpanū mare Săcuilorū, alū nostru vecinū de aproape, de bine voitorū, multā sănătate și viață îndelungată îți poftimū de la putiarniculū Dumnedzāu să-ți dăruiască. Pricina trimiterii noastre cătră dumneata nu iaste altā, fără numai întâiū cercetāmū ca să știmū de a dumnetale bună sănătate, cu caria milostivulū Dumnedzāu pururia să te dăruiască, — așia poftimū. Iarū, de spre alte, pecumū sintu tāmplările aicia, înū țara noastră, megieșeaște însămnāmū Dumnitale ca să știī: cu mila lui Dumnedzāu și cu putearia cinstitulū împăratū, pe nepriiateniī împărăției și ai noștri cu Măriia Sa Calga-sultanū și cu alți patru sultanī lângă dānsulū, și cu oastia putiarniciiī împărății și cu ai noștri slujitorī, pe toți i-amū rășchiratū dinū țară și i-amū scosū, și ni-amū așădzatū la scaunulū nostru aicia, înū Iași. Decī cu această dată megieșască cercetare facemū cătră Dumneata, poftindu pe Dumneata a ști pentru unū credinēosū boiarinū alū nostru, anume Mironū Costānū vorniculū celū mare, carele de noi aū fostu trimisū oare cu

¹ Așez această scrisoare tot în 1658, fiind vorba de oști românești în Ardeal. — Totuși un cunoscut căpitan Ionașcu eră în oastea lui Radu Șerban, la 1603; *Studii și documente*, IV, pp. xxiv, cxv.

ce prilejū ca sǎ poatǎ rǎzbate pǎnǎ la dumnealūi hatmanulū Subeschie¹, cǎndu eramū pe la Galași, și câteva dzile aū trecutū, și de dumnealūi pǎnǎ acemū nicio viaste n'amū luatū, fǎrǎ numai cǎtū știmū cǎ, neputǎndu triace pe aiuria, aū nǎzuitū și aū venitū sǎ triacǎ prinū țara Dumnitale; și noi, neștiindu cǎ-ī va fi calia pre acolia, carte la Dumneata nu i-amū fǎcutū. Ce poftimū pe Dumneata, oarece veaste veī avia și cumū veī ști de acelu boiarinū, cumū mai de sirgu cu acestu înblǎtorū² sǎ avemū știre. Iarǎ sǎ nu gǎndești Dumneata c'aū înblatū într'altu chipū, ce cu știria noastrǎ iaste trǎmisū. Așijderia poftimū pe Dumneata, ce veī hi avǎndu vești de spe părțile dinū susū, de toate sǎ avemū știre. Iarǎ, de spe părțile noastre ce sǎ vorū înnoi, đure datoriia megieșiei pururia veī avia Dumneata de la noi știre de toate. Și đure acǎsta ce ne vomū mai așǎdza, vomū gǎta unū boiarinū alū nostru solū și-lū vomū trimate la Dumneata cu cinste, cumū sǎ cade, precumū iaste obiǎiulū. Și, cu atǎta sǎvǎrșindu, mila putiarniculuī Dumnedzǎu fie cu Dumniata.

Înū Iași, vlto 7182 (=1674), Ghen. 19.

Alū Dumnetale de bine voitorū și vecinū de aproape:
Io Dumitrașco Voevoda.

Luminatuluī prințepū Apafi Mihaiū, dinū mila luī Dumnedzǎu craiulū Ardialuluī și domnulū a parțilorū Țǎrǎi Ungurești, ișpanū mare Sǎcuilorū, alū nostru vecinū de aproape, *чснноу и съ много здравіе дати см*³.

(Arhiva Ungariei din Budapesta).

XLVII.

Prea-luminatuluī milostivuluī și creștinuluī domnu Mihai Apafi, denū mila luī Dumnezeū Ardealuluī crai, parțilorū Țǎrǎi Ungurești domnu, Sǎcuilorū șpanū, ca unū milostivū domnu, cu slujbǎ ne închinǎmū.

† Rugǎmū pre milostivulū Dumnezǎu sǎ dǎruiascǎ Mǎrii

¹ Ioan Sobieski.

² Curier.

³ Cf. Hurmuzaki, XV, p. 1355, n^o MMCCCLXXXIII. — Pentru prǎdǎciunea Tǎtarilor Cronica atribuitǎ luī Nicolae Costin, în *Letopisețe*, II, ed. a 2-a, p. 110, sau C. Giurescu, *Letopisețul țurei Moldovei*, pp. 66-7. — Cf. povestirea din *Studii și documente*, IX, pp. 159-161. — Serisoarea cuprinde și o însemnatǎ întregire la biografia luī Miron Costin. În aceiaș fotografie apare și sfârșitul altei scrisori a aceluiaș, cu data de Iași, 718—(rupt).

Tale bună pace și sănătate întru mulți și fericiți ani, denpreună cu totu cinstitu sfatulu și țara Mării Tale. Facemū știre Mării Tale lucrulu tãmplãrii noastre, carele ne ajunse în țara noastră: fiindu domnulu nostru la oaste, Gligorie-vodã, la Hotinũ, cu Huseinũ-pașa, dupã porunca împãrãteaascã, fiindũ venirea hatmanuluĩ leșescu cu toate oștile leșãști, fu biruința hatmanuluĩ, și Huseinũ-pașa, cu căĩ Turcĩ putu scãpa, trecut-a pre podũ și aũ intratũ în Camenița, iarũ domnulu nostru, cu câte oștĩ rãmaserã de nu perirã, îi cupriuse hatmanulu, și, ca unũ creștinũ, făcu milã cu dinșĩ și-ĩ slobozi pre toți, și pre domnu denpreună. Decĩ Gligorie-vodã slobozi oștile de venirã în țarã, și Mãriia Sa mearse la împãrãție, la veziriulu celũ mare, și-lũ priimirã cu ertãciune; și ne trimise Mãriia Sa carte scrisã la Noem. 19 zile, și ne scrise și chehaiaoa veziriuluĩ pentru venirea Mării Sale de acolo la veziriulu, întru carea l-aũ priimitũ și i-aũ făcutũ ertãciune; și ne poruncește sã cãutãmũ de trebile țarãĩ, carele ne sãntũ poruncite de la împãrãție: anume orzure, fãinã de grãũ, miare, çarã, untũ și altele încã multe. Și dupã aceastea iarũ încã ne mai veni o carte de la Gligorie-vodã, scrisã la Noem. 24 de zile ale cãlindariuluĩ celũ vechiũ, întru care carte açasta și în cea dintãĩ totũ într'unũ chipũ ne serie, cumũ iaste domniia pre seaama Mării Sale și peste scurte zile va fi și viitorũ în țarã, cu rãnduialã împãrãteaascã și cu oaste turçescã, sã fie la Focșanĩ pazã de spre Leașĩ, împreună cu Dumitrașco-vodã, domnulu celũ noũ alũ țarãĩ Moldovei; și alte învățaturĩ multe ne poruncește de spre partea împãrãții, precumũ ne poruncia și chehaiaoa veziriuluĩ. Și pre açasta ne aflamũ noi cu grijã ca sã umplemũ poruncile. Iarũ, mai nainte de aceaste, pãnã ce nu era sositũ încã Gligorie-vodã la împãrãție, fost-aũ trimisũ veziriulu la Duca-vodã ca sã meargã sã-ĩ dea domniia, precumũ și la noi trimisease cãrți ca sã trimitemũ cãțiva boiarĩ acolò, la împãrãție, și sã aleagã denũ boiarĩ țarãĩ noastre unulũ dintr'ãnsĩ sã-lũ facã domnu. Decĩ noi nu trimisemũ, cã știamũ cã domnulu nostru Gligorie-vodã iaste mergãtorũ la împãrãție. Mai pre urmã ne scrise și capichehaialele, deaca de vreamẽ ce iaste Mãriia Sa viitorũ, sã nu mai trimitemũ niçunũ boiarũ, cã, mergãndũ Mãriia Sa, domniia iarũ va fi pre Mãriia Sa; iarũ, cãndũ fu acumũ mai pre urmã, auzimũ cã Mãriia Sa Duca-vodã iaste la Rușciucũ, dreptũ Giurgovũ, și vine dreptũ la Bucureștĩ. Decĩ noi, auzãndũ acealea, intrãmũ la grijã mare, și ne deademũ în laturĩ, și trecumũ.

aici, în țara Mărie Tale, până se voru vedea lucrurile de acolă cum se voru așaza.

De care lucru ne rugăm Mării Tale, ca unu domnu milostiv, de vream ce ne scăpăm cu viața noastră aici, în țara Mării Tale, precum și mai denainte vream părinții noștri și moșii, strămoșii noștri de multe ori ș'au scăpat capetele în țara ačasta în vream de primejdie, și au trăit supț scuteala și mila crailor, și pre noi astăzi aceia vream ne-au ajuns, și cădem cu rugăcune la mila Mării Tale cea crăiască, să avem și noi astăzi milă și scuteală de Mării Ta, ca de la unu crai creștin și milostiv, să facă Mării Ta milă cu niște striini ce sântem astăzi înstriinați denu țară și denu pământul nostru.

De ve cunoaște Mării Ta că vom putea trăi întru țara Mării Tale, și supț scutița și apărarea Mărie Tale și unde ve socoti Mării Ta unu loc de traiul nostru, ne ve face Mării Ta și o cinstită cartea a Mării Tale, unde ne se-a întâmpla a lăcu, să trăim cu pace, și, iarăș, când ne se-aar întâmpla a eși denu țara Mării Tale, să eșim cu pace, fără de nicio zmințeală. Iar, de ve socoti Mării Ta că nu ne om putea odihni aici, în țara Mării Tale, că vom avea și noi niscare vrăjmași, și nu știm și cine se va așaza în țară a stăpâni, și voru făc(e) supărare Mării Tale, și voru îndemna și pre Turci¹ de voru supăra pre Mării Ta, și ne voru ceare fără de voe a ne duce în țară, ne rugăm Mării Tale ca unu crai milostiv, după înțelepciunea Mării Tale, să avem răspuns. Că noi în nădeajdea și în mare mila Mării Tale am plecat capul aicea, la dăstoi(ni)ei Mării Tale.

De ačasta ne rugăm Mării Tale, și milostivul Dumnezeu celu putearnic să umbrească pre Mării Ta cu bună pace și să-

¹ Pentru înfrângerea Turcilor la Hotin și trădarea amânduror domnilor, Ștefan Petriceicu din Moldova și Grigore Ghica din Țara Românească, v. Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 161 și urm. Pentru speranțele lui Ghica și înlocuirea lui cu Duca-vodă, Iorga, *Despre Cantacuzini*, București, 1902, p. CXI și urm. Cf. *Istoriile Domnilor Țării-Românești de Constantin Căpitanul Filipescu*, ed. Iorga, București 1902, pp. 181-182: „Iar boierii au trecut în Țara Ungurească la Sibii, anume aceștia: Gheorghe banul, Stroe vornic, Ivașco logofăt, Hrizea vistier, Neagoe banul Săcuianul, Ilie armaș, Pârvul Fărcășan, Hrisoscul vătaf, și mulți boieri mehedinți au fugit în Hațag“. Altă povestire în *Cronica Ludescului*, *Magazinul Istoric*, V, p. 13. — Socotelele Sibiiului (*Analele Academiei Române*, XXI, p. 285) arată pe boieri viind pe la 25 Decembre st. n. 1673 în Sibiiu și plecând spre Alba-Iulia, cu Kovács Pál și Kis György, la 27.

nătate, întru luminată și slăvită crăiia Mării Tale, în mulți și norociți ani, aminu.

Руск Dech. 4 dni, lt. 7182 (=1673).

Plecați și ca niște slugi mai mici ai Mării Tale:

Gherghe Băleanulū, Stroe vornicū¹,

Ivașco logofătū² i Hriza vistiarū³.

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

XLVIII.

† Alū nostru bunū priiatenū, dumnealū Iliiași Gherghe crai-birăū, dumitaale m'inchinū cu bunā sănătaate, și poftimū de la milostivulū Dumnedzăū această puțină scrisoarea a noastră să aște pre dumneata cu sănătaate. Cătră această facemū știre dumitale: iată că amū trimisū cești oameni ai noștri într'acolo, cariī să ne cumpere ceva vită de triaba casii noastre, fiindū și noi lipsiți și scăpați de vită, de aciaște răscoale⁴ č-au fostu înū țară la noi. Decī, neștiindu oameni noștri rândulū într'acolo, poftimū pre dumneata de unū omū a dumitaale, să daī dumneata să margā cu oameni noștri . . . , de vorū știe vită vândzătoare, și pre la țarguri să cumpere a înc . . . 'n afară, iară pentru ostiniala ce va face omulū dumitaale d . . . oameni noștri, nu-ī va hi de la noi înū darū, ce-ī vomū plăti . . . Și poftimū pre dumneata . . . -ți hie dumitaale . . . , iarū în . . . să nu-ī . . . pentr'acesta lucru . . . de va hi totū . . . pre sama dumisale doamniī . . . Lazarū Iștioanū, poftimū pre dumneata să fiī dumneata nevoitorū, să n'aibā dodeială. Iară noi încā, ce va hi pofta dumilorū voastre într'acoaci, omū hi nevoitoriī să slujimū dumilorū voastre.

Și amū trimisū dumitaali trei coși și gumătaate de postavū suptire, de o dulamā, ce, de cumū s'au tāmplatū, poftimū pre dumneata să priimești dumneata, tāmplāndu-ne și noi acmū la țară. Ce, de cumū s'au prilejitū, dumneata veī priimi, fiindu și noi această datā la țară. Și de altā ce va hi pofta dumitaale într'acoaci

¹ Leurdeanu.

² Golescu.

³ Popescu.

⁴ Înțelege războiul turco-polon, purtat pe pământul Moldovei.

omŭ sluji dumitaale. Ačasta poftimŭ pre dumneata. Ői sŭ sŭ fiŭ dumneata sŭnŭtosŭ.

✠ Cucutianŭ, Septemvrie 13.

⟨Alŭ dimit⟩ale de bine voitorŭ Toaderŭ ⟨Cantacuzino⟩ bivŭ vist., mŭ ŭnchinŭ dumitale.

⟨La alŭ nos⟩tru bunŭ priiatinŭ, dumnealui Ili⟨ia⟩ŝŭ Gherghi, craŭ-birŭŭ, cu bunŭ sŭnŭtaate sŭ sŭ dea¹.

(Cluj.)

XLIX.

Copia infiziției saŭ dovedirei cu jurŭmŭntŭ pentru pricina banilorŭ care aŭ luatŭ prințipulŭ Ardealului, alŭ doile Racoți Gheorghie, de la domnulŭ spatariulŭ Țărŭi Rumŭnești, dinŭ orașulŭ Sibiului, adecŭ talerŭ mie treizeci, dentru care jumŭtate aŭ opritŭ pŭ sama sa, iarŭ altŭ jumŭtate aŭ dat-o pŭ sama lui vodŭ dinŭ Țara Rumŭneascŭ, care aŭ fostŭ pŭ acea vreme. Ūnsŭ dovedirea ačasta ŝi ŭntrebarea s'aŭ fŭcutŭ dupŭ obiceiŭ cu jurŭmŭntŭ, dinŭ porunca prințipului Apafi, la anulŭ 1680, Dechem. ŭnŭ treisprezece, de spre partea cinstitei jupŭnease Buicești Mara², soției preacinstitului dum. Secheli Laslo de la Boroșŭ-Ieneo.

PP. Intrebare:

Știŭ precumŭ craiulŭ Ardealului, alŭ doile Racoți Gheorghie, ca sŭ fie luatŭ bani spŭtariului Diicului, care aŭ fostŭ la Matei-vodŭ ghegeneralŭ saŭ velŭ spatarŭ³, dinŭ Sibiŭ, ŝi cŭtŭ sumŭ de bani, ŝi prinŭ cine i-aŭ luatŭ ŝi ŭnŭ ce chipŭ, pentru care pricinŭ? Cu puterea saŭ ŭntr'altŭ chipŭ? De ačasta iaste ceva poruncŭ ŝi eștanție saŭ altŭ carte de mŭrturie? La a cui casŭ ŝi cŭtŭ sumŭ de bani aŭ fostŭ? Ői ŭnŭ ce felŭ aŭ fostŭ puși? Cine ŝi care arŭ mai ŝti de lucrulŭ acestŭ cevașŭ?

Marturŭ de'ntŭiŭ, ŭnțaleptulŭ ŝi cinstitulŭ Criștofŭ Calmanŭ, cetŭșanŭ dinŭ Sibiŭ, de patruzeci ŝi patru de anŭ, sorocitŭ ŝi ŭn-

¹ Pentru Toderașeu Iordachi Cantacuzino, v. mai sus, nr. XXVII, unde ŝi mențiunea aceluiaș „Iliaș Gheorghie“.

² Mara Buiceasca, fiica Diicului Buicescul. Vezi mai departe.

³ Pentru Diicul, fiu ŝi el al unei Mara, din Brŭncoveni, v. Iorga, *Rŭscoala Seimenilor ŭmpotriva lui Mateiu Basarab*, ŭn Analele Academiei Romŭne, XXXIII, p. 205 ŝi urm.

trebată, așa mărturisește: Eă, într'acea vreme, fiindă la logofeția saă canțilaria cea de Curte, știu adevărată precumă, la întrebare numitulă crai, ală doile Racoți Gheorghie, treizec de mie de taleră ai spătariului Diicului de aici, dină Sibii, prină cămărașulă saă comorniculă anume Chiover Gaboră, aă luată, și voră fi de atuncea vre o doaăzeci și șasă de ană. Înă ce feliă și pentru ce pricină s'aă luată acei bană, eă nu știă, dară încășă amă auzătă de la însușă spătariulă Diiculă că să jeliua, zăcândă căi bană i-aă luată craiulă Racoți Gheorghie de la casa lui Herșelă Ianoșă, care casă o stăpâneaste acumă Vaida Petru, care pe acea vreme va fi fostă sălaşu spătariului Diicului.

Ală doile mart<ură>, înțeleptulă și cinstitulă Vaida Petru, cetățană dină cetatea Sibiiului, omă de patruzece și șasă de ană, sorocită, jurată, întreată, mărturisește: Eă, fiindă tineră pă acea vreme, nu amă avută grija lucrurilor ca aceste, dară știă că la casa maica-mea, Herșelă Ianășoae, aă avută ună boiară o ladă lungă; dară ce aă fostă într'ansa și cine aă dus-o, eă nu știă. Dară atăta știă că s'aă luată lada. Casa maică-mea n'aă fostă de sălășluită boiariului aceiua.

Ală treile mart<ură>, înțeleptulă și cinstită Vaida Gașpară, cetățană dină mai susă numita cetate Sibiiului, omă ca de cinzeci de ană, jurată și întrăbată, așa mărturisește: Eă adevărată știă și imă aducă aminte precumă, la întrăbare, mai susă numită craiulă, ală doilea Racoți Gheorghie, aă luată jumătate, iară altă jumă<tate> a baniloră spăt. Diicului s'aă luată și s'aă dusă la vodă care aă fostă atuncea înă Țara Rumânească, — care bană aă fostă pușă de spăt. Diiculă la casa maica-mea, adecă la casa Herșelă Ianoșoae. Atunci aă fostă și dumneală Budaă Petru Bălgrădeanu¹ de față, precumă imă aducă aminte, de spre partea lui vodă dină Țara Rumânească rânduită; comorniculă saă cămărașulă lui Racoție Gheorghie craiulă încă aă fostă acolo. Bani s'aă numărată prină Grecă negușitoră, precumă aducă aminte. De atunci voră fi vre-o doazece și cincă de ană. Și așa știă eă că acei bană nu i-aă luată craiulă cu judecată, ci înă sălă. Cândă s'aă dusă bani, amă auzită acește cuvinte dină² cămărașulă: laudă fie lui Dumnezăă că l-aă învățată de mai multă nu va vinde țara. Cătă sumă de

¹ Vezi mai sus, notele la nr. XLIII.

² Adecă: de la.

banî va fi fostă, nu știu, numai atăta știu că au fostă suma prè-mare, că toată zua până în sară s'au numărată, și Greci care număra încă era mulți.

Ală patrlea mart<urū>, strajniculă Gligorie Tergovișteanulă, care șade înă satulă Gura Răului, înă scaunu Sibiului, înă varmegia Bălgradului, omă ca de șaptezece de anî, juratū, întreatū, așa mărturiseaște: Știu cumă că cē au avutū spăt. Diiculă la Sibii, banî și altă averea toată, cu porunca craiului, ală doile Racoți Gheorghie, s'au luatū și s'au dusū, și bani s'au împărțatū în doaă: jumătate s'au luatū pă sama lui vodă și o parte au rămasū craiului, precumū amū auzătū. De acăsta jup<ănū> Budaî Peterū mai multe va ști.

Care mărturii prinū noi auzându-să și isprăvindu-să, le-amū scrisū și noi Mării Tale (adecă craiului Apafi) cu bună credință, poftindū Mării Tale norocită și îndelungată viață.

Aî Mării Tale

plecați, credincoși și pururea
slujitorî:

Gheorghie Ințedi¹ și Gheorghie Ciței,

de la cantalaria sau logofetia cea mai mare jurați logofeți dină Curtea Mării Tale, pentru acelea mai susū scrise, ca să să isprăvească, cu credință anume trimeși.

Praesentem inquisitionis copiam ex vero ac indubitato originali de verbo ad verbum genuine traductam eidemque originali per omnia consonam esse praesentibus bona fide attestor. Cibinii, 16-a mensis maij, anno 1746.

Stephanus Bethleni de eadem, caesareae-regiae campestris bellicae cancellariae transylvanicae translator.

(Pecete mică.)

(Cluj.)

L.

† Διαλαμβάνο ἐγὼ Ἀναστάσις πρόην βηστηάροις, ἔστοντας καὶ ὁ ἀφαίντης ὁ Σεκοιάσκος νά μας ἦτον σιδρομητής, διὰ τὸν μακαροίτη τὸν Ἀφαίτη μᾶς δὸν (sic) Δοῦκα-Βότα, καὶ διὰ τοῦ λόγου μᾶς, καὶ πρότα καὶ ἥστερα, καὶ πολὲς καλοσίνες μᾶς ἔκαμε, ἥς τὴν ἀνακοίμοισ<iv>, τὸν

¹ Familia Inczédy e cunoscută în Ungaria.

ἔδοσαμαν δι' ὄλαν τόζον μάλαμα ταινηοὺς χηρός, ὁ ἕνας τραβάγη δράμια διακόσια εὐδομήντα, ἤγουν 270, καὶ ὁ ἄλος δράμια εὐδομίντα πέντη, ἤγουν 27 (*sic*), καὶ νὰ μὴν ἔχη κανῆς νὰ τοὺς τρεῖς γηραΐψη, μήται ἢ Τόμινα, μίται ἢ μπερηζαταίδες, καί, ὀπόταις τήχη νὰ δοθοῦν τὰ ἄσπρα ἢς τὰ χεροῖα τῆς Τόμινας, καὶ τὸ μαλαμὰ ἢ ἄλλη ηλωασι (*sic*) ἢ Ἐντημότη<ς> τοῦ νὰ τοὺς βαστάξει, γηὰ τῆ μας ἔκαμε πολὲς καλοσίνες. Καὶ γηὰ τὴν τὸ ἔδοσα τὸ παρόν μου, καὶ ἔνδειξει, καὶ πάνο καὶ τὴν βούλα μου.

1686, Ἰουλήου 10.

Ἐγὼ Ἀναστάσις πρόην βησητῆροις ἔδοσα τὸ παρόν¹.

(Pecete mică.)

(Cluj.)

Arăt eu Anastase fost Vistier, de oarece ni-a fost ajutător și dumnealui Székely László, pentru răposatul Domnul nostru Ducavodă, și pentru noi, și mai întâiu și mai pe urmă, și multe bunătăți ni-a făcut; la răposarea <Ducăi vodă> i-am dat brățări de argint, una trage dramuri două sute șeptezeci, adecă 270, și cealaltă dramuri șeptezeci și cinci, adecă 27 (*sic*); și să n'aibă nime a le cere pe tustrele, nici doamna, nici beizadelele, și, când s'ar întâmplă să se dea banii în mânilor Doamnei, și argintul ori alta... cinstit dumnealui să le ție, pentru că ni-a făcut multe bunătăți. Și de aceea i-am dat această mărturie și dovadă, și de-asupra și cu pecetea mea.

1686, Iulie 10.

Eu Anastase fost Vistier am dat aceasta.

LI.

† Mlștiu bjiu Io Costandinū voevodū и гедань, иицах гедкми voao, slujitorilorū i țaranilorū. Cătră ačasta facū domniia mea înū știre, pe unde să va întâmpla a veni ceștī 2 boiarī ardeleanī, anume Cheminū Simonū i Readea Palū² cu slugile lorū, mergândū la Ğurgovū ca să-și tǎrguiască ce le sântū trebuin<cioase>,

¹ E vorba de cunoscuta afacere a confiscării în Ardeal, din ordinul lui Apáffy, a banilor trimeși de doamna Anastasia pentru răscumpărarea soțului ei, Duca vodă, prins de războiu în Polonia. Cf. *Istoriile Domnilor Țării-Românești*, ed. Iorga, p. 207 și nota 2, și Hurmuzaki, XV, pp. 1492-3. n° MMDCCCXXV. Anastase vistierul avea grija restituirii lor.

² Kemény Simon și Rhedey Pál.

iară voi să-î lăsați să meargă cu pace; nimen<î> să nu-î bântuiască, nici caii de olacă să nu-î ia, înă ducătoare și înă viitoare. Că așa iaste porunca domnii meale. Только писах гсвдмн, Ав. 2 дн., 7213 (=1705¹).

(Monogramă. Pecete mică.)

(Cluj.)

LII.

Dupre sănătăți.

Cartea Mării Tale amă luată cu plecăciune, și m'amă bucuratū de sănătatea Mării Tale, și săntū pururea spre poruncile Mării Tale. Însă imă poruncești Măria Ta ca să-ți scriū și de priatēni cēi ce să știū, cumū le mai umblă lucrulū. Pentru care să știū Măriia Ta că negrulū aū grăitū negrulū celū mai mare, și apoi m'aū chematū și mi-aū zisū să le poruncescu să aibă îngăduială de căstă dată, căce încă nu este vreamea. Dereptū această dară aū rămasū această de această dată așa. Iară, precumū văzū și pricepu, vorū să vază întâi la ce sfârșitū să tocmescu lucrurile amăndurorū monarhilorū. Solulū celū nemțescu încășū răspunsu nu ș'aū luatū, și gândulū negrulū celū mai mare trage mai multū spre părțile ceale de afară decâtū către Țarigradū², și, de să va potoli mărșulū³) Moscalulū, adevăratū arată luna să să întoarcă către vulturū, și, de nu să va potoli, încășū multū pohteaste. De căstă dată așteaptă încă să afe adevăratū de suliți, cumū să va amesteca cu samuri; însă atunciă va părea răū lu Ismailū.

Aceastea aū fostū ale veștilorū de căstă dată numai.

Adevărată copie scoasă după țifră⁴.

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

¹ Acești călători nu sunt pomeniți în Socotelile Brașovului sau ale Sibiului.

² Interesantă mărturisire a gândului adevărat ce aveă în acel moment critic Brâncoveanu.

³ In orig. *mărșulū*.

⁴ Pare a fi în legătură cu lucrurile din 1711, arătând hotărârea lui Brâncoveanu de-a aștepta de ce parte va fi biruința. Este și o altă scrisoare nedescifrată.

LIII.

De la divanul Prințipatului Țării Rumânești.

Exelenția Sa gănăralū-feltmarșalū-laitialtū baronū fonū En-
tbergū, în cătă vreme aū fostū comandirū țării noastre, orăn-
duitū de prea-īnnaltulū prințipū Coburgu, s'aū arătatū către toți
ai țării, mari și micī, cu bună cinste, păzindū toate hotarāle
dreptății, spre mulțămīta și a norodulū și a politieī, după īntoemite
canoane ale īnnaltulū prințipū Coburgū, cunoscāndu-lū cu toții de
bunū și ocārmuitorū comandirū. Pentru care a Exelenției Sale
bună cinste și mulțāmītă ce aū datū țării și noao, dāmū și noi
spre adeveratā īncredințare ācasta de mărturie.

Fev. 14 dni 1791.

București.

Cosma alū U⟨n⟩g⟨rovlahiei⟩.

† 'Ο 'Ρημνίκου Φιλάρετος. † 'Ο Μπουζαίου Δοσίθεος.

Dim. ⟨Ghica⟩ banū. Scarlatū Greceanu vist.

Ἰωάννης λογοθ⟨έτης⟩ Δημάρις (?)¹.

(Cluj.)

H. Acte privitoare la familia Buiceștilor.

LIV.

De la milostivulū Dumnezeū cu bucurii scris-amū la alū meū
cinstitū și prea-iubitū și mai mare frate, dumnelū jupānū Căpos
Isfanū, pohti⟨ndū⟩ tootū bine ca să dāruiascā milostivu Dumnezeū
dumnii tale, de īnpreună cu tootā cinstitā casa dumnetale. Cinstitā
scrisore dumnitale, care me'ī trimesū, venitu-me și cu dragu o'mū
priimitū, și de totā pri⟨ci⟩n⟨a⟩ du⟨m⟩. īnțeles-amū scrisorii dumni-
tale. De care lucrulū dat-amū laudā milostivulū Dumnezeū, dac'amū
īnțelesu de bună sănātate dumneavostrā ; și ne'ū părutu bine că-
ce v'aū feritu Dumnezeū Sfinția ⟨Sa⟩ de acele răntăți. Cătrā ācasta
de veī pohtii dumnetale a īntrebare de a nostrā sănātate, harū

¹ Pentru aceste īmprejurări ale ocupației austriace în Țara Românească,
v. Iorga, *Ceva despre ocupațiunea austriacă în anii 1789-1791*, în *Analele Aca-*
demiei Romāne, XXXIII, p. 211 și urm.

să fie milostiv<lu> Dumnezeu, ne aflăm sănătoși, iară de alte bușuiiale destu<l> amă petrecută de aceste răutăți; că să știți dumniia<ta> cumintele c'atăta răutate ni s'au făcută de acești vrăzmași de Tătari prin sate, pri la Mehendețu, pre unde știți dumnitale, numai stupine 30 ne<'u> măncat, dară totu pândari vinu, totu ne<'u> măncat. Făcutu-s'au atăta răutate, numai Dumnezeu să le plăte<ască> acestorū. Că ă<e> alta fostu mai scrisu dumnitale, pântru rându celorū vite, să știți dumnitale că nu s'au pututū vinde, că iată ce răutăți au fostu. Iară să știți dumnitale că eu amă pusu 2 čobani cu plată la dănsii, de păzăscu, și l'e totu păzitu, cu are<zi>, și amă pusu de i-au toți bătutū, că au fostu toți arezi (<sic>); ci aice, înu țara voastră, nu vorū să cupere. Că să știți dumnita că numai ci i-au fostu lăsatu omeni dumnitale săguri; iară până acumă să știți dumnitale că forte s'a păzitu bine. Decī dumnitale veī da de știre ce vorū să li să facă: lăsa-ī-ve dumnita aici, au trece-veī într'aciiia parte. De-ți va trebui dumnitale vre<un> calū bunū, să-ți dau, și să-mū dai berbeč, că amū unū calū forte bunū, cumū ți va plăcē dumnitale: vānātu iaste în păru, iarū, de vānzare, nu să vorū putē vinde acuma. Alte știri dumnitale de într'acolo, în ce chipū vorū fi, să știmū, dumnitale să-mī dai de știre, ca să știmū și noi. Pentru vita dumnitale, veț da știre¹ de totū ce vomū face. Ačastă puțină scrisore să afle pre dumnitale sănătoși.

† Alū dumnitale ca unū mai micū frate

Preda stol<nic>.

Pe verso: Ačastă puțintică scrisore cu multă cinstea să să dea întru cinstită māna dumneaalui jupānului Caposu Iștfanū, cumnātului și alū mieū mai mare, ca unū frate, cu cinstea să să curtescā².

(Cluj.)

¹ In orig. greșit *riște*.

² E de la un fiu al lui Diicu Buicescul, care-și va fi măritat una din fete cu acest Káposy István. Diicul arată să fi fost slab cunoscător de romānește. Vezi n-rele LXII și LXXI, din care se vede că el a luat pe Ana Szalānczy, avānd o fiică al căreia soț fu Székely László. E databilă pe la 1650. In 1655, când se rāscularā Seimenii contra lui Constantin vodă Basarab, vedem pe *acest* fiu al Diicului (cellalt, Papa, trăia pașnic în țară) căsătorit acum cu fata lui Szalānczy, adăpostindu-se în Sibiiu, unde se află și tatăl, încă viu (povestire și izvoare, în *Studii și documente*, IV, p. CCI.XV). Se spune că erā vorba ca Seimenii să-l facă domn pe acesta (Hurmuzaki, *Fragmente*, III, p. 222).

LV.

Mlstiui bjiu Io Șerbană voevodă и гсднѣ всен землѣ оугро-блѣжскон, внск великаго и прѣдобраго поконнаго Io Șerbană Băsărabă voevodă, dat-amă domnia mea cartea domniei noastre cinstitului dumnealui jupănului Sechilă Laslo denă țara Ardealului, ginelele Predii post., și jupăneasii dumnealui, Stancăi Buiăscăi, fata Predii post., feçorulă Diicului spat. Buicesculă, și cu coconiă loră, căți Dumnezeu le va dărui, ca să le fie dumnealoră sate cu rumăni, moșii stearpe, țigană, șcule, haine și alte ce se-aară afla partea tătăni-său Predii post., și cu totă venitulă acestoră moșii ce se-aară aleage, să aibă a le ținia și a le stăpăni cu bună paace. Pentru că dumneaei jupăneasa Stanca, fiindă fată adevărată a Predii post., nepoată a Diicului spat. Buicesculă, fiindă mică, încă rămăindă și săracă de tată, o aă fostă dusă muma dumneaei¹ înă țara Ardealului, de unde și fusease, și, acolò crescându-să până cândă și vreama căsătoriei viindu-ă, aă mersu după dumnealui mai susă numitulă jupănulă Sechilă Laslo. Dereptă aceaia dară dumneaei jupăneasa Stanca, știindu-să fată Predii post., vrândă a-ă căuta partea tătăni-său ce ară fi rămasă aiă în țara noastră, și viinduă împreună cu boiarinulă dumneaei, acumă în zilele domnii meale, cercându-ă moștenirea tătăni-său de la unchiulă dumneaei, boiarinulă domnii meale Papa velă comisă, feçorulă Diicului spat., pentru ce ară fi rămasă de la părinții dumnealoră, moșii, sate, șcule, rumăni, țigană și altă ce ară fi mai fostă, deç dumnealoră, voindu-să între dinșii, aă venită înaintea domnii meale dumnealui Sechilă Laslo, împreună cu boiarinulă domnii meale Papa velă comisă, și aă poftită denaintea domnii meale de aă luată la mijloculă dumnealoră pre cinstiți și credinçoși boiarii domnii meale Costandină Cantacozino băv velă stol. i Costandină Brăncoveanulă vel spat., ca să-ă tocească și să-ă așaze de toate ce voră avea între dinșii. Deç amă poruncit domnia mea ca să meargă să le facă toceaaală și așezământă denaintea Sfinții Sale cinstitului și preasfințitulă părintelă nostru chiră Theodosie mitropolitulă Țării Rumănești. Deç, după porunca domnii meale, strănsu-s'ău toți la ună locă înaintea părintelă mitropolitulă, fiindă și dum-

¹ Ana Szalánczy pare a fi fost fiica aceluia Ladislau care a îndeplinit și misiuni în țară; Hurmuzaki, XV, locurile arătate la p. 1901; *Studii și documente*, IV, p. CLXXVII.

nealorū de fațā; într'aceaia darā boiarīi domnii meale, cariī scriū mai susū, neștiindū căte aū dumnealorū de înpărțeaalā aici în țară, ca să le potrivească, să dea fieștecāruia ce i se-aarū veni, și cunos-cāndū și dumnealūi jupānulū Sechilū Laslo, împreună cu boiarenulū domnii meale Papa velū comisū, că, până nu să vorū vedea satele și rumāniī și țiganīi și seule și altū ce arū mai fi, ca să le poată potrive cumū va fi cu direptulū, nu-ī vorū putea așeza, și vrāndū să meargā pe acolò, rugāndu-sā ca să le daū domnia mea și unū boiarinū de aī Curțīi, decī domnia mea amū rānduitū pre Stepanū Rātesculū vt. pit<arū> de aū mersu împreună cu dumnealorū de aū scrisū și aū tocmitū și aū potrivitū ce arū fi gāsītū toate pe voința dumnealorū, iarū denū ce nu s'aū pututū voi acolò, viindū Papa velū comisū aiē, trimis-aū și dumnealūi Sechilū Laslo și jupā-neasa dumnealūi Stanca 2 ispravniē aī dumnealorū, împreună cu boiarinulū domnii meale Stepanū vt. pit<arū>. Și, viindū aiē, aū mersu iarū la sfānta mitropolie, innaintea părintelūi vlādicāi, fiindū și boiarinulū domnii meale Papa vt. velū comisū de fațā; și, fiindū și boiarīi domnii meale Costandinū Cantacozinò bāvū velū stol. i Costandinū Brāncoveanulū velū spat., tocmitu-i-aū și i-aū așezātū pre ce se-aarū fi gāsītū, înpărțindū inū doao, a ținia denpreună, făcāndu-le foīte alease și tocmite de sate cu rumāni, de moșiī stearpe i țiganī, cariī s'aū aflatū aiē în țară. Așijdirea i-aū tocmitū și în Ardealū, să-lū ție dumnealorū denpreună satulū (*loc gol*) ce iaste cu iobagiī, în doao, și seule și haine și alte unealte căte aū zisū dumneaēi jupāneasa Stanca că aū pututū scoate de la muma dumneaēi, jupāneasa Ana Sālānțoae, de vreme ce dumneaēi, dupre moartea Prediī post., s'aū fostū măritatū după altū bărbatū. Iarū de nește haine și alte unealte ce nu aū pututū scoate de la jupāneasa Ana Sālānțoae, tocmitu-s'aū dumnealorū, aū să meargā dumnealūi Papa velū comisū, aū să trimiță ispravniculū dumnealūi acolò, ca să tragā leage împreună cu dumnealūi Sechilū Laslo, și ce arū putea scoate să înparță iarū în doao frățāște, precumū amū văzutū domnia mea și cartea Sfinții Sale părintelūi vlādicāi împreună și a boiarilorū cariī sāntu mai susū ziși, și foītele de tocmeealā și de înpărțeaalā care s'aū făcutū și s'aū tocmitū și s'aū datū la mājinele dumnealorū. Dereptū aceaia darā amū datū și domnia mea cinstitulū dumnealūi jupānulū Sechelū Laslo denū țara Ardealulū și jupāneasiī dumnealūi Stancāi Buičescāi, ca să le fie dumnealorū toată partea tātāni-sāū Prediī post. Buicesculū, sate,

rumăni i moși stearpe i țigan i scule, haine și altele ce se-ară
 mai afla, moși ohabnice și stătătoare, dumnealorū și coconilorū
 dumnealorū, în veci. И не вт коего до непоколебимо, по <о>ризмо
 гсвдми. Гез оубо и свдтели поставихом гсвдми : jupanū Radulū
 Năsturelū velū banū, i panū Badea Bălăceanulū velū dvor., i
 panū Gligorie velū log., i panū Barbulū Milesculū velū vist., i
 panū Costandinū Brăncoveanulū velū spat., i panū Stoianū velū
 cluč., i panū Statie velū peh., i panū Ghinea velū post., i panū
 Iordachi Cantacozinō velū stol., i panū Papa velū comisū. I
 is<pravnicū> Șerbanū vt. log. И написах аз Goranū log. Olănesculū ¹
 înū București, inșta Noemvrie 22 dni, vlt. 7191 (=1682).

(Monogramă și iscălitură.)

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

LVI.

† Mlstiuu bjiu Io Costandinū vovoda и гсднъ земле влахнское,
 писах гсвдми voao schilearilorū dela Dragoslavele șă de la Căineanī.
 Facu-vă înū știre dumnia mea: oricāndu ar trece vitele priiatenulū
 dumnii meale jupānului Sichelū Laslo, orice felu de vite, să le
 treacă de aici dinū țară înū Țara Ungureaască, aū denū Țara Ungu-
 rească să le treacă încoace, iarū voi să aveți a le lăsarea să treacă
 cu paace vitele șă oamenii luī, nimica să nu-ī bāntuiți pentru
 vaamă. Că așa iaste porunca dumnii meale. Толико писах гсвдми.
 Маї 28 dni, lt. 7197 (=1689).

Io Costandinū Vovoda.

(Monogram. Pecete mică.)

(Cluj.)

LVII.

† Dumitrașco pit<arū> Poenariulū dat-amū cartea noastră de
 judecată la mână lu Costandinū post. Cepturoianulū, nepotulū Predeī
 spăt. ², pentru că aici la scaunū înaintea noastră avut-aū întrebă-
 ciune de față cu Preda, fečorulū luī Apostulū Păsatū otū Gropșanī,

¹ Insemnări de ale lui Mateiu, fiul acestui (?) Goran, pe o carte grecească,
 se-am reproduș în Analele Academiei Române, XX, p. 247 și urm.

² Fiul lui Papa Comisul. Vezi n° LXXI.

nepotul Vladului, pentru unŭ zapisŭ ce scoas<e> Costandinŭ post., alŭ Vladului, moşulŭ Predeŭ, tatălŭ lu Apostulŭ, ce scrie la mână Predeŭ spăt., unchiulŭ lu Costandenŭ post., cumŭ că i-au fostŭ datŭ bani gata ug. 62, costande 7, şi cu zi până la S<fe>ti Petriu, scriindŭ înŭ zapisŭ cunŭ că, de nu va da Vladulŭ bani la zi, să-ŭ ŭie Preda spăt. toată parte luŭ de moşie dela Gropşanŭ şi cu toŭŭ rumăni, şi de atunci pănă acumŭ sântŭ 41 de anŭ, precumŭ văzumŭ şi noi zapisulŭ, şi ei grijă n'au mai portatŭ, nici bani nu i-au mai datŭ. Decŭ şi noi într'altŭ chipŭ n'amŭ pututŭ aleage, ce i-amŭ datŭ această carte a noastră la m<ână>..., să fie volnicŭ... să stăpânească a patra parte (?) dinŭ Gropşanŭ, moşia de peste totŭ hotariulŭ, şi să ia totŭ venitulŭ moşiei, şi de cătră nime nič<o> opreaală să n'aibă. Iarŭ Preda, nepotulŭ Vladului, de va putea câştiga bani, să-ŭ dea şi să-ŭ scoată moşia. Aceasta scriemŭ.

Iuni 1 dn., lt. 7202 (=1694).

Dumitraşco pit. Poenariulŭ.

Cartea luŭ Dumitraşco Poenariulŭ, de judecată, Gropşanŭ.

(Cluj.)

LVIII.

Cinstită ca uniŭ surorŭ dragă, bună şi adevărată, mă închinŭ cu sănătaate, Dumnezeŭ cu norocŭ şi viaţă lungă să blagoslovească pre dumneata.

Cinstită scrisoarea dumitale ca de la o adevărată iubită soră amŭ luatŭ, dentru care bucurie desăvârşită mi-au venitŭ, întâi de a dumneavoastră fericită sănătaate vestindu-mi-să, şi mai multu că Domnulŭ Dumnezeŭ au vrednicitŭ pe dumneata a vedea şi veselie de iubitŭ fi¹ alŭ dumitale, care bucurie, păcumŭ la dumneata, aşa şi la toată casa noastră au fostŭ. Pocŭ eu această a ură, zicărdŭ ca să-lŭ trăiască Dumnezeŭ şi să să bucure cu naştere de fiŭ şi să-ŭ trimiţă Dumnezeŭ zile blagoslovite, ca să vază fiŭ filorŭ, spre bucuriia a totŭ neamulŭ. După această, cinstită şi a mea iubită soră, viŭ a răspunde scriselorŭ dumitale, măcarŭ că puţinŭ poc priceape dinŭ câte-mŭ scriŭ dumneata, iarŭ eu, după puţină cunoştinţă a mea, atătŭ zicŭ ca dumneata să nu te nimicŭ bucurŭ la ce arŭ fi partea mea, orŭ multŭ orŭ puţinŭ, căci că dumneata dinŭ mila luŭ Dumnezeŭ cu de toate eşti îndestulată şi, mai multŭ zicŭ, socotindŭ,

¹ Adam Székely.

după cum și dumneata, pă Dumnezeu văzū că puī la mijlocū în chipū de jurământū. Ci darū dumneata socoteaște întâi că iaste moarte, și totū ce iaste dreptū alū cuiva, să să poată opri, iaste și naintea lui Dumnezeu cu păcatū, și naintea oamenilorū cu rușine. Eū dreptaate amū a ceare, mi să pare, după cumū scrisorile îmi dovedescu, păcumū și alții mai înțelepți și mai einștiți decâtū mine vādū și-mī cunoscū dreptatea, măcarū că dumneata zicē că înū mintea mea mă ostenescu și poč să și cheltuescu. Cu adevăratū : celū ce pīiarde unū lucru să ostenească cu mintea multū ca să găsească, iarū și, de nu poate numai cu cercetarea a afla, pune și chieltuială la mijlocū, gândindu că : aū să aflū ce amū pierdutū, să-mī scoțū și chieltuiala, aū să fie pierdute toate. Ci darū aceluiașū pătimașū mă počū alcătui și eū, și, avāndū dovade înū mână mea, așa socotescu cu ajutoriulū lui Dumnezeu să iaū ce iaste alū mieū, iarū să nu pierzū mai multū. Poți socoti dumneata cătā vreamē aū trecutū de cāndū stăpāniați dumneavoastrā toată bunătatea casei noastre, ce aū fostū dusā aciī înū Ardealū (și nu v'āți îndestulatū), ci tocmā dinū¹ vreamē trecutā ați cercetatū a avea parte și aiciī înū țearā; de care dreptatea n'āu apāratū pă dumneavoastrā; acea dreptaate darū socotescu că Dumnezeu nič de mine nu o va depārta, ci, măcarū de ai dumneata cătū de multū zābovi și depārta acea vreamē, dreptatea o va aducē<e> cāndū dumneata nu veī gândi. Că, de aū muritū tatā-mieū, amū rămasū eū ; de veī muri dumneata, vorū rămānea coconii dumatiale. Ci mai bine arū fi să rămāe dragoste, și acumū, și de acumū, între noi, decâtū să să întemeiazā vrajbā și nedragoste. Mă mirū cumū va să poată fi lucrulū, că dumneata îmi scrii înū doao chipuri, care unele să potrivescū și cu zisāle ce ai zisū dumneata către fečorii miei, iarū altele sāntu depārtaate de dragoste ce arāți dumneata, că-mi scrii carele și către fečorii s'āu zisū, că ai vrea dumneata și pohtești ca înū viața dumatiale să ne isprāvimū și să ne tocmimū, — care vorbā și pohta dumatiale și eū o voescu. Apoi iarū îmi scrii dumneata cumū că dintr'unele îmi veī face parte, iarū altele zici dumneata cumū că și le-aau dāruițū maica dumatiale, ci acealea vorū fi numai ale dumatiale. Eū încă počū zice că unele sate mi aū dāruițū tatā-mieū numai mie, aū că aū dāruițū moașā-mea tātāni-mieū, ci nu-ți voi da dumatiale. Ci aceaste vorbe sāntū fără de cale, numai ori aciī ce se-aau dusū, ori aciī² ce

¹ In orig. *dunū*.

In orig. *aciī*.

aŭ rămasŭ, iaste să le înpărțimŭ. Pentru care înpărțeaală noŭ nici n'aamŭ apăratŭ, nici nu apăramŭ, ci așa pohtimŭ ca, ce voi dovedi eŭ că iaste adusŭ aciŭ, să iasă pă jumătaate, și pă ce vei dovedi dumneata că aŭ rămasŭ aicea neinpărțite, să iaŭ pă jumătate. Aăsta zicŭ, și aăsta voi, și aăsta să rămăe; iarŭ vorbele și scrisorile, mă rogŭ dumitale, păcumŭ aŭ avutŭ începutŭ, să aibă și săvărșitŭ, ca să nu mai facemŭ vorbă oamenilorŭ, ci să rămănemŭ păcumŭ să cuvine, cu dragoste și bună uuire între noŭ. Numai, drăgușă soru-mea, pohtescu pă dumneata, de poŭŭ dumneata dovedi cu niscare scrisorŭ la mână dumitale cumŭ că ai mai avea dumneata cevașŭ a căuta cu mine, păcumŭ eŭ amŭ scrisorŭ la mână mea cu marŭ marturŭ, și ungurești și rumănești, a-mŭ lua parte foarte bună de acolo, păcumŭ toate de față le-aamŭ arătatŭ slugilorŭ dumitale, păcumŭ dumitale vorŭ putea spune, așa și dumneata să arăŭŭ scrisorile naintea slugilorŭ noastre, ca să ne poată spune și noao. Cu aăsta mă închinŭ și lasŭ pă dumneata întru pază dumnezăiască.

Și noŭ de aicea nu avumŭ a cinsti pă dumneavoastră cu altŭ fără de cătŭ trimisămŭ dumneavoastră unŭ morunŭ, ci, păcumŭ se-aăŭ tămplatŭ, dumneavoastră ca de la unŭ mai micŭ fratele dumneavoastră să priimiŭŭ, și să poŭŭ cunoaște dumneata dragoste desăvărșitŭ.

Dech. 13 dni, lt. 7211 (=1702).

Altŭ dumitale mai micŭ frate :
Diiculŭ Buicesculŭ¹.

Cinstiteŭ și mai marŭ bune sorŭ, dumneaeŭ lealeŭ Stancăŭ, cu cinste și fericită sănătaate să să dea.

(Cluj.)

LIX.

† Mlstiiu bjiiu Io Costandinŭ voevodŭ и гсднѣ, дакат гсдѣмн єѣю покѣлєнїю гсдѣмн slugiŭ domnii meale, anume —, ca să fie volnicŭ cu aăastă carte a domnii meale să meargă să apuce pă Scoreaŭ Lațco², ispravneculŭ jupănuluŭ Seichilŭ Adamŭ, care iaste la Vitănești ispravneculŭ, să dea unŭ copilŭ de țiganŭ, anume Ne-

¹ Alt fiu al Predei, nepot de fiu al lui Diicul cel bătrân.

² In orig. greșit *Lațo*.

cula, feĉorulū Guguluī Ńiganulū, care Ńiganū l-au fofŃu cumpăratū sluga domnii meale Sava căpt. de la Seichilū Mojăşū, fratele luī Seichilū Adamū, cu banī gata tl. 25 Ńi cu zapisū de la măna luī Seichilū Mojăşū, Ńi l-au Ńinutū Sava căpt. cătăva vreme, iarū înū urmă s'au sculatū rudele Ńiganuluī de l-au furatū Ńi-lū Ńinū la VităneşŃi. Dreptū aceaia să fie volneĉū sluga domnii meale ce serie mai susū să-lū apuce pă Scoreaī LaŃeo să dea Ńiganulū fără voia luī. Iarū, nedăndū Ńiganulū, să-lū aducă pă dănsulū aici, Ńi de cătră nimenī opreaală să n'aibă. Că aŃa iaste porunca domnii meale.

И ис. слав. рече гсдеви. Ав. 8 dni, 7221 (=1713).

Прочт. кт. логѣт.

(Monogramă. Pecete.)

(Cluj.)

LX.

† Cinstite, iubite Ńi alū nostru bunū frate, dumneata nepoate Adame, cu sănătate ne închinămū dumitale.

Iubite, scrisoarea dumitale, încă la Vadu fiindu, o amu luatū, Ńi, de a dumneavoastră sănătate înŃelegăndu, ni-amu bucuratu. Alalte ce mi-ai scrisu dumneata, amu înŃelesu. İmu scriī dumneata ca să scriū dumitale aū letineaşte aū unĉureaşte, că rumăneşte nu poŃi înŃelege dumneata, ca să-mī dai răspunsulu. Ci de aĉasta, frate, nu Ńtu cumū va fi poveastea, că dumneata îmi scriī că nu poŃi înŃelege rumăneşte, iarū socruluī dumitale i-ai spusu toate căte amu scrisu dumitale Ńi dela dumnealū amu luatū răspunsu. Poate fi că dumneata cercī judecată să avemu între noi. Ci, de vreme ce pohteşŃi dumneata judecată, nice noi nu fugimū de leage Ńi de judecată, măcarū că dumneata veī avea judecătoria de aicea pe toŃi priiatinī; ci, de vomū cunoaşte dreptate de aicea, bine va fi, iarū, de unde nu, ne vomu duce la Beciū, la luminatulū înpăratu, de ne va aleage dreptate. Că, dupre cumū aū fofŃu maica dumitale, lealea Stanca, nepoată Diiculuī spătariuluī Buicesculū, aŃa iaste Ńi jupăneasa mea, Dumitrana, nepoată de feĉoru Diiculuī spătariuluī Buicesculū¹. Ńi, cumū îŃi place dumitale de stăpăneşŃi înū Ńara Rumănească pre jumătate denū toate ale Diiculuī

¹ Dumitrana eră ficia Papei fiul lui Diicu.

spătariul, așa mi sã pare cã va fi cu dreptate a stãpãni pre jumãtate și noi cãte sã voru afla aicea înũ Țara Ungureascã ale Diiculuĩ spãtariuluĩ Buicesculũ. Ci poate cã-ți pare dumitale rãu cãci ni aĩ datu dumneata o fãrãmã de sãlașu la satu la Vadu; zãu și dumitale iți va pãrea rãu, iarũ și noi cu dãstulã voe rea sãntemu, cã puțineaaale vitișoare ce avemu acolea, înũ toate zilile ne le închiidu sãteanii de acolea, zicãndu cã iaste moșia loru. Ci, de vreamẽ ce aĩ dumneata pãreare rea cãci șãdemu acolea, vomu meargea la Sibii, la Mãriia Sa ghiinãrariulu, de vomu ceare unũ satu, de ne va da, și ne vomũ odihni și noi și vitișoarile noastre, mãcarũ cã odihna noastrã o amu fãcutu mai totu aici la Brașovu.

De acãsta, și fii dumneata sãnãtosu.

Maĩ 28 dni, lt. 7225 (=1717).

Alũ dumitaale bunũ frate
Ventilã cãpt.¹

(Cluj).

LXI.

„Noi doi boiari carei mai josũ vomũ iscãli, care amũ fostũ rãnduiți dinũ porunca chesariceștii Administrații cu carte și cu Mihaĩ Melinescu, portariulu județuluĩ, ca sã aleagemũ jumãtate de hotarũ dinũ moșia Gropșanilorũ, sudũ Romonați, partea sfintei mãnãstiri Dintr'unũ lemnu“, de cãtre moșneni, iși fac datoria. Moșnenii vãduserã o parte lui Diicu Buicescul cu 191 ughi. „Și aũ scosũ și unũ zapisũ alũ jupãneasãi Dumitranei, nepoata Diiculuĩ spãtariuluĩ Buicesculũ, cãriia i s'aũ întãmplatu de i s'aũ îngropatũ oasele la sfãnta mãnãstire De unũ lemnu, înũ care zapisũ scriia cã aũ datu acãstã jumãtate de hotarũ danie la sfãnta mãnãstire.“

20 Iunie 7233 (=1725).

Neculaĩ Rant<ea> comisũ. Ionũ logofãtũ Podbãniceanuluĩ.

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

¹ E Ventilã Bucșanul. Vezi Hurmuzaki, VI, pp. 193, 199. Și la 1718 erã în Ardeal, iscãlind: „Ventilã Bucșanulũ bivũ Velũ Cãpt.“ (*ibid.*, p. 237). O rudã a sa erã logofãtũ Constantin (*ibid.*, p. 243, n^o CLXVI). Ventilã aveã moși în Oltenia (*ibid.*). În aceastã familie fusese și pretendentul contra lui Brãncoveanu, Staico.

LXII.

După pretenzionul care a pretândăluită dumnealui grofulă Sechilă Adamă denă țara Ardealului, acumă la această vreme, cu trei trimiși ai săi, anume Ghidefoalvi Ianoșă, Cheblușă Ianoșă și Conți Iștfană, aici la Craiova, la noi, chesariceasca Administrație, pentru satele și moșiile dentr'ăastă rumănească țeară chesaricească, dencoace de Oltă, anume Urșanii, Ulmetulă, Gropșanii și Smărdeștețulă, care le are dela muma dumnealui, jupăneasa Stanca, fata răposatului dumnealui Predii Buicescului, boiariulă de Țeara Rumănească, — pentru care sate și moși ceretându-se totă lucrulă pe amăruntulă, și denă scrisorile ce aă avută dumnealui grofulă Sechilă Adamă de la mumă-sa jupăneasa Stanca, și denă mărturiile ce s'aă arătată, adecă întâiă denă foaia de 'npărțeață ce s'aă 'npărțită jupăneasa Stanca cu unchiu-săă Papa Buicesculă la vremea Măriei Sale răposatului Șărbanu Cantacuzino voevodă, în Țara Rumănească de ceaia parte de Oltă, la București, înă care foaie scrie anume aceaste mai susă numite sate și moși, încă și alte sate și moși den Țeara Rumănească, de ceaia parte de Oltă, cumă că aă venită în partea dumneaei jupăneasei Stancăi mai susă numită (care foaie de 'npărțeață o amă văzută și noi, întărită cu iscăliturile a mitropolitului țării de atunci chiră Theodosie și cu a dumnealoră răposățiloră Costandină Cantacuzino bivă velă stolnică, Costandină Brăncoveanulă, carile în urmă aă stătată și domnu Țării Rumănești, și Stepană pitariulă Băjesculă, scrisă de la anulă 7191), a dooa și denă mărturiile care aă venită innaintea noastră de aă mărturisită boiari, anume Ilie Otetelișanulă, Preda Zătreanulă, Dumitrașco Pleșoianulă, Țura de la Tărnava și cățiva oameņi de la satulă Gropșanii mai susă numită, cumă că știă cu adevărată că până la vremea răzmeriții acestă mai susă numită grofă aă stăpănită aceaste sate și moși mai susă numite, — pentru aceaia s'aă văzută cumă că are dreptate dumnealui grofulă ca să stăpănească aceaste sate și moși, ca ună neamă și sânge ce iaste de spre mumă ală Buiceștiloră, și mai vărtosă nefindă nimenă altulă denă neamulă Buiceștiloră, aici în țeară, ca să pretândăluiască aă să arate ceva 'npotriva acestui pretenzionă ală grofului mai tare, cumă că acela are mai multă dreptate ca să stăpănească aceaste sate și moși ce sântă mai susă numite, — dreptatea porceade și să întemeiază denă doveadile și arătările cu temeulă ce scrie mai susă, ca să ție

și să stăpânească dumnealui grofulu de multe ori mai susu zisū aceste sate și moșii ce sântū mai susu numite, cu bună pace. Pentru aceaia să și întăreaște cu această carte a noastră a Administrației. Iară, cândū s'arū scula, aū denū cocoanele răpoșailorū dumnealorū Vintilă și a jupăneasii dumnealui Dumitranei Buiceascăi, aū altū cineva denū neamulū Buiceștilorū, înpotrivă, cu alte pretenzionurī mai tarī pentru aceste sate și moșii, atunci să aibă a căuta și a să îndrepta totū lucrulū de la judecata care să va cădea pe acea v<reame>.

Denū Craiova, Iulie 4 dni, 1729.

J. Baron v. Czeika, General Major.

G<rigorie> Vlastò.

N. de Porta.

I. Băleanulū.

Șt. Prășcoveanulū.

(Pecetea Administrației.)

(Cluj.)

LXIII.

Cei de mai jos dau unū zapisū alū dumneaei jupăneasei Predei și alū ginerelei dumneaei și alū nepotului dumneaei și încă și zapisulū celū vechi alū părinților noștri și alte scrisorī toate ce amū avutū în mână dumnealui (Ion Podbăniceanul), ca să stăpânească cu pace. Și, cândū amū făcutū acestū zapisū, aū fostū și alți boiarī mărturie, cariī mai josū să vorū iscăli. Și noi, pentru adevărata credință, amū iscălitū și amū pusū deagetele în locū de peceate, să să crează.

Iulie 14, 1729.

† Eū Preda, snū Apostolū Păsatū, otū Gropșanī.

Eū Marica sora Predei.

Eū Enache fečorū Maricăi.

Eū popa Ionū otū Podbaniță i-amū iscălitū cu zisa lorū, neștiindū ei carte; la această a sântū și eū mart<urū>.

Zapisulū Predei lui Păsatū și alū surori-sa Maricăi, Gropșanī.

(Cluj.)

LXIV.

„Denŭ porunca prea-cinstitei chesariceștii Administrației cu răspunsul de memoriialŭ, aŭ venitŭ la mine Ionŭ log. Podbăniceanulŭ, ca să cerceteze și să îndreptezi pentru partea Predeii, fecorulŭ lui Apostolŭ Păsatŭ, și a cumnatu-său, lui Ionŭ Veardeșŭ, de moșie de Gropșanŭ, sudŭ Rom<o>nași, cătă parte de moșie aŭ avutŭ și înŭ ce parte aŭ ținutŭ, înŭ partea moșneanilorŭ aŭ înŭ partea boiarilorŭ Buicești, denŭ care sântŭ Unguriŭ, ginerii Buicescului¹. Pentru care lucru eŭ dupe a mea persoană cu mare dreptate adeverezŭ că jumătate de hotarŭ l-aŭ ținutŭ și l-aŭ stăpănitŭ moșneanii denŭ Gropșanŭ, iarŭ denŭ ceaialaltă jumătate de hotarŭ doo părți aŭ ținutŭ Unguriŭ, ginerii Buicescului, și noi, Buzăști, amŭ ținutŭ o parte... Denŭ totŭ venitulŭ și denŭ toată dijma, orice era, dooă părți aŭ luatŭ Unguriŭ și o parte amŭ luatŭ noi până acumŭ, înŭ anulŭ trecutŭ“ (când s'au răscumpărat cei de sus, de oare ce nu eră pentru Buzești de nevoie, „fiindŭ moșie de frați mulți“).

„Oct. 10 dni, 1730.

Costandinŭ Buz<esculŭ> vornicŭ“.

(Cluj.)

LXV.

Dumitale Ioane Podbăniceane, Stane Bădescule, numai cătŭ veți lua porunca ačasta, să veniți aici cu documenturile ce veți avea, ca să răspundeți pentru moșia Gropșanii, care pretăndăluiaște dumgrofu Sechelŭ Adamu, fiindŭ de față cu trimisulŭ dumnealui, să să cearce lucru. Așijderea și molitva ta, popo Negoită de la Bălțeanŭ, împreună cu diiaconulŭ Tănăsie și cu Stančulŭ și Barbulŭ de la Copăceanŭ, să veniți și voi să răspundeți pentru moșia Ulmetulŭ, pecumŭ și tu, Vlăduțule Săpunŭ de la Polovragi, să vii să răspunzi pentru moșia Urșanŭ. Fieștecarei cu doveadele ce vorŭ avea la aceale pricini, să veniți împreună cu omulŭ mai susŭ numitulŭ

¹ Székely și fiul său.

grofû, să să cerceteaze lucru, că, neviindû, să va trimite de vă vorû aduce fără de voe.

Craiova, Mai 31 dn., 1732.

J. Bar. Dietrich, m. propria

G<rigorie> Vlastò.

J. W. D. Vogt.

I. Băleanulû.

St. Prăşcoveanulû.

(Cluj.)

LXVI.

Dinû porunca chesaro-crăiască<î> Administraţiei. Noi şase boeri care amu fostu luaţi de dumnealû Harşanie¹, ispravniculu Mării Sale grofolu Sechilu Adamu, şi de popa Negoită şi moşineni dinû Bălteni, sudû Vâlce, decî noi... ne amu strănsu cu toţi de amu venitu aice la locul unde să cade, <ca să alegem> parte de moşie care o căuta Măriia Sa grofulu Sechelu Adamu înû Bălteni, care acè moşie o căuta Măriia Sa grofulu, era a unoru rumăni, anume Mihăilă i Neagoe, care aceştî rumăni aũ fostu moşineni dinû Bălteni, şi mai în trecuta vreme s'aũ fostu vândutu rumăni dumnealû Diiculû Buicesculu, însă cu moşie cu tootu, şi, trecându cătăva vreme la mijlocu, s'aũ fostu răscumpăratu, darû parte de moşie le aũ fostu rămasû înû Bălteni. Decî dumnealû Vintilă Buicesculu², după ce s'aũ făcutu pace şi s'aũ luat u aceste 5 chesariceşti judeţe de la Turci cu putere presfinţitulû nostru împăratu, numitulû mai susû dumnealû Vintilă Buicesculu aũ stăpănit u pace acè parte de moşie a celoru rumăni dinû Bălteni şi după moarte dumnealû Vintilă Buicesculû aũ rămasû dum. Manta Cănpineanulû velû cumisariû epitropu, de aũ stăpănit u pace, şi după moarte dumnealû velû comisariû aũ stăpănit u dumneei jupăneasa Dospina, a dumnealû velû comisariû, iarû, după doî anî încoace, neavându cine stăpăni acele moşii a celui neamu, s'aũ fostu sculatu popa Negoită şi cu moşineni dinû Bălteni de aũ stăpănit u acè parte de moşie, până cându aũ venitu Măriia Sa domnulu Iojica aice înû ţară, ca să-şi caute toate moşiele i rumăni

¹ Harsányi. Un Ioan Nagy de Harsány (din Hărşani, în Bihor) a stat pe lângă Gheorghe Ştefan în exil şi pe lângă Ghica-vodă. Vezi Iorga, *Acte şi fragmente*, I, pp. 285-291; Papiu, *Tezaur de monumente istorice*, III, p. 81.

² Aşa-şi zicea, — se pare — după soţie, Buceşanu.

i alte ce arü fi rămasü în urma Buicescului, aü aflatu și parte acelu rumăni care să numescu mai susü . . . Amu datu lege să jure 6 oameni până unde aü stăpănitu dumnealü Vintilă Buicesculu; și, mergându oamenii să jure la biserica, darü moșine<n>i n'aü îngăduitu să jure, și aü spusü adevărulu, cumü că acelu Mihailă și Neagoe aü avutu parte de moșie înü Bălteni, însă stă<n>-j<i>ni 300. Decî noi ne amu sculatu cu toți, și împreună cu moșineni și cu alței oamini și preuți, de amu mersu de spre răsăritu la hotarul loculu, de amu trasü acei stănjini 300, care era parte acelu rumăni, și amu lipit-o cu hotarul Ulmetulu alături,— care acelu Ulmetu iaste tootu alü Mării Sale grofulu Sechilu Adamu; și s'aü pusü semne, după cumu iaste obiceiulu țării. Decî și noi i-amu datu această carte Mării Sale grofulu, să aibă a ține și a stăpăni acea parte de moșie dinü Bălteni cu bună pace, că așa aü ajunsu dreptate și judecata.

S'aü scrisu înü Bălteni.

Iunie 20 dni, 1732.

Orozü Gabor, căpitanü.

Ionü Rante căpitanulu.

Milco Băiașulu. Iordache Perișianulu.

Matei Dobriceanulu. Fotea Preotescu.

(Cluj.)

LXVII.

† Noi, plăiași dinü dealulu Smărdăștețulu, cari mai josü ne vomü iscăli, dămü această încredințată mărturie a noastră la mână dum. Ștefanü Turoții, prefectușulu alü domnulu grofü Sechelü Adamü coconilorü Mării Sale, precumü să să știę că, viindü dumnealü alę ispravnicü la moșia Mării Sale Smărdăștețulu, iarü moșeani dinü Prisaca s'aü sculatü cu pricină pentru seamnele moșii Prisăci și Smărdăștețulu. Decî, fiindü eü ispravnicü, acumü, dinü porunca Mării Sale, precumü serie mai susü, amü chiebatü pre toți plăiași, oameni ceü dä ispravă și bătrăni, și i-amü întreatü pe toți câte unulü câte unulü, ca să spue cu frica luü Dumnezeü și cu sufletele lorü pă unde aü a<u>zitü ș'aü pomenitü hotarulü moșii Smărdăștețulu; și ei fără de voe veghiată cu suflete<le> lorü aș'aü mărturisitü cumü că iaste hotarulü pă apa păraulu, pe matcă, ei dinü păraü înü susü iaste moșia Prisăci, iarü dinü matca păraulu dinü josü iaste moșia Smărdăștețulu, ș'aü stăpă-

nit-o boiarii cu bună pace până acum. Dreptu acesta amă datū și noi această¹ încredințată mărturie a noastră, întărindū cu iscăliturile mai josū, ca să să creaază.

Sept. 17 dni, 7241 (=1732).

Nevăzandū Antonii să să iscăleaască, amă iscălitū eū popa Anghelū otū Craiova.

† Ghiorghe iuz<bașa>, mart<urū>. † Popa Ftanasie amă scrisū cu zisa moșului Antonie pe zisa lui.

† Grigorie Popesculū, mart<urū>. † Iane Gărăianu, mart<urū>.

† Stegariulū Alixandru otū Gărülești, martorū.

Vladulū Jurmarū. † Ionū Piele otū Gărleaști, martorū.

† Nicola otū Gărleaști, martorū.

† Dragomirū otū Gărleaști, martorū.

† Nedelco, marturū. Ivanū armașu einstitei și în<năl>țatei cămări, marturū.

Preda pār<călabū> otū Mischii, mart<urū>.

† Buda čaușulū, mart<urū>, i sinū ego Stanū, mart<urū>.

Și pāntru birāulū, care l-aū bātutū fečorii Dragulū, așa mărturisimū că, vindū vitele lorū înū viia mea, iarū birāulū aū venitū să ia vitele, iarū Nicola și Vladulū i Mihaī aū alārgatū² și l-aū prinsū înū capulū vie<i> meale, și l-aū bātutū până lângă morte. Noi așa mărturisimū. Și aū zăcutū birāulū aicea o săptămānă.

(Cluj.)

LXVIII.

Prea-cinstitulū dum. grofū Iojica.

Cu această plecatā scrisoare înștiințezū pe dumneata pentru o parte de moșie de la Gropșani, care parte o amă cumpārat-o eū de la nește moșneanī, care parte aū stāpānit-o acei moșneanī înpreună cu partea dumneavoastrā, însă dumneavoastrā ați stāpānitū denū jumātate denū hotarulū Gropșanilorū dooā părți și acei moșneanī o parte, afarā denū ceialaltā jumātate de hotarū care o ține ceialaltī moșneanī; și, cāndū aī venitū dumneata aicea, la Craiova, eū amă venitū la dumneata cu cărțile, și țe-amū spusū dumitale

¹) In orig. greșit *acestu*.

²) In orig. *alrăgat*.

că acea parte de moșie o amă cumpărată eă, și dumneata aș zisă că veș trimitte cărțile aici, și să va îndrepta lucrul, și, de câte oră aă venită ispravnică dumatăle aici, nică de cumă nu aă vrută să stea la judecată, fără de cătă astă primăvară m'amă judecată la prea-cinstita Administrație, unde ni să cade, cu ispravnicul dumatăle, și aă rămasă să-mă dea toată dijma ce iaste partea mea, și să-mă stăpănescu moșia. Care să știă dumniata că eă într'acelă chipă nu săntă odihnită, că acea parte de moșie o știă toți boiară și înprejureană cumă că aă fostă a acestoră moșneană. Pentru care eă iată că amă scosă ecstractură letinești dupe toate scrisorile pentru acea parte de moșie, ca să vezi pricina acestui lucru cumă vine. Ci dumneata să trimiți omulă dumatăle cu scrisorile dumatăle, și eă iară voă arăta scrisorile meale, înpreună cu acealea, la prea-cinstita Administrație, și precumă să va găsi cu dreptate, așa să va hotără.

Craiova, Oct. 11 d., 1732.

Ală dum. plecată
Ionă Podbăniceanulă.

(Adresa ungurească.)

(Cluj.)

LXIX.

† Voao, omeniloră de la Prisaca, care aveți pricină pentru moșăia Zmărdăștețulă cu dumneală Ștefană Toroți¹, prefătușulă dumneală grofulă Sechiilă Adamă, care voă, moșneani, aș zisă cumă că acelă plaș, înă care aveți viă, nu ține de Zmărdășteță, ci ține de hotarulă Prisăciă. Pentru care fiindă pricină ca acăsta la mijloculă vostră, s'aă fostă făcută carte de la noi, chesari <ceasca> Administrație, la 4 boiară, adecă doă de spre partea voastră și ală doă de spre partea numitulă mai susă prefătușă, ca să meargă înă fața loculă, unde iaste pricina, să adeverează lucrulă. Și, dupe ce s'aă făcută acea carte, voă nică într'u <nă> chiipă nu aș căutată ca să vă luați, dăndă taca canțelariei, și să străngeți acăi boiară ca să facă hotărăre, — ci iată că vă să porunceaste ca să veniți să vă luați cartea și să faceți hotărăre, că, neviindă, să știți că să va trimite călărășă de veți înplini toată cheltuială ce aă făcută

¹ Túróczy.

și dijma dupe acelu hotarū, dāndu-i-să și slobozānie de va stāpāni cu pace.

Craiova, Noe<mvrie> 27 dne, 1733.

Salhausen collo<nelus>.

G<rigorie> B.¹ Vlastò.

J. W. D. Vogt, m. propria.

Șt. Prășcoveanu ².

(Cluj.)

LXX.

1733, 5 Dechemvrie. Zapis al lui „Dumitrașco, fecăorulū Predeī și nepotū lui Apostolū Păsatū dinū Gropșani³, dinū preună cu mătușă-mea Marica și cu vāru-mieū Enache fecăorulū Maricāi“, cari arată „dumnealū Ștefanū Toroșii, prefectușulū Mării Sale Laslo, Adamū, IojiŃu, fi Mării Sale Sechilū Adamū“, pentru Gropșani, „dinū partea care să chiiamă boerească“. „Sculatu-s'au cu pără dumnealū Ștefanū Arșanii⁴, provizorulū Măriilorū Sale care mai susū numiŃi, asupra lui Ionū logofātulū Podbāničanulū . . . , zicāndū că nu i s'au căzutū a cumpāra, fiindū Māriia Sa Sechilū Adamū vechi moșneanū într'acestū hotarū, și s'au fostū hotārātū dinnaintea prea-cinst<itei> AdministraŃii ca să întoarcă bani mai susulū numitulū zisū Ionū Podbāničanulū . . . , ci dumnealū să țānea de moșie să stāpānească, dară hotārārea judecāŃii cinst<itei> AdministraŃii, pecumū mai susū arată, nu l-au pututū îngādui, ci noi ne-amū luatū toŃi bani gata și deplinū, florinŃi nemțāșŃi doaoă sute și optū, denū māna dumnealū Ștefanū Toroșii, pe stānj. cincī sute, și i-amū datū toŃi gata și deplinū înū māna lui Ionū logofātulū Podbāniceanulū. (Cedare definitivă.)

(Martori :) Ștefanū dascalū canŃilistū, mart<urū>, m. propria.

(Cluj.)

¹ „Baron.“

² Pentru iscālitori v. Hurmuzaki, VI, pp. 524-525 și aiurea.

³ Vezi mai sus, n-rele LXIII-IV.

⁴ Harsányi. Vezi mai sus, nr. LXVI.

LXXI.

Diiculă spătariulă Buicesculă (*sic*)
 aũ avutũ doĩ feçori

<p>Unulũ Preda postealneculũ. Acesta aũ luatũ jupãneasã pe Ana Salamçoae¹ denũ Țara Ungureascã și aũ fãcutũ o fatã, pe Stanca Buiçasca.</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>Açasta s'aũ mãritatũ dupe Sechi<1> Laslo denũ Țara Un- gureascã și aũ fãcutũ pe</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>grofũ Sechilũ Adamũ. Feçoriĩ acestuia sãntũ astãzi</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>Sechilũ Laslo și Adamũ.</p>	<p>Altulũ, Papa comisulũ.</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>Fata Papiĩ comisulũ. Dumitrana, jupãneasa luĩ Vintilã.</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>Ancuța și Ilinca, featele Du- mitrani .</p> <p>Ilinca s'aũ mãritatũ dupe Fãlcoianulũ, și are</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>doĩ copii.</p>
--	--

† Ana Salamçoae dupe moarte Prediĩ postealneculũ s'aũ fostũ mãritatũ a doara înũ țara Ardealulũ, dupe altũ bãrbatũ, baronũ Iozica Ștefanũ, și așa amũ avutũ judecatã; ce n'aũ pututũ scoate de Papa comisulũ și Stanca Buiçasca de la jupãneasa Ana Salamçoae, aũ sã meargã dumnealũ Papa comisulũ, aũ sã trimiță ispravneculũ dumnealũ înũ țara Ardealulũ, sã tragã leage, și ce arũ putea scoate sã înparțã iarũ înũ doã Sechi<1> Laslo cu Papa comisulũ.

† Aceste sãntũ care ceare dumnealũ Fãlcoianulũ: 15 pungĩ de banĩ, cã aũ luatũ Ana Salamçoae, apoi sã plãtimũ noi acumũ; pentru care s'aũ fostũ tocmitũ dumnealũ Papa și Sechi<1> Laslo sã tragã leage. Darũ nu sã cade sã çarã de la noi, ci sã meargã sã caute acolò, cumũ iaste înũ carte de judecatã, cã la noi nu iaste.

† Cumũ iaste carte, aratã și foițile alease de înparțealã; atunçã toate s'aũ fostũ tocmitẽ, și satele ce aũ cãzutũ pe partea jupãneasii Stancãĩ, așa zice carte și la o parte și alta, precumũ aũ fostũ așãzatũ sã le fie moșie stãtãtoare și ohabnice înũ veci. Iarũ

¹ Szalánczy.

Vintilă, bărbatul Dumitranei, ginerile Papii comisulă, aū fostū venitū înū țara Ardealului și aū cerutū de la Sechilū Adamū să sã înpartă înū doaă unū satū de acolò. Care n'aū pututū face Sechilū Adamū, pentru că moșiile ce aū fostū dencoace, înū Țara Rumănească, le-aū stăpănitū toate Vintilă, iarū moșiile du peste Oltū le-amū stăpănitū noi. Și, viindū Vintilă aiča înū țară, aū făcutū carte cu niște boiari ca să stăpănească elū toate moșiile de aiča, și cu carte ačasta ne-aū stătutū împotriva noastră dumnealū Fălcoianulū, ca să-și ia toate moșiile de la mâinile noastre. Pentru care avemū carte de la răposatulū Șarbanū vodă și de la Sfintia Sa vlădica Theodosie și de la Costandinū Cantacozinò și de la Costandinū Brăncoveanulū¹, ca să fie și coconilorū dumnealorū, a Stancăi Buičascăi, moșae stătătoare înū veci. Și, eșândū noi înnaintea dumnealorū boiarilorū, așa ne-aū judecatū ca să nu ținemū denū moșiile de aiča nimicū, pentru ača jumătate de satū, care nu i s'aū datū înū Țara Ungurească. Pentru care mă rogū să faci Măriia Ta milă, să ne faci dreptate, că pentru jumătate de satū să puiardemū 12 moși ale noastre date de la Măriia Sa Șarbanū Vodă?! Ci Măriia Ta, ca unū domnu bunū și milostivū, să cumpănești Măriia Ta dreptate, cumū zice „iustiția distributiva, secumdumū proporționimū aritmeticamū etū ghiometricamū“ (*sic*). De ačasta mă rogū Mării Tale să nu ne întoarcemū cu atăta mare rușine, că până acumū amū stăpănitū de atătea ani, iarū înū zilile Mării Tale să fimū fără moși, știū că mila Mării Tale nu ne va lăsa lipsiți de moștenirea noastră. Și ce va fi mila Mării Tale.

(Cluj.)

LXXII.

† Adečă noi, megiași de pe înprejurul Veșelului, făcut-amū scrisorea noastră la mână dumnealū is<pravniculū> grofulū Sechilū Adamū ca să-ı fie de mare credințe, precumū că știnū cândū aū hotăritū dumnealū căpitanulū Ventilă cu boiari de aū luatū o fune de moșie dinū moșiia Veșelului, de la vale, la plută, de să hotăreaste cu Șarbănești, și aū stăpănitū dumnealū căpitanulū Ventilă cu pace până aū muritū dumnealū. Iarū, dacă aū muritū căpitanulū

¹ V. nr. LXII.

Ventilă, acuma o stăpânește Tudorașco și cu Danču. De care lucru nu se cade să o stăpânească ei, ci să o stăpânească Măriia Sa grofulu, pecum stăpânește și alte moșii care le stăpâniia căpitanu Ventilă. Pentru această amă dată scrisorea noastră de mărturisanie la mâna dumuealui ispravnicului grofului, și mărturii, iară pentru adevărata credințe, să voră iscăli mai josu anume, ca să să crează.

Ghen. 3 dn., 7243 (=1735).

† Eū popa (?) Radu otū Urșani, mart<urū>,

† Eū Costandinū otū Urșani, mart<urū>.

† Eū Sintea, mart<urū>

† Ventilă, mart<urū>.

(Cluj.)

LXXIII.

† „Samoilū Filūtote, ispravnicu Mării Sale grofului Săchilū Adamū“, care Administrației dreptate cu Prisăcenii, la „Mărădăștițā, adecă Vălcănești“. „Eū mie-amū căutatū moșii de i-amū luotū venitulū duple cumū amū găsitū otaru domnului mieū grofului Săchilū Adamū până acuma de sântū 4 anī fără pricinā, iarū acuma să scolā Prisăceaniī de zicū că nu mă vorū îngădui.“ A mers cu patru boieri la fața locului „și le-amū zisū : vecinilorū, arătați-vă cărțile, cu ce dereptate să luotū acestū dărapū de locū? Ei aū zisū că n'aū nicio carte, ci aū cerutū la mine să li daū ocolnica ; ocolnica la mine nu iaste, ci iaste la domnulū mieū. Așa amū răspunsū, și le-amū zisū: fiiți, frațilorū, îngăduitorī, că voi serie domnului mieū și va veni ocolnica aița nai<n>tea culesului viilorū, de va fi la Măriia Sa. Iarū Prisăceani iarū aū zisū: de nu va veni ocolnica până la culesulū viilorū, să li daū eū scrisoarea mea la mâna lorū, că, neviindū ocolnica, să-și ia acelu dărapū de locū. Eū nu pocī să daū scrisoarea mea, fiindū o slugă, ci mă voi căuta, cumū amū găsitū otarulū domnului mieū, așa mă răspundū. Iarū dumnealorū aū adusū 45 omenī de aū zisū cu gura că știū otarulū¹ până unde iaste. Eū le-am zisū să jurea ; ei n'aū pututū jura, ci aū rămasū pricina.“

(Cluj.)

¹ După otarul mai urmează în orig. cu gura lorū.

LXXIV.

Voaă, moşneanilorū de la Priseaca, care aveţi pricină cu acestū jăluitorū Feltoti, ispravniculū grofulū Sechilū Adamū, pentru hotarulū moşii Smărdăşteţului, de vreme ce comisionulū care vi s'au datū de au cercetatū, şi până acumū nu au adusū la noi înscrisū, să vedemū cumū iaste lucru, şi nici acumū acelū comisionū nu iaste aici, să lăsaţi pe ispravniculū acesta să ia dijma dinū vii, pe unde au luatū şi până acumū, şi să va pune la unū locū cu păstrare, de va sta, şi veţi rândui şi unū omū alū vostru să vază cu ochii cătū vinū să va strānge. Iarū după culesulū viilorū, dumneata, căpit <ane> de călāraşi, să aduci pe acei boiarī care au făcutū comisionulū de otārnicie înū prespe moşneani de Priseaca şi pe acestū jăluitorū is<pravnicū> innaintea noastră, a chesari<ceştii> Administraţiei, ca să să cetească scrisorile ce s'au făcutū după aflarea comisionului, şi, atunci, la care parte va rămānea moşia. aceeaia, acea parte va lua şi dijma.

Craiova, Sept. 28, 1735.

Salhausen coll<onelus>.

G<rigorie> B. Vlastò.

Şt. Prāşcoveanulū.

(Cluj).

I. Acte făgărăşene privitoare la muntele Brătiia.

LXXV.

† Adecă eū, Mihaī Bratiia, alū meū adeviritū zapisu la mână a dumnealūi Sechelū Ianăşū, poştmeaşterū, biriuitoriulū şi stăpānului satului Iaşū¹, dat-amū a noastră scrisore la mână a dumnealūi, ca să biriuiască cu bună putere dumnealūi muntele care să chemă Brătila, cu toată părinea dumnealūi, că l-amū cinstitū dumnealūi pentru a noastră deraptă frăţie, care s'au legatu între noi, şi i l-amū cinstitū, să hie dumnealūi hărăzitū în ai 9, fără necunū alcam, că ilū me-a datū elū totā suma lu; să să ferescă de această a mea dereptă scrisore, şi să hie crezutū la mână dumnealūi. Pisū mşta Iul. 20 dn., lt. 1673.

Eū Mihaī log<ofăt> Brătiiianulu.

(Cluj.)

¹ În ţara Făgăraşului.

LXXVI.

† Adecă eū, Mihaī log<ofătul>, împreună cu fi-mieū Gheorghie, dinū saatū dinū Bratiia, scris-aamū zapisulū nostru la mână dumnealū Sechilū <L>aslăū, poștea-meșterū denū Iași, ca să fie de bună credință, cumū să să știe că ne-aū datū dumnealū banī, tal. lei 60, iarū penūtru căc ne'ū datū dumnealū acești banī, noi i-amū datū dumnealū unū munte anume Brătila zălogū anī zece. Iarū după aceia, cândū vomū da noi banii, cariī scriū mai¹ susū, noi să ni să slobozescă muntele, penūtru că așa ne'mū toemitū de a nostră bună voe : noi să ținemū bani, iarū dumnealū muntele penūtru dobānda banilorū. Și la această tocmeală a nostră fost-aū mulți omenī bunī cariī vorū iscāli mai josū. Penūtru credință, ne-amū pusū mai josū iscāliturile, ca să să crează. Și amū scrisū eū cu mână mea: alcamulū muntelū să fie dobānda banilorū.

Пис. Ар. 20 дни, lt. 7186 (=1678).

Mihaī log.

Azū Gheorghie iscalū.

Eū popū Ștefanū mărt<urie>. Eū Curca Berevoesculū, mărturie pre ce-ī scrisū mai susū. Și ieū deregătorulū domnii sale Bălocū Miclăușū², mărturie. Stanū Groșneală, Romanū Săndia, Oprea celū mare, Bungetū, Aldea luī Bragușū, Radulū Brăniștearulū otū na Bungetū, Comanū Manulū, Stoice Romanū, Neagoiasa.

(Peceți.)

(Cluj.)

LXXVII.

† Noi dinū vermeghiia Belgradulū, înū Făgărașū lăcuimū, Patanchișū³ Criștovū, Racoșii Petră și Făgărașii Ghiurghiū, trei neamiși careī sântū aicea mai gosū, noi mărturii, într'acestū lucru dāmū știre tuturorū cărora să cade pentru rândulū alū ceștii cărți care să face înū cestū anū care înblă delā Domnulū Is. Hs. 1678, ms. Mai dzile 9, cândū amū fi venitū noi înū Făgărașū, la unuia

¹ Scris cuvântul de două ori.

² Balogh Miklós.

³ Patachi.

de noi care iaste el¹ Racoșii Pătru, în casa lui, fiindu neamișu, atunci au venit^u înaintea noastră de o parte Sechel^u Lațlo, domnul^u Eșeanilor^u în^u ținutul^u Făgărașului, iară de altă parte, în Țara Rumânească, care lăcuște anume în^u sat^u în^u Brătiia Mihai^u boiariul^u: au pomenit^u dumneal^u înaintea noastră cum^u în^u hotarul^u Țării Rumâneșt^u carele iaste anume muntele Brăt^uila, carle și până acum^u l-au biruit^u Eșeani^u și părinț^uii lor^u, dându-și alcamul^u, acel^u munte acum^u nu l-ar^u da pre alcam^u, ce, avându dumneal^u lipsă de ban^u, au pohtit^u dumneal^u de la gupănul^u Sechel^u Lațlo, domnul^u Eșeanilor^u, talere 60, adecă lei, care^u dumneal^u mi-^uși și deade, să fie muntele zălog^u într'acesta chip^u cum^u și până acum^u l-au ținut^u Eșeani^u și părinț^uii lor^u, cu alcam^u, în^u pace, anume domneal^u nu va să-l^u lase la mână streină acel^u munte, ce-^uși dă acei 60 de lei să ție muntele zălog^u; și gupănul^u Mihai^u au luat^u acei ban^u pentru căce l-au curățit^u Eșeani^u. Acum^u gupănul^u Mihai^u Bra-
(ian)ul^u să leagă pre acel^u lucru cum^u nece dumneal^u, nice rămășița lui de la gupănul^u Sechel^u Lațlo și de la rămășițele lui nu l-ar^u scoate în^u 15 an^u, și, după aceeaia, după 15 an^u, deac'ar^u vrea să-l^u scoată dumneal^u, au rămășița lui, să nu-l^u poată streina de la Eșeani, ce să-l^u biruiască, cum^u l-au biruit^u și până acum^u, cu alcam^u, așa și de-atunci înaintea să dea câte un^u foale de brânză², să nu-^uși silească mai pre mult^u. Cum^u adecă acest^u lucru s'au isprăvit^u înaintea noastră, cum^u au dat^u mână dintr'anândoao părțile și să legară pre cest^u lucru, și noi mărturiile întărim^u cu serisoarea și cu pecețile și cu sufletele noastre, care^u săntem^u scriși mai sus^u; seriem^u cum^u scriem^u mai sus^u, în^u ce casă și ce an^u și în^u ce dzi, într'acei 15 an^u alcamul^u muntel^u Brăt^uilei să-l^u ia gupănul^u Sechel^u Lațlo, până va da bani^u pre munte.

Pantanchișu Cristof^u. Racoșii Pătru. Făgărașii Ghiurghi^u.
Seris-am^u e^u, protopop^u Radul^u ot^u Iaș^u.

(Peceti.)

(Cluj.)

LXXVIII.

† Adecă e^u, Mihai log<ofătul>, și cu frate-mie^u Marco și cu fri-mie^u Gheorghie, din^u sat^u di<n> Bratie, din^u Țara Muntenească,

¹ In orig.: iaste rel.

² Cf. mai jos n° LXXVIII, p. 295.

scriemū și mărturisimū cu acesta alū nostru zapisū, ca să fie de bună mărturie la mână dumnealūi Săchilū <L> aslăū poșt<a> meșterū, domnulū Eșanilorū denū țanutulū Făgărașulū i procie, pentru ca să să știe că ne-aū făcutū dumnealūi bine de ne-aū datū banī lei 60, și, penūtru căci ne-aū datū dumnealūi acești banī, noi i-amū pusū unū munte zalogū, care să chemā Brătīla, înū ai 15, și, cătū vomū ținea noi bani, iarū dumnealūi să ție muntele fără alcamū, și noi bani fără de dobândā. Și, cândū arū veni vreame la zi să să dea banīi, iarū ne-amū toemitū totū să-lū ție domnealūi, și cu săteniī, precumū l-aū ținutū și mai denainte vreame, cu alcamū: să dea pre anū unū folū¹ de brānzā, precumū aū datū și mai denainte. Dereptū aceia, alții striiī să nu fie volnici a mergere acolo într'acelū munte, ce să fie dumnealorū, că dumnealorū aū curățitū muntele și aū făcutū sălașū. Dereptū aceae și noi amū făcutū ačastā scrisoare la mână dumnealorū, să fie de credință. Și iarū cene s'arū scula denū omeniī noștri cu niscare banī ca să scoțā muntele de la dumnealorū, să nu fie slobodū mai nainte până ce va veni zio cândū s'aū legatū. Ačasta scriemū. Penūtru credința ne-amū pusū pecețile și iscăliturile mai josū, ca să să crează.

Пис. мц. Май 4 дни, вел. 7186/1678.

Azū Mihaī log <ofătū>. Azū Marco. Gheorghie log <ofătū>.

Nistorū post <elnieū>, măr <turie>.

Oprea Scărțea, măr <turie>. Miclăușū Spașnulū, măr <turie>.

Azū Chiuca, mărturie. E și elū ne-aū datū bani cu mână lui, în casa mea, în Bratie.

Eū, Toderū. Stoica, sluga dumnealūi, măr <turie>.

Eū, Brătīlā, măr <turie>.

(Cluj.)

K. Alte legături teritoriale ardelenne cu Țara Românească.

LXXIX.

† Mlstieiu hjiu Io Costandinū voevodū и гспдръ земли владхнскоє, дават гсдмн сию повѣленіє гсдмн priiatenulūi domniī meale dumisale Telechi Palū, ca să fie volnicū cu ačastā carte a

¹ De unde dajdea cu numele folărit.

domnii mele de să aibă a ținearea pre moșia — oameni streini denū Țara Ungurească, Ungureanî rumăni de aî dumisale, însă liude 30, care să fie de treaba și ajutoriulū dumisale; iarū de cătră domnia mea vorū fi acești oameni înū pace și ertați de birū de țară, de haraci, de velū samă și de sama a doao și a treia, de cai de olacū și de alte dăjdi și orânduiale câte vorū eși de la visteria domnii mele preste anū, înū țara domnii mele: de nice unele ničunū valū și nice o băntuială să n'aibă; pentru că, fiindū ei oameni striini, Ungureanî dinū Țara Ungurească, rumăni aî dumisale, și ca să-î poată fi de treaba și ajutoriulū dumisale, domnia mea m'amū milostivitū de i-amū ertatū de aceaste de toate câte scriū maî susū, să aibă pace. Dereptū ačaia darū poruncescu domnia mea și voao, tuturorū slugilorū domnii mele, oricare cu ce slujbă și orânduială veți umbla într'acea parte de locū, voi încă toți să aveț a vă feri de casele și bucatele acestorū oameni străini, nime dă nimicū să nu-î băntuiți, că, oricariī le vorū face vre unū valū peste cartea domnii mele, unī ca aceia bine să știe că rea scărbă și certare vorū petreace <de la> domnia mea. Și într'altū chipū nu va fi. Că așa iaste porunca domnii mele. И САМ РѢЧ. ГДЕМН.

Noem. 25 d., lt. 7217 (=1708)¹.

(Monogramă.)

Io Costandinū Voevodū.

Прочт. кт. лугт.

(Cluj.)

LXXX.

5 Maiū 7258 (1750). Grigore Vodă Ghica, pentru munții din Argeș: Voinișăscul, Bucegii, Dobrunul, Oteagul, Sticatul, Furnica, Balintele, Haneșul, Groapele, Șteaia, Gonțea, Sărăcinul, Balul.

(Bibl. Acad. Rom., fotografii.)

¹ Acest membru al familiei lui Mihail Teleky, cunoscutul mare demnitar ardelean, nu e cunoscut altfel. Nu știm nici moșia din Țara Românească la care se referă actul.

LXXXI.

5 Septemvrie 1759.

Sătenii, între cari un Dobrotă din Mălaia, „oamenii dupe Lotru, pentru 13 munți dupe apa Lotrului, care munți fiindu coprinși de Sasi Sibiiului de 200 și mai multu de anî, înu zilele Mării Sale răposatului Mihaiu vodă Racoviță, dumnealui stolnicul Sandul¹, cu ajutoru de către domnie și cu a dumisale cheltuială mergându, au doveditu acei 13 munți ai țării noastre pe apa Lotrului și, scoțându-i de suptu stăpânire streină, pentru trei munți, anume Voineșăscul i Buceciul i Dobrunul, s'au fostu așăzatu dumnealui stolnicul cu sătenii otu Voineasa și Mălaia, ca, dupe ce să voru scoate, să stăpânească în doao, iarū ceilalți zece munți să-i stăpânească numai dum. stolnicul singurū . . . , la leat 7252 (1743-4)⁴. Apoi, supt Grigore Ghica, sătenii și „cu toți plăiași otu Loviște, sudu Argeșu“ îi vreau pentru ei. Domnul „așa au găsitū Mării Sa cu cale, cumū că acei munți trebuie să rămăe pe seama domniei, fiindū pământū alū țării, și domnia să-i dea cui va vrea, pentru că lucru ca acesta, stăndū pământū alū țării coprinu cu stăpânire streină, și nimeni înū 200 de anî nu i-au mai doveditu, rămănu a fi domnești, și așa Mării Sa i-au dăruitū dum. stolnicul Sandul cu hrisovū, pentru că s'au arătatū cu dorință de patriia sa, — nețiindu-i înū seamă nici așăzământulū acelorū trei munți, arătându că n'au avutu dumnealui voe a să așăza pentru acei trei munți, și așa au datū Mării Sa și hrisovulū Mării Sale la leatū 7258 (1750)² asupra aceștei pricinī“. La 1754 „Lotrenii“ vin la divan: se restabilește învoiala, restituindu-se proporția din cheltuială. Sandu, întreat, spune „că de acea judecată ține, numai rumăniî nu s'au ținutū . . . , ce s'au obrăznicitū“, luând venitul întreg. Dar îi iartă.

Marturi: boerii divanului, cu mitropolitul Neofit în frunte³.

(Bibl. Acad. Rom., fotografii.)

¹ Bucșănescu. Pentru el v. *Studii și documente*, V, p. 494-495 și urm.

² V. n-rul precedent.

³ După condica mănăstirii Pantelimon, am dat alt rezumat în *Studii și documente*, V, pp. 494-495, nr. 64.

LXXXII.

Mărturisaniia Barbului Grumezea, ce știe de mărturiseaște pentru scrisorile munților Sărăcinul și altor munți otă sudu Gorjū, ce le-aŭ arătatū Dumitru diiaconū și Cos<tan>d<inū>, moșneni de la Urșani, sudu Gorjū, la divanū, cumū arată. Avt. 17 dni, 1768.

8 ani sântū de cândū, aflându-să Barbulū inū Sibii, iată aŭ venitū Vacnărū¹ Sasulū de la Sibii cu nește Ungurenii de acolō la judecată, să să judece Ungurenii cu Sasulū pentru munții denū sudu Gorjū, ce să stăpănea de acelu satū inū pământulū Țării Rumănești, care munți acumū să stăpănescū de schitul Breslăvești, zicându Sasulū cumū că elū îi are acei munți cumpărați de la Bengești mai dennainte. Iarū Ungurenii zicea cumū că și ei îi are cumpărați de la moșneni ori iarășū dela Bengești, arătându Sasulū 2 zapise ale Bengeștilorū și a unora denū moșneni; însă: unū zapisū de zloți 600 și altulū de zloți 400, cu care își vânduse ei munții. Și avea Sasulū și multe hrisoave și alte scrisori, care citindu-le logofătulū celū rumănescū alū Sibiilū², și neputându priceape bine ceale ce scriia în zapise și în hrisoave, l-aŭ fostū chematū pe Barbulū Grumezea de i-aŭ datū aceale scrisori și le-aŭ cetitū; darū hrisoavele, ale cărorā domni aŭ fostū, nu poate ținea minte, fără de cătū, aici în divanū întâmplându-să și Grumezea, cândū s'aŭ cetitū hrisoavele ce le-aŭ arătatū numiții moșneni, pe locū ș'aŭ adusū aminte că le-aŭ văzutū și le-aŭ cetitū în Sibii. Ačasta aŭ mărturisitū cu gura luī, fiindū și alți oameni de credință față; care pentru încredințarea aŭ iscălitū, atătū Barbulū Grumezea, cătū și alți care s'aŭ întâmplatū cândū aŭ mărturisitū mărturie. Avt. 17 dn., 1768.

Barbu Grumeza adeverezū.

Radu logt. mart<urū>. Rad. logt. mărturie.

† Vasilie logt. mart<urū>.

Și amū scrisū cu zisa Barbului Grumezea.

Ștefanū Lămotesculū logt. za divanū, inū divanū.

(Bibl. Acad. Rom., fotografi.)

¹ Wagner.

² Vezi *Istoria Romănilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 287.

L. Acte relative la istoria Bisericilor românești în Ardeal.

LXXXIII.

VI<ă>d<i>ca Stefanu otu Belgradu și a toată țara Ardealului facemū de știre și dămū bl<a>g<o>s<lo>venie cui să cade a ști pentru giupănulū Rațu Adamū, pentru că aū venitū dumnilui de aū spusū cumū că le iaste besearica forte departe de casă, într'unū dealū, și acumū iaste și vreamē tare de iarnă și greahū geroasă, ce nu potū merge, că sântū slabī și bătrāni, — facū de știre și bl<a>g<o>s<lo>venie m<o>l<i>tvei tale, popū Măireanū, și popū Pavelū, pre carele va polti dumnilui, să meargeți să-ī faceți slujba la casa dumneaalui, însă vecernia și itrosulū, iarū la zile mari și leturghia, să fie la besearică. De această facemū de știre. Să fiți sănătoși, aminū.

Иис. Деch. 2, 1648.

Stefanū arhiepisc<o>pū¹.

Pecete cu legenda: † сiю печатѣ... БѢЛГРАДЪ, зрѣг (7113=1605).

(Cluj; ediție și în Iorga, *Studii și documente*, IV, p. 28, nr. xxxvii, după o copie; acolo iscălitura.)

LXXXIV.

Celū de susū cu mărire, de mare cuviință, cu multă sănătate îndelungu a cinsti pre Măriia Ta și întru Hristosū bunū credinčosū и вѣри красителю и заступникѣ și spre răsăritulū soarelui cu radze de bună creștinătate fără de măsură strălucitoare bunū creștinū și pre Hristosū iubitorū domnu și mai mare craiū Apafi Miai, întru toată țara Ardealului și și alte țări multe și laturī domnu și crai, singurū biruitorū, dela Dumnedzăū să te bucuri, cinstite Măriia Ta, întru mulți ai și 'ntru bune dzile cu bu<nă> pace și sănătate.

Alta, pentru cinstită poronca Mării Tale carea aū vinitū într'ăcastă parte de locū spre noi de la credinčoși ispravnicii

¹ Pentru acest Adam Raț, din Teiuș, fiul domniței Zamfira, fiică a domniței Stana și a lui Ivan logofătul, și al lui Petru Rácz, v. Iorga, *Femeile în viața neamului nostru, chipuri, datine, fapte, mărturii*, Vălenii-de-Munte 1911, p. 56 și urm., iar, asupra întregii familii, Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 281 și aiurea.

Mării Tale, înțeles-amă de toate ă-au fostu poronca Mării Tale și pentru ce. Pentru acăa foarte amă socotitū de-acăsta treabă, cu toți părinții dină preună, toate svintele mănăstiri căte să află într'acăstă parte de locū, și amă aflatū pre acestū părinte dintru frații noștri, socotindū că va fi destoinicū și învățatū întru toată leagea creștinească, și întru toate ce simtū învățăturile svintei beseareci învățatū. Pentr'acăa și noi, avândū atăta lipsă pentru acesta frate, nu ne-amă fi înduratū într'altū chipū, cē numai, vădzândū noi cinstită poron<ca> Mării Tale, și toți cariī să află priiatinī Mării Tale, întru nemică n'amă socotitū lipsa noastră, ă-amă cădzutū înpreună cu toate mănăstirile și amă rugatū pre acestū frate, anume popa Daniilū. Pentru acia și Svinția Sa, vădzândū poronca Mării Tale și a noastră smerenie, n'au avutū ce face, numai ă-au plecatū și Svinția Sa întru totū precumū au fostū cinstită poronca Mării Tale și smereniia noastră, și iată l-amū înstreinatū de țară. Decī de-acmū numai precumū va fi darulū lui Dumnedzăū și mila Mării Tale, precumū șerbī Mării Tale, și spre acestū părinte. Milostivulū Dumnedzăū să cruce pre Măriiia Dumitale întru cinstitū scaunulū Mării Tale întru mulțū ai, lui Х<рст> aminū. Noem. 10 dnū, leatū 7170 (=1661).

Receți: † сѣя печать есть стѣки монастырь Кашин. † печати стѣки м[онастир] Добрамир<a>, рожденѣ, 1606.

Ermonahū Sofronie egumenū iscalū.

Ermonahū Theodosie egumenū iscalū.

† Robii și rugătorii Mării Tale, călugării de la svânta mănăstire de la Dobrămera¹ și de la svânta mănăstire de la Cașinū, Mării Tale ne rugămū².

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

¹ Pare a fi mănăstirea Mira de mai târziu, refăcută de Constantin Cantemir; Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, pp. 23-24.

² Acest act, pe care nu-l avem la îndemână când am scris volumul I din „Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria“ (cf. p. 254), arată ca întemeiată îndoiala noastră de acolo privitoare la succesiunea în 1653 a lui Daniil. El e ales numai la 10 Noembrie 1661 de egumenii moldoveni din Cașin și Mira. Vine în locul lui Sava Brancovici, pe care deci de la început nu l-a voit nici Apáffy (cf. *ibid.*, p. 262). Dar Daniil poate fi tot „Panonianul“, tipograful, trecut în Moldova, după ce presa munteană nu mai funcționa, în vremi tulburi. În April 1662 se restrângea autoritatea lui Daniil asupra țerii Oltului (*ibid.* pp. 262-263; v. aci, numărul următor).

LXXXV.

Noi, Mihaï Apafi, din mila lui Dumnezeu prinț Ardealului, părților Țării Ungurești domn și grof Săcuilor iprocî, credincoșilor noștri tuturor și în de osebiți a fieștece stare, supunere, rânduială de mărimă, cinste, deregătorie, vrednicie, stăpânire și oameni de frunte, așazați și lăcuiitori în Ținutul nostru cari vor vidă aceste scrișori a noastre, viață și mila noastră iproc. Fiind noi povățuiți despre viața, învățatura b(1)ândeșilor, vrednicie Sfinției Sale Daniil episcop, pe acelaș dară Daniil episcop după cea mai cu plecăcune a oarecărora domni sfeatnici, anume credincoșului nostru cinst. Ioan Betlen de Chiș-Bun și canțellarius, scaunului secucesc Udvarhei căpitan mai mare și varmeghii Cetăți-de-Baltă fișpan, rugăminte, l-am așazat episcop de obște bisearicilor rumânești în țara noastră Ardeal, preste apa Oltului, din partea stăpânirea Sfinții Sale Sava Brancovici episcopului mai cu mult stăpânitori în țara acesta a noastră Ardeal. Însă așa ca, precum însuș cuvântul lui Dumnezeu după Sfânta Scriptură să-l vestească norodului rumânesc cu cuvântul, așa se poruncască păstorilor lui supuș, aceia se urmeaze. Afară de acesta, după obiceiul celor mai dinnainte episcopî rumânești, temeiu legii să-l pue la cale bună, datoriile de scrișori, încredințate episcopilor rumânești, în toate ponturile drept și cuvios, datori să fie a le împlini, adecă ca domnia sa episcopul în stăpânirea acesta a sa mai pe ușor și cu folos se margă înnainte. Și vă punem înnainte și vă poruncim tare ca, oricându sus numitul Daniil episcopu, saū, cu numele lui, omul saū, pe voi de față va pofti, aceluiaș Daniil episcopului și omului saū într'ăcasta stăpânire episcopască a sa, se fiți cu toată așutorința spre învățatura cuvântului lui Dumnezeu și spre îndreptarea Bisearicilor, și toate ce ar fi dregătoria sa a face, se nu înpotriviți, și persoanele lor de toată stricăciunea să le feriți și să le acoperiți și după stările înprejur la vreamă de lipse să le povățuiți la locuri de scuteală. Așa se faceți, vă îndatoriți. Iar neîmplinitorilor toate aci scrise pentru mai buna păzire se vor poftori. S'aū dat din cetatea noastră, locul Micolă, la doaozăci Aprilie, anul Domnului o mie șase sute șasezăci și doi.

Mihael Apafi, m. propria.

(Bibl. Acad. Rom., acte necatalogate; traducere din secolul al XVIII-lea; originalul latin în Bnnea, *Vechile episcopii rumânești*, Blaj 1904, p. 113, nota 2).

LXXXVI.

Sava Brancovič, mlstiiu bjiu mitropolită belgradschii i vad-schi, maramurășschii и ксѣмъ землѣмъ ардѣлскѣмъ и проч.

Pavelū, marele apostolū alū lui Is. Hs., poruncește să să dea carte de mărturie preoților, de la aceia ce-î hirotonescū. Decī și eū, fiindū întru aceia dregătorie rânduītū, venit-aū la noi acestū preotū anume Paștiulū cu smerenie, fiindū mărturisitū de oamenī bunī credinčoși, așjiderea și de duhovniculū lui, cumū iaste vreadnicū de rânduială sv(ă)ntă ca aceasta. Dreptū aceia și noi, văzândū smereniia lui, și mărturie de la oamenī bunī, l-amū preoțitū pre rândū, ctețū, ipodiiacōnū, diiacōnū și preotū, cumū s'arū zice desăvârșitū spre toată rânduiala preoției. Decī și să cade și ție, fătulū mieū celū sufletescū, să te nevoești să știi toate tainele svintei Besearעי, cumū aū poruncitū Dumnezăū și aū rânduītū și aū tocmitū svinții părinți. Și iarā să te nevoești foarte tare ca să propoveduești svānta evanghelie chiarū și luminosū creștinilorū și să povestești scriptura svāntă oamenilorū înū limba întru carea grăescū, ca să înfăleagă totū creștinulū, și mare și micū, cuvāntulū lui Dumnezăū. Și, cândū vei fi chieimatū la ospățū, sau în vorba oamenilorū, portulū și cuvintele tale să fie spre învățatură creștinilorū, să nu cumva să vie shizmā sau sminteală prenū tine întru creștinī. Și să te ții de ceale cuvinte cumū scrie St. Pa(ve)lū apostolū cătră Titū, gl. 1, cz. 8, 9, zač. 300 : de te vei ținea de aceasta tocmeală, pre tine vei spāsi și pre cei ce te vorū asculta; Timoth., 1 carte, gl. 4, cz. 16, zač. 285.

Пис. мста Mart. 12 dni v lt. 1677.

Sava Brancoveanulū iscalū¹.

Pecete cu cei trei arhangheli și legenda: Sava Brancovič mtp. (?) Arh. Bl. (restul rău reproduș).

(Arh. Ungariei din Budapeșta.)

LXXXVII.

1701, Oct(omvrie) 19.

Noi, Vlādica Athanasie, înpreună cu c̃<institul> paterū Boroni,² theologulū c̃<institulū> soborū, înpreună cu c̃<institulū> notarū

¹ Pentru situația lui Sava în acest moment față de calvinismul oficial, v. Iorga, *Istoria Romānilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 268.

² Baranyi.

Ghiorghe¹ și cu alți cinstiți protopopi și preoți, fiindu soborū mare în mitropolia Belgradului, facemū în știre tuturorū cui să cuvine a ști, pentru că, venindū innaintea noastră omulū dumisale jup. Lazarū Ferențū, împreună cu popa Ionū denū Erchedū², și aduseră vălătașale de-amāndoao părțile, părășū dinū susū o<m>ulū d. jup. Lazarū Ferențū pără pre popa Onea după vălătașurile ce s'aū adusū și s'aū cetitū, după care vălătașurī noi cu sufletele noastre așa amū aflatū și amū judecatū.

Deliberatomū.

Pentru că nu s'aū părătū acole la soborū micū în furmă, amū rânduitū și amū trimisū pre ă<institulū> protopopū — dinū Silvașū și pre ă<institulū> protopopū Costinū den Șeeuțū, ca să meargă acolo în eparfia celoī protopopū Ștefanū, în satū în Erchedū, și după vălătașū ce aū să aibă leage cu d. jup. Laz<arū> Fer<ențū> popa Onea, și, precumū va afla soborulū leagea, de să vorū putea așăza și împăca, bine va fi iarū să nu să vorū odihni pre aceaia, să scrie leagea în <înch>isū și, pecetluind-o, să o aducă innaintea soborului mare aič în Belgradū, și i să va face leage.

Vlădica Athanasie.

(Pecete ovală cu legenda: această pecete mitropolia Belgradului, 1642)³.

(Cluj.)

LXXXVIII.

Utrumo.

Știți să cie⁴ luatū boi popei sătenie, să cie datū Nemțilorū? Și știți să cie purtatū cuminecătura penū satū omeni iști? Popa n'aū mersū să cumenece omenie? Știți să cie murritū omeni necumenecați și nebotezați?

Msța Fvru. 27 amū vălătuitū înū Archiudū, înū casa lui Vasilie, sătenii pe<n>tru popa One.

Petre Milașanulū aū datū cu sufletulū⁵ că cumenecătura o

¹ Dăianul. Cf. o. c., p. 314 și urm.

² Românește: Archid, în Sălăgiu. Vezi și nr. următor.

³ Lectura anului e nesigură.

⁴ Fie.

⁵ In orig. *sufetulū*.

purtațu penū satū căte doo săptămăni omenie, de s'au¹ cume-
necatū ei; dară boi i au luatū Nemți, ca cei puternici.

Alū 2. Vlasă Simionū, omū 45 de ai, a <s>pusū ca și cela-
latū dintăi.

Alū 3. Oltanū Vasilie au spusū cu sufletulū lui că popa
One au făgăduitū elū cu gura lui doī boī Nemțului, și o slugă a
lui oprise popa One, și acela elū au datū 10 zloți.

Alū 4. Suč Ionū, omū de 50 de ai, au datū cu sufletulū lui . . .
e boi, i-a luatū Nemți boi, și elū au chematū pe <po>pa One înū
trei ră<n>durī, și elū nu au venitū să cumenece o fătă, și'ū muritū
necumenecatā.

Alū 5. Dărțu Blaga, omū 40, au datū cu sufletulū lui că
elū au chematū pe po<pa> One să-ī cume<ne>ce unū fečorū, și
elū nu arū <fi cu>menecatū (?).

Alū 6 omū, Chira, 40 de ai, au datū cu sufletu ca și cei
3 deinū susū.

Alū 7. Ionū, omū 26, au spusū cu sufletu lui că ei-au muritū
o fată necumenecatā.

Radu Marculū, omū 30 de ai, au <s>pusū că elū au fostū
giuratū, și boi popei a luatū Nemți, ca cei puternici.

8. Ștefanū Vasilie, ai 20, că'ū cămatū pe popa să-ī cume-
nece o fătă, și nu a mersū, a muritū necumenecatā.

9. Ștefanū, elū a me<r>sū la popa să-ī cumen<e>ce unū²
fečorū, și elū nu au me<r>sū. Ași spuse cu sufletu lui.

Înū vălătașū amū fostū eū, popa Toderū otū Milașū, mai
mică slugă alū milostifir<i> vostre, și eū, popa Mire de la Comnodū³;
și această încă scriū că triū a patru ome<n> cu plăsū spunē⁴ cădū⁵
i-amū giuratū.

Cu cinste și cu blagoslovenie să să dē înū mână a lui nostru
maī mare protopopū⁶ Ionū Căliianului.

Apostăluit-amū⁷ această carte eū, protopopū Ionū Călieanulū,
mes. Mart. 10, 1709.

(Cluj.)

¹ In orig. s'au ci.

² In orig. înū.

³ Comlod.

⁴ In orig. spenē.

⁵ Adecă: cândū.

⁶ In orig. protrup.

⁷ A pus apostilă pe dânsa.

† 1710, Mai 31.

Dinū poronca cinstitulū protopopū Ionū dinū Căliianŷ iatā c'amū vălătuitū înū Archiū ¹ satulū tocma la svânta beserecă. Uilăcanū Toaderū, omū de 40 de aī, dede cu sufletulū că popa Onulū pentru pizma n'aū ŷinutū rāndulū, ce ŷi muere luī s'aū dusū într'alte sate de 'eū făcutū molitvā. Uilăcanū Flore, omū de 30 de aī, spuse c'aū chematū pe popa Onulū să cumenece, ŷi n'aū mersu, ce o aū cumenecatū elū ŷi o aū îngropatū neprohoditā pe o fatā; ŷi spuse c'a bātutu popa Onulū pe dascalū ŷi e'ū slobodzitū singe. Oltianū Simionū, omū de 60 de aī, spuse c'aū chematū pe popa Onulū să cumenece, cā'ū fostū toŷi betegī în casā, ŷi n'aū mersu, aū dzisū cā eū nu vi-su popā, comenecătura iī în satū, deč vā cumenecaŷi. Aceŷti toŷi aū spusū cā pe popa Dumitru l-a adusū satulū, ŷi pe popa Onulū l-aū scosū satulū, nu popa Dumitru. ŷi spuse: casa popeascā o aū făcutū satulū cu popa Onulū, ŷi e'ū aratū popa Onulū acestui omū un pāmāntū sāmānatū cu grāū, ŷi l-aū suduitū innaintre besereciī pe Simionū, de n'arū fi vrutū dereptu bunulū satulū. Cāmpanū Macavei, omū de 40 de aī, spuse c'aū dzisū popa Onulū cā luī nu-i poronceŷte Căliianulū, cā elū are protopopū, darū de Căliianū nu baġā samā, cā n'are trebā aice. ŷi aū dzisū cā are dereptate de la fiŷatorū în loculū domnului. Nimiŷū Precupū, omū de 60 de aī, spuse cā pe popa Dumitru l-aū adusū satulū, ei toŷi cu voe lorū, n'aū venitū elū cu putere; casa ča popeascā o aū făcutū satulū, nu popa Onulū. Naculū Petre, omū de 56, spuse cu mare obidā cā e'ū muritū unū fečorū ŷi aū chematū pe popa Onulū să-lū grijascā cumu-i lege, ŷi n'aū mersu, ce l-aū <în>gropatū neprohoditū; ŷi l-aū întreatū Nemŷii: estū popā este ce nu vine? Dacā nu vine, oi ci eū popā; ŷi aū pusū neŷte izmene praporū Nemŷii, ŷi aū fostū mergāndū urlāndū; ŷi aū ŷinutū fečorulū în tinda besereciī 3 zile, ŷi totū nu l-aū prohoditū; cumenecătura cāte o lunā de zile n'aū fostū ŷtiindū popa, de ce o aū fostū purūtāndū óamenii ŷi muerile, ei-aū fostū cumenecāndu. Sāmionū, omū de 60 de <a>i, spuse c'aū chematū pe popa Onulū, ŷi de 10 orī, să-i cuminece o fatā, ŷi n'aū mersu, ce aū muritū negrijitā. Sabāū Costanū <aū> spusū cā e'ū făcutū muere unū pruncu, ŷi aū fostū fārā de lege... ebghe (*sic*) săptāmānā. Flore Ionū, omū de 40 de aī, spuse

¹ Archid. Vezi nr. precedent.

că e'ŭ muritŭ muere; aŭ adusŭ dascalulŭ cumene^cătura dinŭ satŭ de o aŭ cumene^catŭ. Rusŭ Ionŭ, omŭ de 35 de aŭ, spuse c'aŭ bătutŭ popa Onulŭ pe dascalŭ, de l-a fostu acoperitu singele, și l-aŭ scosŭ elŭ de la popa. Chira Onu, omŭ de 30 de aŭ, spuse c'aŭ dzisŭ popa Onulŭ să-și grijască satulŭ popă, că elŭ este harnicŭ de a trăi cieunde. Bucurŭ Gavrilŭ spuse ca și ceŭ mai susŭ. Vlase Simionŭ spuse, omŭ de 52 de aŭ, spuse și el ca și cee. Radu Marculŭ încă spuse că l-a chematŭ să-i cumeane<ce> o fătă, și n'aŭ merŭsu, ce o aŭ cumene^catŭ om<ulŭ>. Bârzariŭ Pătru, omŭ de 58 de aŭ, încă spuse ca și ce^lalți. Rusŭ Chira, omŭ de 45 de aŭ, spuse c'aŭ chematŭ pe popa să cuminece, c'aŭ fostŭ 3 prunci betegŭ, și n'aŭ mersu, ce i-aŭ cumene^catŭ omulŭ, și cumene^cătura o aŭ adusŭ dinŭ satŭ, nu de la popa. Belenŭ Ionŭ încă spuse ca și ce^lalți. Pentru rândulŭ casei ceŭ popeștŭ, satulŭ totŭ aŭ mărturisitŭ că o aŭ făcutŭ satulŭ fiindŭ popa Onulŭ acole, aŭ a^gutatŭ și elŭ câte oarece. Milășanŭ Pătru, omŭ de —, spuse că, șadzindŭ elŭ la curte, c'aŭ fostŭ deregătorŭ, aŭ vâdzutŭ pe popa Onulŭ merŭgându câtră casă (?), și o muere Dălmă Petresă, s'aŭ făcutŭ a . . . naoracăre (*sic*) înŭ susŭ, și aŭ mersu de s'aŭ tâlnitŭ cu popa, apoi aŭ venitŭ popa pe un locŭ e . . .; și spuse că, viindŭ popa de la unŭ săborŭ, aŭ tâlnitŭ o muere în fînață, și o aŭ rugucitŭ, și aŭ spusŭ căstă muere în satŭ de aŭ zisŭ c'aŭ făcutŭ cumŭ nu să cade. Pânte Ionesă încă spuse. Bătășanŭ Petresă spuse ca și ce<lal>tă. Pentru popa Dumitru aŭ mărturi<sitŭ> totŭ satulŭ că l-aŭ adusŭ eŭ să le cie popă.

Noi, mai micŭ săborulŭ, amŭ scrisŭ cumŭ aŭ datŭ <cuvin>tele popa Costinŭ dinŭ Țaga și popa Gli<gore> denŭ Stupinŭ.

Adosu eŭ Gaborŭ 10 horgoșŭ și 100 potori, și mai de multu 40 de horgoși, hie 3 poturi. Și c'umŭ 17 horgoși și 2 poturi.

În mâna einstitulŭ protopopŭ Ionŭ Căliianulŭ eu sănătate să să dee.

(Cluj.)

XC.

Preotul de la Tarcea, văzându această carte noastră, numai decât să dea iobağiță a juponului Alexi Orbanu la bărbatul său celu dreptu, și într'altu chipu să nu fie.

Serisă înu Bălgradu, luna lui April. 8 zile, 1713.

Vlădica Athanasie.

(Pecete cu legenda: Ačasta iaste pecete mitropolie Belgradului, 1706.)

(Cluj.)

XCI.

An. Domnului 1713, înu luna lui Iunie 25 de zile.

Întămplându-nea aici, înu Sibiu, venire înnăinte noastră Alamorenii¹, și s'aũ jăluitu pintru rendulu pop<i>i</i> Costandinu de acolo, cumu că să nu să nărviască bine, cumu s'arũ cade, cu ceia alțu preoți denũ satũ, nice cu seteni, și alte mai multe aũ datũ înnăinte, de care amũ socotitũ și amũ răspunsũ acestũ

Deliberatomũ:

De vreme ce aũ mai avutũ odate înnăinte noastră îndreptare, și molitfa ta (*sic*) nu s'aũ așazatũ, ce aũ începutũ iarũ de iznovă altă gălčavă, popa Costandinu să remue înu globă 24 de flor., și, de va mai începe de acumũ năinte vorece sfadă, saũ cu ceia alțu preoțu saũ cu seteni și nu s'a nărevi cu toați cum s'arũ cade, lipsisă-va de toatũ de popie și nu va avè nice o parte cu ceia alțu preoți denũ satũ. Ačast'amũ judecatũ.

Serisă în Sibiu, cumu-ĩ mai sus.

Vlădica Athanasie².

(Aceeăș pecete.)

(Cluj.)

XCII.

† Dat-amũ carte noastră la mânia a dămisale juponu Alexi Orbanu cumũ, de vreme ce dămialui fiindũ titorũ a sfinței be-

¹ Din Alămor.

² El muri în acest an; Iorga, *Istoria Romănilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 358.

searecii noastrei de la Harastoşu, slobodă să fie dumialui de unde va vrè a aduce pe preotù la aceia beseareca, numai să fie bunù, care să placă lui Dumnezeu, noo și oamenilorù. Scrisù înù Bălgradù, luna lui April, 8 zile, 1713.

Vlădica Athanasie¹.

(Aceeas pecete.)

(Cluj.)

XCIII.

Dat-amù această atestație a noastră la mâna acestorù poporanì aì noștri de aicea de la Varviți², iosagulù d. grofoai Lazar Frenție, într'acesta chipù, cumù să-și ție eì legea precumù și până acumù aù ținut: 4 posturì într'unù anù, 2 zile în săptămână, s<fintele> sărbătorì totù ca până acumù. Dinù nemică nime nu-ì va zminti, numai și pizmașii să nu să facă, ce să umble la sf<ăn>ta bisearică, să-și cinstear<că> preoții lorù ce<î> pravoslavnicì aì bisearecii lorù, cărorà vlădiculù anume să-lù cunoscă pe Măriia Sa P. Pavelù Aaronù dinù Blajù.

Și să fie sănătoș. Nice să nu să teamă că-ì vorù face cătane nime³, că, de-arù vrea încă iobagi, nu primeaște Exelenția Sa d. ghegenerarișulù⁴. Și pentru scrisoarea această de acumù, dacă nu ne credù, numai scriemù, că, de cumù i-așù serie, văzù că nu vorù să vie, ci acumù rămăe pân' într'altă rânduială.

Protopopù Nicolae Vinețeanulù.

(Cluj.)

¹ Și aceste două acte ajută a se vedeà starea de lucruri în ultimul an din păstoria lui Atanasie.

² Varviz, în Bihor.

³ Pentru războiul cu Prusia.

⁴ Buccow.

